

Onderzoek naar kennis en vaardigheden voorzitters en andere leden stembureaus

In opdracht van Directie Democratie en
Bestuur

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

31 mei 2019

Opdrachtgever
Ministerie van BZK
Directie Democratie en Bestuur

Kenmerk
164084/LZW/JHO

Auteurs
Dr. Laurens J. Zwaan CMC
Drs. R.J. Schildmeijer
Drs. C. van der Salm
Drs. M.H. Meiling
Drs. E. Weghorst
Drs. J. Donkers

Projectnummer
A01840

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Samenvatting	5
3	Achtergrond en onderzoeksvraag	7
3.1	Achtergrond	7
3.2	Onderzoeksvragen	7
3.3	Onderzoekskader	8
4	Aanpak	10
4.1	Scope	10
4.2	Begeleidingsgroep	10
4.3	Gevolgde methoden	10
4.3.1	Documentstudie	10
4.3.2	Vacature-analyse	10
4.3.3	Online kwantitatief onderzoek	11
4.3.4	Online zelfscan persoonlijke gedragsvaardigheden	11
4.3.5	Participatief onderzoek	12
4.3.6	Verdieping met focusgroepen	12
4.3.7	Verdieping met interviews	12
4.4	NVVB pilot 'Bevordering Kwaliteit Stembureauvoorzitters'	13
4.5	BES openbaar lichamen	13
4.6	Rapportage en aanbevelingen	13
5	Bevindingen	14
5.1	Algemeen	14
5.2	Eerste hoofdvraag	17
5.2.1	Gevraagde eisen in de werving	17
5.2.2	Benodigde kennis en vaardigheden	19
5.2.3	Werkelijke niveau afgezet tegen de gevraagde en noodzakelijke eisen	22
5.3	Tweede hoofdvraag	26
5.3.1	Werving	27
5.3.2	Initiële selectie	33
5.3.3	Instructie	35
5.3.4	Examinering	38
5.3.5	Dagverloop	39
6	Conclusies	43
7	Aanbevelingen	48

Bijlage I: Bronnen

Bijlage II: Interviews

Bijlage III: Profiel stembureaulid, uitgesplitst naar rol

Bijlage IV: Extern aangeboden trainingen

Bijlage V: Tabellen kwantitatief onderzoek onder ambtenaren verkiezingen

Bijlage VI: Tabellen kwantitatief onderzoek onder ambtenaren verkiezingen

1 Inleiding

Op 15 juni 2018 heeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een brief naar de Tweede Kamer gestuurd (Kamerstukken II, 2017/2018, 31 142/33 829, nr. 83) met de evaluatie van de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart en een agenda voor vernieuwing van het verkiezingsproces. In deze brief wordt nader onderzoek aangekondigd naar het verbeteren van de deskundigheid en vaardigheden van voorzitters en leden van stembureaus.

De voorzitters en leden van de stembureaus spelen een cruciale rol in het verkiezingsproces. Het stembureau bepaalt of het stemmen en het tellen van de stemmen goed verloopt. Het is dus essentieel dat voorzitters en leden van de stembureaus goed voor deze taak zijn toegerust. Het kabinet is met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken (NVVB) van mening dat nader onderzoek nodig is om na te gaan hoe de deskundigheid en vaardigheden van voorzitters en leden van de stembureaus zijn te verbeteren.

Het onderzoek is opgedragen aan Leeuwendaal. De aanpak en uitkomsten van het onderzoek worden in voorliggende rapportage beschreven. De rapportage wordt afgesloten met concrete aanbevelingen voor verbeteringen.

Dank aan de gemeenten Breda en Groningen die hun faciliteiten beschikbaar hebben gesteld voor het organiseren van bijeenkomsten met focusgroepen. Ook dank aan het grote aantal respondenten dat de vragenlijsten heeft ingevuld en/of beschikbaar was voor focusgroepsgesprekken of individuele interviews.

2 Samenvatting

In opdracht van de minister van BZK is een onderzoek uitgevoerd naar het verbeteren van de deskundigheid en vaardigheden van voorzitters en leden van stembureaus.

De twee hoofdvragen luiden:

- Hoe is het nu gesteld met de kennis en vaardigheden van voorzitters en overige leden van stembureaus en tellers op het terrein van het verkiezingsproces?
- Welke factoren zijn van invloed op de kwaliteit van de kennis en vaardigheden van voorzitters en overige leden van stembureaus en tellers?

Het onderzoek is uitgevoerd door Leeuwendaal. De onderzoekers hebben een onderzoekskader opgesteld waarin het proces van profiel bepaling, werving, selectie, voorbereiding en de verkiezingsdag zelf is gevolgd. Voor het onderzoek is een mix van kwantitatieve en kwalitatieve methoden ingezet. Onder meer zijn de ambtenaren verkiezingen en de (plv.) voorzitters, leden en tellers zowel online als in verdiepende gesprekken bevraagd.

Hoewel de bemensing van een zo grote vrijwilligersorganisatie een grote opgave is, gaat dit over het geheel genomen goed. Dat neemt niet weg dat er aandachts- en verbeterpunten zijn.

Gemeenten krijgen veel ruimte om de bemensing van stembureaus naar eigen inzicht te organiseren. De keuzes die lokaal worden gemaakt, hebben belangrijke effecten. Het zou goed zijn om meer landelijke richtlijnen mee te geven en op enkele meer principiële keuzes een landelijke lijn op te leggen.

Een dilemma dat vooral uit het verkiezingsonderzoek naar voren kwam, is de vraag of het wenselijk is om het verkiezingsproces met vrijwilligers te draaien of met ambtelijke professionals en of dit landelijk zou moeten worden voorgeschreven. Uit bedrijfsmatig oogpunt is de organisatie en kwaliteitsborging met alleen ambtenaren makkelijker. Uit oogpunt van burgerbetrokkenheid bij dit essentiële democratische proces en voor het vertrouwen in de uitslag heeft de inzet van burgers grote meerwaarde. (Een compromis waarbij de voorzitter ambtenaar is en de leden en tellers burgers zijn, is denkbaar zonder dat de gedachte van burgerbetrokkenheid en transparantie te veel geweld wordt aangedaan).

Hoewel er enkele gemeenten zijn die alleen met ambtenaren werken, gaan de conclusies en aanbevelingen uit van de momenteel overwegende praktijk van een vrijwilligersorganisatie. Dit blijkt bij een meerderheid van de gemeenten ook overwegend naar tevredenheid te functioneren.

De man-vrouwverdeling op de stembureaus is evenwichtig, maar de spreiding over leeftijd is dat niet. De populatie is in hoge mate vergrijsd (73% 51+, 40% 65+) en het zijn elke keer dezelfde mensen die participeren (85% oudgedienden). Doorstroom, vernieuwing en verversing zijn voor de gemeenten belangrijke aandachtspunten bij toekomstige werving en daar zijn ook kansen voor. Zo komt uit een pilot van de NVVB (2019 a en b) naar voren dat hoger opgeleide jongeren een voorname kansrijke doelgroep zijn voor de voorzittersfunctie.

Belangrijk is te werven vanuit een landelijk vanuit het ministerie van BZK aan te reiken profiel. Op basis van het onderzoek is vastgesteld wat de belangrijkste taken, eisen en vaardigheden per rol zijn. Deze zijn vastgelegd in een profiel (bijlage III).

Afgezet tegen de eisen en benodigde vaardigheden voldoen de meeste stembureauleden daar redelijk tot goed aan. Dat neemt niet weg dat hier zowel in de werving en selectie als in de instructie aandacht voor nodig is. Er is ruimte voor verbetering.

Het organiseren van de gemeentelijke verkiezingsorganisatie op permanente basis in plaats van als ad-hoc project biedt de beste kans om tijdig een toegeruste stembureau ploeg te vormen en toe te werken naar een meer evenwichtig opbouw en kwaliteit in de samenstelling van de ploeg. De condities die worden geboden, wisselen. Hoewel meer intrinsieke factoren (betrokkenheid bij het democratisch proces, burgerplicht, sociale factor) veruit de belangrijkste motivatie zijn om zich aan te melden voor een stembureau, hebben de geboden condities wel een belangrijke invloed op de motivatie, de toewijding door de dag en de kans dat een lid een volgende keer weer mee wil doen. De kwaliteit van de ondersteuning door de gemeente is meestal goed, maar kan op sommige plekken beter. Aandacht en waardering, onder meer fysiek bezoek vanuit de ambtelijke organisatie bij elk stembureau, zijn belangrijker dan soms wordt gedacht. De beloning wordt gemiddeld genomen wat mager gevonden. Vooral dat deze wordt belast, ondervindt veel weerstand. Ook zijn er fiscale belemmeringen om de vergoeding aan verenigingen ten goede te doen komen, hoewel er mooie kansen liggen om stembureauleden via de verenigingen te werven.

Actiever vernieuwen en vitaal houden van het bestand vraagt de inzet door de gemeenten van andere wervingskanalen (social media) en een actievere werving. Als er meer nieuwe instroom wordt geworven, is de selectie ook een punt van aandacht. Nu wordt zeer summier geselecteerd en is feitelijk de eerste keer dat men meedoet een praktijktest waarna kan worden bepaald of men bij volgende verkiezingen weer kan meedoen.

Instructie en een toets op het geleerde zijn belangrijk, ook voor oudgedienden. De toets zou niet vrijblijvend moeten zijn. Als BZK de steminstructie zou uitbreiden met een volgsysteem en geregistreerde testresultaten, zouden gemeenten daar meer gebruik maken. Het aan instructies is in het algemeen adequaat. Het heeft echter meerwaarde om naast e-learning ook klassikale instructie te organiseren, waar meer ruimte is voor bespreken en eventueel oefenen van lastige situaties en dilemma's. Het is belangrijk dat stembureauleden weten waarom bepaalde regels gelden en hoe zij hier in het contact met de burger mee om kunnen gaan. De discrepantie tussen wat gemeenten denken te hebben aangeboden en de perceptie bij de stembureauleden ten aanzien van wat zij aan instructie hebben ontvangen is opvallend en vraagt om aandacht voor communicatie en gebruik van e kracht van herhaling.

De bezetting en de roostering zijn belangrijke factoren bij het verloop van de dag. Bij grotere stembureaus en een grote opkomst, zeker bij gecombineerde verkiezingen, kan de dag erg lang zijn (soms wel 19 uur). Dit gaat ten koste van motivatie, concentratie en accuratesse. Het is van belang dat stembureauleden voldoende kunnen pauzeren en dat de bezetting korte afwezigheid (toiletbezoek) toelaat. Dit is niet altijd het geval. De overdracht bij wisseling van de wacht is een kwetsbaar moment en vraagt bijzondere aandacht.

Zolang er niet elektronisch wordt geteld, is het telproces het meest kwetsbare proces. Het is de moeite waard om te onderzoeken of nieuwe telmethoden, waarmee is geëxperimenteerd, dit proces inderdaad bekorten en betrouwbaarder maken. De verwachting is dat dan de taken van de stembureauleden worden verlicht.

3 Achtergrond en onderzoeksvraag

3.1 Achtergrond

Een goed verloop van verkiezingen is een essentiële randvoorwaarde voor het goed functioneren van onze democratie en voor de legitimiteit van onze volksvertegenwoordiging op alle niveaus.

De voorzitters en leden van het stembureau alsmede de tellers spelen een bepalende rol in het verloop van het proces op het stembureau. Voorwaarden zijn:

- dat helder is over welke kennis en vaardigheden zij moeten beschikken;
- dat de voorzitters, leden en tellers ieder beschikken over de voor hun specifieke rol benodigde kennis en vaardigheden;
- dat de benodigde kennis en vaardigheden in de werving en selectie en bij de voorbereiding op de rol en taken geborgd zijn;
- dat eventuele toetsing aansluit op de juiste set benodigde kennis en vaardigheden.

Het onderzoek dient als basis voor het aanpassen van het huidige beleid en voor het ontwerpen van nieuw beleid. De onderzoeksopzet is met dit doel ontworpen. Het onderzoek combineert een breed kwantitatief onderzoek met verdiepend kwalitatief onderzoek.

3.2 Onderzoeksvragen

De eerste hoofdvraag luidt:

Hoe is het nu gesteld met de kennis en vaardigheden van voorzitters en overige leden van stembureaus en tellers op het terrein van het verkiezingsproces?

Deze hoofdvraag is uitgewerkt in drie delen:

- *Welke eisen worden nu gesteld aan kennis en vaardigheden van voorzitters en overige leden van stembureaus en tellers?*
- *En hoe werkt dat in praktijk uit?*
- *Waar zitten de lacunes en zijn verbeteringen nodig of mogelijk?*

De tweede hoofdvraag luidt:

- *Welke factoren zijn van invloed op de kwaliteit van de kennis en vaardigheden van voorzitters en overige leden van stembureaus en tellers?*

Bij de beantwoording van de onderzoeksvragen wordt onderscheid gemaakt tussen functies:

- voorzitter stembureau
- plaatsvervangend voorzitter stembureau
- gewoon lid stembureau
- teller

Wanneer wij in dit rapport spreken over stembureauleden, dan refereren wij aan de totale groep zonder onderscheid in functie.

De Kieswet onderscheidt overigens alleen de voorzitter, leden en plaatsvervangend leden (art. E 3 lid 3 KW; *Een stembureau bestaat uit een bij algemene maatregel van bestuur vast te stellen aantal leden, van wie er één voorzitter is* en art. E 4 lid 1 KW;

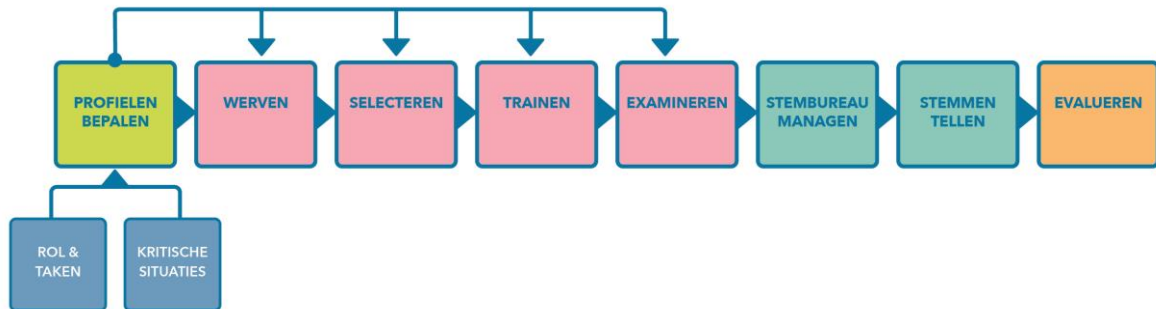

Burgemeester en wethouders benoemen tijdig voor elke verkiezing de leden van elk stembureau en een voldoende aantal plaatsvervangende leden.)

3.3 Onderzoekskader

Bij wijze van onderzoekskader hebben wij processtappen onderscheiden en per processtap de twee onderzoeksvragen geoperationaliseerd in deelvragen.

Figuur 1 - Processtappen

De eerste hoofdvraag richt zich primair op het profiel van de voorzitter, leden en tellers. Welke eisen gesteld moeten worden, hangt samen met de rol en taken en met de kritische situaties die vanuit de rol het hoofd moeten worden geboden. Wij operationaliseerden in samenspraak met de begeleidingsgroep deze eerste hoofdvraag in de volgende deelvragen:

Profiel (rol, taken, kennis, vaardigheden)

- 1 Welke kennis en vaardigheden worden in de praktijk gevraagd?
- 2 Wat zijn de rol en taken (per functie) van de voorzitters, leden en tellers?
- 3 Met welke kritische situaties worden voorzitters, leden en tellers geconfronteerd (in hun rol)?
- 4 Welke kennis en vaardigheden zijn nodig om de rol en taken uit te voeren en daarbij de kritische situaties het hoofd te bieden? (Waar relevant uitgesplitst naar de stemfase en de tel-fase.)
- 5 Welke verschillen zijn er tussen de volgens onze analyse benodigde kennis en vaardigheden en de in de praktijk gestelde eisen?
- 6 Beschikken de voorzitters, leden en tellers in de praktijk over de in de praktijk gestelde eisen?
- 7 Beschikken voorzitters, leden en tellers in de praktijk over de volgens onze analyse benodigde kennis en vaardigheden?

De tweede hoofdvraag bekijken wij per stap in het proces vanaf de werving tot en met de verkiezingsdag zelf. Per processtap operationaliseerden wij de hoofdvraag in de volgende deelvragen:

Werving

- 8 Hoe draagt de werving bij aan het vinden van kandidaten die (in potentie) over de gewenste kennis en vaardigheden beschikken? Denk hierbij aan doelgroep keuze, de keuze van kanalen, boodschappen en teksten, de laagdrempeligheid van het aanmeldproces en de onderlinge fit van het geheel.
- 9 Welke wervingsmethoden worden gebruikt?

- 10 Welke beloning wordt in de praktijk geboden?
- 11 Welke aanvullende voorwaarden en werkomstandigheden worden geboden?
- 12 Wat zijn redenen van voorzitters, leden en tellers om zich aan te melden?
- 13 Welke blokkades leiden ertoe dat men zich niet aanmeldt?
- 14 Worden voldoende geschikte kandidaten gevonden?
- 15 Wat doet men indien er niet voldoende kandidaten gevonden worden?
- 16 Worden concessies aan kwaliteit gedaan om posities in te kunnen vullen?
- 17 Hoe is de verdeling van voorzitters, leden en tellers over enkele in overleg met de opdrachtgever nader te definiëren categorieën (zoals leeftijd, geslacht, politiek actief)?

Selectie

- 18 Hoe wordt getoetst of kandidaten (in potentie) beschikken over de gewenste kennis en vaardigheden?

Instructie

- 19 Hoe kunnen de benodigde kennis en vaardigheden verworven worden?
- 20 Wat of welke maatregelen zijn er nodig om de kennis en vaardigheden op peil te brengen?
- 21 Welke trainingsmaterialen zijn er beschikbaar en welke trainingsvormen worden aangeboden?
- 22 Sluiten materialen en trainingsvormen aan bij de (ontwikkeling van de) gewenste kennis en vaardigheden?
- 23 Sluit de verdere instructie aan bij de (ontwikkeling van de) gewenste kennis en vaardigheden?

Examinering

- 24 Toetst het examen gewenste kennis en vaardigheden (volledig en correct)?

Ter operationalisering van overige aspecten waar de opdrachtgever aandacht voor heeft gevraagd, hebben wij drie aanvullende vragen geformuleerd:

Managen stembureau

- 25 Hoe wordt in de praktijk omgegaan met afwezigheid van de voorzitter en leden (bijv. bij pauzes)?
- 26 In hoeverre biedt de bezettingscapaciteit ruimte om de dag in diensten te verdelen?
- 27 Wat wordt gedaan om de medewerkers als team te laten samenwerken?

4 Aanpak

Het onderzoek dient als basis voor het aanpassen van het huidige beleid en voor het ontwerpen van nieuw beleid. Onze onderzoeksopzet is met dit doel ontworpen. Wij combineren een breed kwantitatief onderzoek met verdiepend kwalitatief onderzoek.

4.1 Scope

Ons onderzoek heeft zich gericht op de voorzitters, leden en tellers van stembureaus bij de provinciale en waterschapsverkiezingen op 20 maart 2019. Wij hebben echter ook informatie verzameld rond de gemeentelijke herindelingsverkiezingen van 21 november 2018 en de aanloop naar de Europese verkiezingen van 23 mei 2019.

4.2 Begeleidingsgroep

Het onderzoek is begeleid door een begeleidingsgroep met daarin:

- Roxana Chandali (voorzitter), Ministerie van BZK, Directie Democratie en Bestuur
- Hella van de Velde, Ministerie van BZK, Directie Democratie en Bestuur
- Juliette van der Jagt, VNG
- Sanne Sterenborg, NVVB

4.3 Gevolgde methoden

Het onderzoek omvat meerdere methoden:

- Documentstudie
- Vacature-analyse
- Online kwantitatief onderzoek
- Online zelfscan persoonlijke gedragsvaardigheden
- Participatief onderzoek
- Verdieping met focusgroepen
- Verdieping met interviews

4.3.1 Documentstudie

Wij hebben relevante documenten, waaronder bestaande onderzoeken, verzameld en geanalyseerd op relevantie voor onze onderzoeksvragen.

4.3.2 Vacature-analyse

Wij hebben vacatureteksten verzameld en geanalyseerd om een beeld te vormen van de eisen die gemeenten aan deze functies stellen. Daarnaast draagt dit bij aan ons zicht op de wijze van werving.

De functie- en wervingsprofielen zijn opgevraagd via Jobfeed, LinkedIn Advanced functies, Google search en gemeentelijke websites. Op deze manier zijn respectievelijk 14, 35 en 66 profielen voor voorzitters, stembureauleden en tellers gevonden. Deze hebben wij geanalyseerd op de gestelde eisen.

4.3.3 Online kwantitatief onderzoek

Wij hebben twee online vragenlijsten ontworpen:

- voor gemeenteambtenaren belast met de organisatie van de verkiezingen;
- voor voorzitters, leden en tellers van stembureaus.

De vragenlijst voor gemeenteambtenaren belast met de organisatie van de verkiezingen is geïntegreerd in de bredere vragenlijst die het ministerie ter evaluatie van de verkiezingen uitzet. Deze vragenlijst is daags na de verkiezingen van 20 maart 2019 uitgezet door Kantar public. Om de respons te verhogen heeft Kantar éénmaal gemeenten nagebeld van wie nog geen respons was ontvangen. Uiteindelijk zijn uit 310 gemeenten ingevulde enquêtes ontvangen. Wij hebben vanuit Kantar public de respons als ruwe data ontvangen en bewerkt.

De BES openbaar lichamen hebben een aangepaste vragenlijst ontvangen en ingevuld.

De vragenlijst voor voorzitters, leden en tellers van stembureaus is door ons in samenwerking met I&O Research opgesteld. I&O research heeft de vragenlijst online gezet en de data verzameld. Omdat wij in het kader van de AVG niet over contactgegevens van voorzitters, leden en tellers van stembureaus konden beschikken, hebben wij de gemeenten gevraagd om elk voor hun eigen gemeenten hun voorzitters, leden en tellers van stembureaus uit te nodigen om via een algemene link de enquête in te vullen. Voor gemeenten waar reacties uitbleven, heeft I&O Research in drie ronden gebeld. Er zijn 22.163 geldig ingevulde enquêtes uit 253 gemeenten ontvangen. De verdeling over de functies was redelijk representatief. Het percentage plaatsvervangend voorzitters is relatief laag omdat niet alle gemeenten op alle stembureaus formeel een stembureau lid als plaatsvervangend voorzitter benoemen.

- Voorzitters – 19%
- Plaatsvervangend voorzitters – 9%
- Gewone leden – 52%
- Tellers – 20%

Door de hoge respons is ook de spreiding naar inwoneraantal en stedelijkheid redelijk evenwichtig. Bij de analyse van de data hebben wij gekeken of er opvallende verschillen zijn afhankelijk van stedelijkheid en/of gemeentegrootte. Op de meeste vragen zijn de verschillen te klein om daar betekenis aan te hechten. Waar wij toch een betekenisvol verschil zien, maken wij daar melding van. In alle andere gevallen gaan wij uit van de totale populatie.

4.3.4 Online zelfscan persoonlijke gedragsvaardigheden

Onderdeel van de online vragenlijst voor voorzitters, leden en tellers van stembureaus was een online zelfscan persoonlijke gedragsvaardigheden. Op basis van de vacature-analyse en de focusgroep discussie en interviews in de eerste onderzoeksfase hebben wij een voorlopige veronderstelling gedaan welke gedragsvaardigheden per rol waarschijnlijk het meest belangrijk zijn.

De indicatief geteste gedragsvaardigheden zijn in hierna volgende tabel weergegeven. In de profielen in bijlage III is een nadere definitie per competentie opgenomen.

Tabel 1 – Gedragsvaardigheden in de online zelfscan

Gedragsvaardigheid	(Plv.) Voorzitter	Gewoon lid	Teller
Samenwerking	x	x	x
Nauwkeurigheid	x	x	x
Contactvaardig/communicatief	x	x	
Regie/leidinggeven	x		
Stressbestendigheid	x		
Verantwoordelijkheidsgevoel/rolvastheid	x		

4.3.5 Participatief onderzoek

Onze projectleider en twee medewerkers hebben dienst gedaan als stembureaulid bij de herindelingsverkiezingen op 21 november 2018, bij de gecombineerde verkiezingen op 20 maart 2019 en bij de Europese verkiezingen op 23 mei 2019. Dit stelde hen in de gelegenheid het proces van werving, selectie, instructie en de verkiezingsdag zelf te observeren vanuit het perspectief van stembureaulid.

4.3.6 Verdieping met focusgroepen

Met behulp van een interactief digitaal systeem (Primoforum®) hebben wij zeven focusgroep-discussies gevoerd. Eén bijeenkomst is al in de beginfase van het onderzoek georganiseerd met een gemengde groep van ambtenaren en voorzitters, leden en tellers van stembureaus. In totaal waren bij deze eerste oriënterende focusgroep 9 mensen aanwezig, van wie 3 medewerkers verkiezingen, 4 voorzitters en 2 leden van een stembureau. De oogst van deze bijeenkomst heeft bijgedragen aan het voorbereiden van de enquêtes.

De volgende zes bijeenkomsten zijn georganiseerd in de laatste fase bij wijze van verdieping na de enquêtes. Drie bijeenkomsten waren primair bedoeld om informatie te halen bij gemeenteambtenaren belast met de organisatie van de verkiezingen. Omdat het aantal ambtenaren dat zich aanmeldde, tegenviel, hebben wij hier ook een aantal voorzitters voor uitgenodigd. De drie overige bijeenkomsten waren bedoeld om informatie te halen bij voorzitters, leden en tellers van stembureaus. Via de enquête kon men aangeven of men hiervoor interesse had. Uiteindelijk konden wij een selectie maken uit 580 (plv.) voorzitters, 469 leden en 153 tellers van stembureaus. Wij hebben ervoor gekozen om de groepen klein te houden om kwalitatief voldoende verdieping in de discussie te houden.

De bijeenkomsten waren verdeeld over het land (Breda, Groningen en Utrecht). De gemeenten Groningen en Breda hebben het stadskantoor hiervoor beschikbaar gesteld. In Utrecht is gebruik gemaakt van het kantoor van Leeuwendaal.

In totaal hebben 69 personen aan deze bijeenkomsten deelgenomen; 15 ambtenaren verkiezingen, 39 (plv.) voorzitters, 13 gewone leden en 2 tellers.

4.3.7 Verdieping met interviews

Er zijn 13 interviews gevoerd ten einde verdiepingsvragen te kunnen stellen. Vijf interviews zijn gevoerd in de beginfase van het onderzoek. De zo opgehaalde informatie is gebruikt om de vragen voor de online enquête aan te scherpen. Acht interviews zijn in de laatste fase gevoerd om opvallende zaken uit de enquête te kunnen uitdiepen. In bijlage II is een overzicht van geïnterviewden opgenomen.

4.4 NVVB pilot 'Bevordering Kwaliteit Stembureauvoorzitters'

De NVVB heeft, specifiek voor de fase van initiële selectie, bij 11 gemeenten in een pilot onderzocht of de kwaliteit van de uitoefening van de functie van (plv.) voorzitter bevorderd kan worden door middel van een selectiemethodiek voor kandidaten voor deze functie, genaamd de Quick Scan (NVVB 2019 a en b & Yxly, 2019). Voorliggend onderzoek van BZK uitgevoerd door Leeuwendaal en het onderzoek van de NVVB zijn los van elkaar uitgevoerd, maar de onderzoeken hebben wel raakvlakken. Wij hebben met de NVVB afgestemd, in het bijzonder bij de opzet van onze online zelfscan persoonlijke gedragsvaardigheden. De uitkomsten van deze pilot hebben wij voor zover voor dit onderzoek relevant in onze analyse betrokken.

4.5 BES openbaar lichamen

De drie overzeese openbaar lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba zijn ook uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. Op deze eilanden vonden op 20 maart de Kiescollegeverkiezingen plaats en op Bonaire en Saba bovendien de verkiezingen voor de eilandsraad. Uiteindelijk is alleen respons van stembureauleden (34) uit Bonaire ontvangen. De gemeenten Bonaire, Saba en Sint Eustatius hebben elk de aangepaste vragenlijst voor de gemeente zelf ingevuld.

Op de meeste vragen zien wij geen bijzonderheden in de respons. Voor zover deze respons opvallende afwijkingen laat zien zullen wij dat in een aparte paragraaf vermelden.

4.6 Rapportage en aanbevelingen

Deze rapportage omvat naast een analyse van de onderzoeksresultaten per onderzoeksvraag een aantal concrete aanbevelingen. De aanbevelingen steunen niet alleen op het onderzoek, maar tevens op onze ruime ervaring met (HR) vraagstukken rond werving, selectie en instructie. De rapportage is in concept besproken met de begeleidingsgroep en daarna, waar nodig, aangescherpt.

5 Bevindingen

In de bijlagen zijn de tabellen met de antwoorden uit de online vragenlijsten opgenomen.

5.1 Algemeen

Voordat wij aan de hand van de hoofdvragen en ons daaraan gerelateerde onderzoekskader onze bevindingen analyseren, geven wij enkele algemene bevindingen die een beeld geven van wie onze voorzitters, leden en tellers zijn. Het is belangrijk hierbij in gedachten te houden dat dit vrijwilligers zijn.

In 9% van de gemeenten wordt geen gebruik gemaakt van mensen die alleen tellen. Zij worden wel benoemd als stembureaulid.

De meeste stembureauleden (87%) zijn dit in hun eigen gemeente, maar er zijn ook mensen die in een andere gemeente dienst deden (13%). Bij voorzitters en plaatsvervangend voorzitters ligt het percentage dat buiten de eigen gemeente dienst deed, iets hoger (17% en 16%), waarschijnlijk doordat gemeenten vaak ambtenaren op deze rol inzetten. Deze wonen niet altijd in de gemeente waar zij werken. Ook bij tellers ligt het percentage iets hoger (15%), waarschijnlijk doordat gemeenten hiervoor studenten rekruteren.

Een deel (21%) van de stembureauleden is ook ambtenaar. Dat zijn niet alleen gemeenteambtenaren, maar van de groep ambtenaren was 79% als ambtenaar werkzaam in dezelfde gemeente waar zij als stembureaulid dienden. Ook hier zijn wij het effect van de inzet van eigen ambtenaren als stembureaulid.

Sommige gemeenten proberen vooral de functie van voorzitter zoveel mogelijk door eigen ambtenaren te laten invullen. Van de voorzitters is dan ook 30% gemeenteambtenaar. Enkele gemeenten kiezen er zelfs voor om de gehele stembureaubemensing met eigen ambtenaren te vullen.

Van de respondenten heeft 47% de hele dag (al dan niet met pauzes) meegedraaid, 34% draaide één shift. Bij de (plv.) voorzitters ligt het percentage dat de hele dag diende beduidend hoger (voorzitters 68%, plaatsvervaarders 62%). De tellers waren vanzelfsprekend alleen bij de telling aanwezig. Onder onze respondenten heeft slechts 4% van de tellers aan een centrale telling deelgenomen.

De man-vrouwverhouding is evenwichtig en bijna half om half. Wel valt op dat onder voorzitters het aantal mannen met 68% hoger ligt. Bij plaatsvervaarders is de verhouding al iets minder scheef met 59% mannen. Vrouwen zijn iets in de meerderheid onder gewone leden (53%) en tellers (57%).

De leeftijdsopbouw is minder evenredig gespreid. Van de stembureauleden is 73% 51 jaar of ouder en 40% zelfs 65 jaar of ouder. De groep van 18 tot en met 50 jaar is 26%.

Een marginaal aantal stembureauleden (0,14%), is jonger dan 18. Dit is opvallend, omdat de Kieswet de leeftijd van 18 als minimumgrens hanteert (art. E 4 lid 2 KW).

Dit betreft allemaal tellers.¹ Kennelijk zijn op zeer beperkte schaal jongere tellers toegelaten. Het stembureau doet de telling (art. N 1 lid 1 KW). De Kieswet stelt dat de stembureauleden tellen, maar zich kunnen laten bijstaan door plaatsvervangende leden en ambtenaren van de gemeente, daartoe door burgemeester en wethouders aangewezen (art. N 5 KW). Tellers zijn daarmee in feite (toegevoegde) stembureauleden, worden als zodanig benoemd en zouden aan de wettelijke leeftijdseis moeten voldoen.

Tabel 2 - Leeftijdsopbouw naar functie

	Totaal	Voorzitter	Plv. voorzitter	Gewoon lid	Teller
jonger dan 18	0%		0%		1%
18-34	12%	7%	10%	10%	23%
35-50	14%	16%	15%	11%	21%
51-65	33%	39%	33%	32%	31%
65 of ouder	40%	38%	42%	47%	25%

Door afrondingsverschillen komt niet elke kolom op 100% uit.

Bij de voorzitters is de groep onder de 35 jaar wat kleiner (7%) en de groep tussen de 51 en 65 jaar wat groter (39%), maar in de andere leeftijdscategorieën is de verdeling ongeveer gelijk met die over het totaal. Bij de gewone leden valt vooral op dat bijna de helft (47%) 65 jaar of ouder is. Bedenk dat dit ook in absolute aantallen de grootste categorie is. Bij tellers is de verdeling over de leeftijdscategorieën vrij evenwichtig gespreid. De afwijkingen zijn gering in de verdeling afhankelijk van gemeenteomvang of mate van stedelijkheid, maar bij de meest stedelijke en grootste gemeenten lijkt de leeftijdsopbouw iets jonger.

De meeste stembureauleden hebben al vaker in een stembureau geparticipeerd.

Tabel 3 - Keren deelname naar functie

	Totaal	Voorzitter	Plv. voorzitter	Gewoon lid	Teller
1	15%	4%	6%	15%	31%
2	15%	5%	10%	16%	25%
3	8%	4%	6%	9%	11%
4	7%	5%	7%	9%	7%
5	8%	7%	8%	8%	7%
6	7%	8%	9%	8%	5%
7	3%	4%	4%	4%	1%
8	6%	8%	8%	5%	3%
9	1%	1%	2%	1%	0%
10	10%	16%	13%	9%	4%
11 t/m 20	13%	24%	19%	11%	3%
21 t/m 30	4%	9%	5%	3%	1%
31 en meer	2%	5%	3%	1%	0%
onbekend	1%	0%	0%	1%	2%

¹ Eén plaatsvervangend voorzitter geeft aan onder de 18 te zijn. Wij veronderstellen dat hier een invulfout is gemaakt. In een van de focusgroepen gaf een deelnemer aan dat op zijn stembureau een lid 17 was, maar dat lijkt een incident.

Voor slechts 15% was dit de eerste keer dat zij in een stembureau dienden. Voor voorzitters en plaatsvervangend voorzitters ligt dat percentage nog lager (4% en 6%) omdat vrijwel altijd als eis wordt gesteld aan (plv.) voorzitters dat zij al een keer als gewoon lid op een stembureau hebben gediend.

Voor 15% was dit de tweede keer. Ongeveer 50% participeerde al 2 tot en met 10 keer eerder. Vooral bij de groep (plv.) voorzitters is het aantal veteranen hoog. Van de voorzitters heeft 38% al meer dan 10 keer geparticipeerd en van de plaatsvervangend voorzitters 27%. Bij de tellers zien wij juist relatief veel nieuwe deelnemers (31%) en mensen die dit voor de 2^e keer doen (25%). Hoewel de verschillen naar gemeenteomvang en/of stedelijkheid niet groot zijn, valt wel op dat de grootste en meest stedelijke gemeenten wat meer mensen voor de eerste of tweede keer inzetten.

Op basis van de vragenlijst kunnen wij ook een beeld geven van de achtergrond van de stembureauleden. Gezien de leeftijdsopbouw is het niet verbazend dat 39% gepensioneerd is. Ongeveer 45% heeft een betaalde functie. De publieke sector is oververtegenwoordigd ten opzichte van de private sector (28% versus 17%). Uit de verdiepingsgespreken zijn signalen dat het bij de overheid makkelijker en meer geaccepteerd is verlof op te nemen voor stembureau dienst, maar dit hebben wij niet onderzocht. De keuze van gemeenten om ambtenaren in te zetten is ook een factor.

Bij de rol van voorzitter of plaatsvervangend voorzitter is het percentage overheidsmedewerkers opvallend hoger (37% en 29%). Dit hangt samen met het gegeven dat meerdere gemeenten deze posities in beginsel alleen met eigen ambtenaren bemensen.

Bij tellers is het percentage studerende(n) (12%) hoger. Er zijn diverse gemeenten die voor deze rol expliciet bij onderwijsinstellingen werven.

Tabel 4 - Hoofdbezigheid naar functie

	Totaal	Voorzitter	Plv. voorzitter	Gewoon lid	Teller
Ondernemer met personeel	1%	1%	1%	1%	1%
ZZP'er / freelancer	4%	4%	4%	4%	4%
Werkzaam in loondienst (bedrijfsleven)	12%	9%	11%	11%	19%
Werkzaam bij de overheid	21%	37%	29%	13%	21%
Werkzaam bij de semioverheid (onderwijs, zorg, politie, etc.)	7%	6%	7%	7%	8%
Arbeidsongeschikt	2%	1%	1%	2%	2%
Werkloos / werkzoekend / bijstand	2%	1%	1%	2%	3%
Gepensioneerd of VUT	39%	36%	39%	46%	24%
Studerend / schoolgaand	5%	1%	3%	4%	12%
Huisvrouw / huisman	4%	2%	2%	5%	4%
Anders	2%	2%	2%	2%	2%
Weet niet / wil niet zeggen	1%	0%	1%	1%	1%

Door afrondingsverschillen komt niet elke kolom op 100% uit.

Het overgrote deel van de stembureauleden is zelf niet politiek actief (83%). Ongeveer 9% is vooral passief lid van een partij en 6% actief (2% als volksvertegenwoordiger). Onder voorzitters en plaatsvervangend voorzitters is de groep die helemaal niet politiek actief is wat kleiner (78% en 80%), mogelijk omdat hier relatief vaker ambtenaren op worden ingezet.

5.2 Eerste hoofdvraag

De eerste hoofdvraag luidt:

Hoe is het nu gesteld met de kennis en vaardigheden van voorzitters en overige leden van stembureaus en tellers op het terrein van het verkiezingsproces?

Deze hoofdvraag is uitgewerkt in drie delen:

- Welke eisen worden nu gesteld aan kennis en vaardigheden van voorzitters en overige leden van stembureaus en tellers?
- En hoe werkt dat in praktijk uit?
- Waar zitten de lacunes en zijn verbeteringen nodig of mogelijk?

De eerste hoofdvraag richt zich primair op het profiel van de voorzitter, leden en tellers.

Welke eisen gesteld moeten worden hangt samen met de rol en taken en met de kritische situaties die vanuit de functie het hoofd moeten worden geboden. In welke mate voldoen zij aan deze eisen? En ten slotte, waar is verbetering mogelijk?

5.2.1 Gevraagde eisen in de werving

1 Welke kennis en vaardigheden worden in de praktijk gevraagd?

Uit onze vacatureanalyse is allereerst af te leiden dat het gevraagde 'kennis- en vaardighedenpakket' enorm uiteenloopt. Toch is een aantal kenmerken uit de vacatures te destilleren.

In 61% van de vacatureteksten wordt expliciet aangegeven dat het volgen van een (veelal digitale) instructie verplicht is. Feitelijk is dat altijd een eis, ook al wordt dit niet altijd in de oproep vermeld.

5.2.1.1 Opleiding

Ongeveer de helft van de vacatureteksten omvat een eis ten aanzien van opleiding of opleiding gerelateerd werk- en denkniveau. In vrijwel alle gevallen wordt minimaal mbo-niveau gevraagd. Incidenteel wordt basisopleiding, vmbo of hbo gevraagd.

Uit de verdiepingsgesprekken komt naar voren dat een minimale eis van mbo vooral een redelijke indicatie geeft of het lid voldoende taal- en telvaardig zal zijn. In het algemeen wordt een hogere minimeis niet nodig gevonden, hoewel voor de voorzittersrol sommige gemeenten wel geneigd zijn voorkeur te geven aan minimaal een hbo-niveau. Dit wordt echter niet gevraagd in vacatureteksten die vooral gericht zijn op nieuwe leden, voor wie men geen onnodig hoge drempels wil opwerpen. Voorzitters worden in het algemeen geworven uit het bestand van al ervaren stembureauleden. Dan wordt meer gekeken naar het optreden in de praktijk en is er minder behoefte om nog het opleidingsniveau te toetsen.

5.2.1.2 Vaardigheden

De vaardigheden die door gemeenten worden gevraagd zijn heel divers. Verderop zullen wij ingaan op de volgens ons onderzoek benodigde vaardigheden. Deze wijken op een aantal punten af van wat nu meestal wordt gevraagd.

In de hierna volgende tabel staan de vaardigheden die blijkens de geanalyseerde vacatureteksten in de huidige praktijk relatief vaker worden gevraagd.

Tabel 5 – In vacatureteksten gevraagde vaardigheden

Vaardigheid	Percentage genoemd
Nauwkeurigheid	68%
Beheersing Nederlandse taal	50%
Stressbestendigheid	28%
Flexibiliteit	19%
Instructies kunnen volgen	12%
Integriteit	9%
Cijfermatig inzicht / tellen	9%
Samenwerken	9%
Verantwoordelijkheidsgevoel	9%
Representatief	9%

5.2.1.3 Overige eisen

Daarnaast worden uiteenlopende meer praktische eisen gesteld. Hier volgen de eisen die relatief vaker worden gesteld.

In 71% wordt de minimumleeftijdsgrens van 18 expliciet vermeld, maar dit is een wettelijke eis die altijd geldt.

In 18% van de vacatures wordt er, vooral bij de tellers, op gewezen dat men voldoende fysiek fit moet zijn. Daarbij wordt soms gerefereerd aan het op de grond tellen.

In 17% van de vacatures wordt geëist dat het stembureaulid woonachtig is in de gemeente waar deze dienst doet. Dit is echter geen wettelijke eis.

In 11% van de gevallen wordt vermeld dat men over eigen vervoer moet beschikken om naar het stembureau te komen, waarbij in enkele gevallen het bezit van een rijbewijs wordt genoemd. Dat men op eigen gelegenheid naar het stembureau moet komen, is blijkbaar vanzelfsprekend aangezien wij geen gemeenten zijn tegengekomen die een haal-en-breng service organiseren om leden te faciliteren. Voorzitters moeten na afloop van de telling het proces-verbaal op het gemeentehuis inleveren. Afhankelijk van de locatie zal dit in veel gevallen alleen kunnen als de voorzitter over autovervoer beschikt.

Wij hebben in de vragenlijst niet gepeild of een verklaring omtrent gedrag wordt gevraagd. Wij treffen deze eis echter slechts twee maal aan in een vacaturetekst.

Sommige gemeenten eisen dat de voorzitter een ambtenaar uit de eigen gemeente is. In enkele gevallen worden ook voor de functie van stembureaulid uitsluitend eigen ambtenaren ingezet. Daar worden vier redenen, soms in combinatie, voor aangevoerd:

- Het werken met ambtenaren verlicht de druk om extern te moeten werven.
- Het organiseren voor instructie voor eigen ambtenaren is eenvoudiger te organiseren.
- Het werken met een eigen ambtenaar als voorzitter maakt het makkelijker te borgen dat de kritische rol van voorzitter in ieder geval correct wordt ingevuld.
- Het is makkelijker om collega ambtenaren aan te spreken op verwachtingen en eventuele tekortkomingen.

Uit sommige gemeenten klinkt in het verlengde daarvan de suggestie om de hele stembureau-bemensing vanuit het ambtelijk apparaat in te vullen. Wij zijn één gemeente tegengekomen die dit ook zo uitvoert en deze gemeente ziet in de praktijk de vier hierboven genoemde redenen bevestigd.

Uit de vragenlijsten, gesprekken en focusgroep discussies komen echter ook principiële bezwaren naar voren tegen de inzet van ambtenaren. Men vindt dan dat de transparantie en onpartijdigheid van het democratisch proces is gediend bij burgerlijke betrokkenheid, inclusief het openstellen van de functie van voorzitter stembureau voor niet-ambtelijke burgers. Meer uitgesproken aanhangers van deze mening stellen zelfs dat het onwenselijk is om het verkiezingsproces te verambtelijken.

5.2.2 Benodigde kennis en vaardigheden

2 Wat zijn de rol en taken (per functie) van de voorzitters, leden en tellers?

Inzicht in de rol en taken van de stembureauleden is nodig om te bepalen welke kennis en vaardigheden dit vergt.

In de Kieswet staat geen opsomming van de taken, maar ze zijn daar in belangrijke mate wel uit af te leiden. Opvallend is wel dat de Kieswet bij de beschrijving van het stemproces (art. J 24 – 26 KW) expliciet aangeeft welke handelingen bij het stemmen door de voorzitter worden verricht en welke door de leden.

Zo moet de voorzitter het identiteitsbewijs en de stempas controleren, moet het tweede lid nagaan of de stempas voorkomt in het uittreksel van ongeldige stempassen, overhandigt de voorzitter het stembiljet en ziet het derde lid toe dat het biljet in de stembus wordt gedaan. In de praktijk rouleren deze handelingen tussen voorzitter en leden. Het zou ook onpraktisch zijn als de voorzitter de hele dag alleen deze handelingen moet verrichten.

De Kieswet noemt het bewaken van de orde als specifieke taak van de voorzitter (art. J 37 KW). Ook in de praktijk zien de gemeenten en de voorzitters zelf dit als een specifieke verantwoordelijkheid van de voorzitter.

Het opnemen van de stemmen beschrijft de Kieswet als gezamenlijke taak van het stembureau (art. N 1 – 10 KW). Hoewel in de praktijk het invullen van het proces-verbaal wordt gezien als taak van de voorzitter, wordt dit niet expliciet in de Kieswet benoemd. Wel stelt art. N 10 lid 2 KW dat alle stembureauleden het proces-verbaal tekenen.

De voorzitter of een door hem aan te wijzen lid brengt de verzegelde stukken naar de burgemeester (art. N 11 lid 1 KW).

Kijkend naar de wet en de praktijk hebben wij in de hierna volgende tabel een schema opgesteld van de belangrijkste taken en de verdeling daarvan over de functies. In beginsel participeert de (plv.) voorzitter, naast de uitvoering van eigen specifieke voorzitterstaken, in alle taken van gewone stembureauleden en tellers. En de gewone stembureauleden participeren op hun beurt naast hun specifieke taken als stembureau lid volledig in de taken van de tellers.

Tabel 6- Taken op het stembureau

	Voorzitter	Lid	Teller
Controleert de inrichting van het stembureau voor opening en maakt deze zo nodig in orde.	x		
Coördineert de gang van zaken op het stembureau.	x		
Draagt zorg voor de orde op het bureau en roept zo nodig assistentie op.	x		
Stemt af met de gemeente.	x		
Houdt het proces-verbaal bij.	x		
Rapporteert de voortgang, tussentijdse uitkomsten en eventuele vragen of knelpunten aan het hoofdstembureau.	x		
Ontvangt kiezers op het stembureau.	x	x	
Geeft zo nodig toelichting op de procedure aan kiezers.	x	x	
Controleert identiteitsbewijzen en stempassen.	x	x	
Houdt (mede) toezicht op het stemproces en de orde in het stembureau.	x	x	
Neemt de stemmen op (telling, beoordeling geldigheid en blanco) volgens het voorgeschreven protocol.	x	x	x

- 3 Met welke kritische situaties worden voorzitters, leden en tellers geconfronteerd (in hun rol)?
- 4 Welke kennis en vaardigheden zijn nodig om de rol en taken uit te voeren en daarbij de kritische situaties het hoofd te bieden? (Waar relevant uitgesplitst naar de stemfase en de tel-fase).

Elke rol vereist kennis van het proces en de regels die van toepassing zijn. Voor de tellers beperkt dit zich tot het telproces. De voorzitters en gewone leden moeten op hoofdlijnen dezelfde regels en processtappen kennen, maar in de praktijk wordt van de voorzitter wel verwacht dat deze het proces-verbaal opmaakt. De vereiste kennis en cognitieve vaardigheden per rol hebben wij in de volgende tabel samengevat. Daarna zullen wij apart ingaan op de relevante gedragsvaardigheden.

Tabel 7 - Vereiste kennis en cognitieve vaardigheden

	Voorzitter	Lid	Teller
Inzicht in de opzet van het proces-verbaal	x	(x)	
Kennis van de praktische gang van zaken op het stembureau	x	x	
Kennis van het stemproces en de regels	x	x	
Kennis om te kunnen beoordelen of de vereiste documenten om te stemmen correct zijn	x	x	
Mondelinge en schriftelijke beheersing van de Nederlandse taal	x	x	(x)
Tel- en rekenvaardigheid	x	x	x
Kennis m.b.t. (on)geldigheid van ingevulde stembiljetten	x	x	x
Kennis van het telproces	x	x	x

(x) = deze eis is in lichter/beperkte mate aan de orde

Naast kennis en cognitieve vaardigheden is een aantal gedragsvaardigheden belangrijk. Alleen inzicht in hun rol en taken is onvoldoende om de vraag te beantwoorden welke eisen aan de gedragsvaardigheden van de voorzitter, leden en tellers gesteld moeten worden. De context waarbinnen deze worden uitgeoefend en de kritische situaties die zij het hoofd moeten bieden, zijn daarvoor medebepalend.

Daarom hebben wij ons de vraag gesteld met welke kritische situaties voorzitters, leden en tellers (in hun functie) worden geconfronteerd. Ons beeld hiervan is opgebouwd uit antwoorden uit de online vragen, de discussies in de focusgroepen en de interviews. De belangrijkste kritische situaties en de vertaling naar benodigde gedragsvaardigheden zijn in de volgende tabel verkort en schematisch weergegeven en per rol gekoppeld aan de daarbij benodigde gedragsvaardigheid.

Tabel 8 – Vereiste gedragsvaardigheden, gerelateerd aan kritische situaties

Kritische situaties	Gedragsvaardigheid	(Plv.) Voorzitter	Lid	Teller
Als team elkaar scherp houden met behoud van een goede sfeer. Onderling duidelijk blijven communiceren ook als het druk is. Elkaar scherp houden als het (te) gezellig wordt en/of de vermoeidheid toeslaat. Samen de klus klaren, ook al wordt het laat. Omgaan met verschil van inzicht over de werkwijze in de ploeg.	Samenwerking	x	x	x
Ook na lange dag en onder druk alert en accuraat blijven. De verschillende documenten nauwgezet checken. Correct tellen. Proces-verbaal correct, volledig en leesbaar invullen.	Nauwkeurigheid	x	x	x
Op een nette manier nee kunnen zeggen tegen burgers en dat uitleggen (ongeldige papieren, niet samen in stemhokje ook al is er sprake van een geestelijke beperking etc.). Vragen netjes beantwoorden ook al snapt de burger iets niet meteen. Behulpzaam zijn en uitleg geven.	Contactvaardig/communicatief	x	x	
Rust en overzicht bewaren in het team als het druk wordt. Rust bewaren tegenover (over-)assertieve of zelfs agressieve burgers die het niet eens zijn met de gang van zaken. Rust bewaren als de media binnenstapt.	Stressbestendigheid	x	(x)	
Orde en overzicht houden ook als het druk wordt en/of bij (over-)assertieve bezoekers. Eenduidigheid in werkwijze bewaren als sommige stembureauleden een andere opvatting hebben. De ploeg tot het laatst bij elkaar en gemotiveerd houden ook als het laat wordt en leden naar huis willen.	Regie/leiding	x		

In onze vragenlijst hadden wij ook rolvastheid en verantwoordelijkheidsbesef opgenomen om aansluiting te krijgen bij de vaardigheden waarop in de NVVB-pilot (waarover in § 5.3.2 over de initiële selectie meer) voorzitters werden getest. De geconstateerde kritische situaties geven minder aanleiding deze apart te benoemen. Impliciet zit dit al in regie/leiding.

Stressbestendigheid hadden wij aanvankelijk alleen voor de voorzitter geselecteerd. Gelet op de kritische situaties is verdedigbaar dat ook voor de stembureauleden deze vaardigheid in enige mate aanwezig moet zijn.

Vanuit de rol, taken en kritische situaties hebben wij een model profiel opgesteld (bijlage III) waarin wij de rol van voorzitter, gewoon lid en teller onderscheiden. Wij zijn er daarbij vanuit gegaan dat wat geldt voor de teller ook geldt voor het gewone lid en dat wat geldt voor de teller en het gewone lid ook telt voor de voorzitter. Elke volgende rol omvat de voorliggende rollen.

Veel gemeenten kennen ook de functie van plaatsvervangend voorzitter. Deze moet alle taken en verantwoordelijkheden van de voorzitter kunnen overnemen. Daarom onderscheiden wij voor deze functie geen apart profiel.

5.2.3 Werkelijke niveau afgezet tegen de gevraagde en noodzakelijke eisen

De volgende twee onderzoeksvragen spitsen zich toe op de vraag of de voorzitters, leden en tellers aan de gevraagde en de benodigde eisen voldoen.

- 5 Welke verschillen zijn er tussen de volgens onze analyse benodigde kennis en vaardigheden en de in de praktijk gestelde eisen?
- 6 Beschikken de voorzitters, leden en tellers in de praktijk over de in de praktijk gestelde eisen?
- 7 Beschikken voorzitters, leden en tellers in de praktijk over de volgens onze analyse benodigde kennis en vaardigheden?

De eisen die volgens ons nodig zijn overwegend terug te vinden bij de rode draad in wat nu al wordt geëist, zei het dat de lijstjes per gemeente verschillen. Daarom zou een meer eensluidend profiel meer duidelijkheid geven.

Volgens de verkiezingsambtenaren is bij klein percentage stembureauleden de gevraagde kennis en vaardigheden onvoldoende aanwezig ((plv.) voorzitters 5%, gewone leden 6%, tellers 2%). Zij schatten de benodigde kennis en vaardigheden bij de grote meerderheid als voldoende en bij ongeveer een vijfde als goed in. Bij de grotere gemeenten worden de aanwezige kennis en vaardigheden door de ambtenaren verkiezingen iets lager ingeschat.

Een belangrijke indicatie of stembureauleden over de benodigde kennis en vaardigheden beschikken is de tevredenheid bij de verkiezingsambtenaren over het feitelijke functioneren van hun stembureauleden op de verkiezingsdag. De juiste kennis en vaardigheden zijn immers een randvoorwaarde om goed te kunnen functioneren.

Over het feitelijk functioneren in zijn algemeenheid oordelen de ambtenaren verkiezingen overwegend positief. Op de rol van (plv.) voorzitter scoort niemand slecht en slechts 2% matig. Dat betekent dat vrijwel alle (plv.) voorzitters naar behoren hebben gefunctioneerd (28% voldoende, 62% goed, 8% uitstekend).

Voor gewone stembureauleden en tellers is het oordeel vergelijkbaar (leden; 1% matig, 32% voldoende, 60% goed, 5% uitstekend) (tellers; 1% matig, 25% voldoende, 60% goed, 5% uitstekend).

5.2.3.1 Opleidingsniveau

Wij zagen in de vacatureanalyse dat, als er een opleidingseis wordt gesteld, in het algemeen (een volledige) mbo-opleiding als minimumeis wordt gesteld. In de praktijk voldoet het overgrote deel van de stembureauleden aan deze eis, 20% zit daar onder. Wel heeft iedereen minimaal vmbo-niveau.

Voor voorzitters bleek dat soms ook hbo als minimumeis wordt gesteld. Wij zien dat het gemiddelde opleidingsniveau van (plv.) voorzitters ook wat hoger ligt dan dat van gewone leden en tellers. Van de voorzitters heeft zelfs 60% hbo of hoger.

Tabel 9 - Opleidingsniveau naar functie

	Totaal	Voorzitter	(plv.) voorzitter	Lid	Teller
Geen onderwijs / basisonderwijs / cursus inburgering / cursus Nederlandse taal	0%	0%	0%	0%	0%
lbo/vbo/vmbo (kader- of beroepsgerichte leerweg) / mbo 1 (assistentenopleiding)	5%	2%	3%	6%	5%
mavo/havo of vwo (eerste drie jaar) / ulo/mulo/vmbo (theoretische of gemengde leerweg) / voortgezet speciaal onderwijs	15%	10%	14%	19%	12%
mbo 2, 3, 4 (basis beroeps-, vak-, middenkader- of specialistenopleiding) of mbo oude structuur (vóór 1998)	19%	16%	19%	20%	20%
havo of vwo (overgegaan naar de 4e klas) / hbs/mms/hbo-propedeuse of wo-propedeuse	11%	11%	12%	12%	11%
hbo (behalve hbo master) / wo kandidaats- of wo bachelor	33%	40%	34%	30%	34%
wo doctoraal of wo master of hbo master/postdoctoraal onderwijs	14%	20%	18%	11%	16%
Weet niet / wil niet zeggen	2%	1%	1%	2%	1%

Door afrondingsverschillen komt niet elke kolom op 100% uit.

5.2.3.2 Vaardigheden

Wij hebben op een aantal gedragsvaardigen, waarvan wij op basis van de eerste fase van het onderzoek al veronderstelden dat deze belangrijk zijn, doorgevraagd. Enerzijds hebben wij de ambtenaren verkiezingen gevraagd hoe zij hun stembureauleden op deze vaardigheden scoren. Anderzijds hebben wij bij de stembureauleden zelf door middel van een korte online zelfscan gemeten hoe zij op deze vaardigheden scoren.

Het valt op dat de scores uit de zelfscan veelal wat breder gespreid zijn. De gemeentelijke ambtenaren verkiezingen scoren hun stembureauleden vooral op goed, gevolgd door voldoende. De uitersten (slecht of uitstekend) worden weinig gekozen. Bij de stembureauleden zelf komt de score uitstekend wat vaker voor, maar ook matig en slecht scoren vaker. De interpretatie vraagt enige voorzichtigheid. Beide metingen hebben hun beperkingen. Enerzijds is er een subjectief oordeel van de ambtenaren vanaf enige afstand gegeven. Anderzijds is er de score van de leden zelf, waarbij een mate van sociaal wenselijkheid in de antwoorden niet uitgesloten is, mede gezien het beknopte karakter.

Toch zijn wel wat tendensen uit de metingen te halen. Matig of slecht blijft op alle vaardigheden ruim onder de 10%.

Hoewel de ruime cijfers op goed tot uitstekend waarschijnlijk wat geflatteerd zijn, kan toch worden gesteld dat de meeste stembureauleden voldoende tot goed over deze vaardigheden beschikken.

Tabel 10 - Score per functie op gedragsvaardigheden

	(plv.) voorzitter		gewoon lid		teller	
	vlg. gemeente	zelfscan	vlg. gemeente	zelfscan	vlg. gemeente	zelfscan
Samenwerking:						
Slecht	0%	1%	0%	1%	0%	2%
Matig	2%	4%	1%	3%	1%	5%
Voldoende	22%	8%	28%	10%	25%	12%
Goed	67%	51%	62%	57%	59%	56%
Uitstekend	7%	36%	5%	28%	5%	24%
Geen oordeel	2%		4%		10%	
Nauwkeurigheid:						
Slecht	1%	1%	0%	1%	0%	1%
Matig	7%	6%	5%	7%	3%	7%
Voldoende	38%	22%	42%	28%	25%	27%
Goed	47%	52%	46%	50%	56%	49%
Uitstekend	5%	18%	3%	14%	6%	17%
Geen oordeel	2%		4%		10%	
Contactvaardig/ communicatief:						
Slecht	0%	1%	0%	1%		
Matig	2%	6%	1%	8%		
Voldoende	26%	18%	39%	25%		
Goed	63%	58%	51%	54%		
Uitstekend	6%	18%	4%	12%		
Geen oordeel	3%		5%			
Regie/leidinggeven:						
Slecht	0%	0%				
Matig	5%	4%				
Voldoende	37%	16%				
Goed	49%	60%				
Uitstekend	4%	20%				
Geen oordeel	5%					
Stressbestendigheid:						
Slecht	0%	0%				
Matig	5%	6%				
Voldoende	37%	20%				
Goed	49%	58%				
Uitstekend	4%	15%				
Geen oordeel	6%					

**Verantwoordelijkheidsgevoel/
rolvastheid:**

Slecht	0%	0%
Matig	3%	1%
Voldoende	27%	7%
Goed	54%	60%
Uitstekend	12%	33%
Geen oordeel	4%	

Door afrondingsverschillen komt niet elke kolom op 100% uit.

We kunnen ook de gemiddelde score per vaardigheid op een vijfpuntschaal laten zien.

Tabel 11 - Gemiddelde score op vaardigheden

	(plv.) voorzitter		gewoon lid		teller	
	vlg. gemeente	zelfscan	vlg. gemeente	zelfscan	vlg. gemeente	zelfscan
Samenwerking	3,73	4,17	3,59	4,07	3,38	3,97
Nauwkeurigheid	3,42	3,80	2,95	3,68	3,35	3,73
Contactvaardig/ communicatief	3,64	3,87	3,43	3,69		
Regie/leidinggeven	3,37	3,94				
Stressbestendigheid	3,37	3,82				
Verantwoordelijkheidsgevoel/ rolvastheid	3,63	4,25				

Over de hele linie wordt relatief positief gescoord. Nauwkeurigheid scoort relatief wat lager, vooral bij de gewone leden.

De ambtenaren zeggen hun oordeel te vormen op basis van contacten met de leden bij instructie, bezoeken aan de stembureaus, reacties van burgers, klachten van stembureauleden over andere stembureauleden, de processen-verbaal en de evaluatie en de antwoorden van de voorzitters over de leden en de tellers. Zij benadrukken dat dit een gemiddeld beeld is, maar ook dat de kwaliteit per persoon wisselt. De uitschieters in negatieve of positieve zin worden als uitzonderingen gezien. Sommigen merken op dat onder de nieuwe lichte er relatief wat vaker zwakkere leden zitten. Deels is dit een kwestie van ervaring en worden leden beter naar mate zij ervaring hebben opgedaan. Deels is dit het moment dat de echte mismatches worden gesignaleerd en een volgende keer niet meer worden uitgenodigd.

Wij hebben gevraagd of er naar het oordeel van de ambtenaren verkiezingen andere competenties belangrijk zijn dan de bovengenoemde. In de meeste gevallen werden geen andere eisen nodig geacht. Waar wel alternatieven werden gesuggereerd, ging het bijna in alle gevallen om kenmerken die binnen de in bovenstaande tabel opgenomen competenties zijn vervat. Het gaat dan vaak om nuances in terminologie, niet om wezenlijk andere vaardigheden.

Op de competentie samenwerking is ook de ervaren kwaliteit van de samenwerking een goede indicator. Volgens 90% van de verkiezingsambtenaren wordt op de stembureaus redelijk (14%) tot goed (76%) samengewerkt.

De stembureauleden hebben zelf de samenwerking overwegend voldoende (17%) tot goed (79%) ervaren. Waar de samenwerking als minder goed wordt ervaren, worden slechte leiding van de voorzitter, het hebben van ongemotiveerde leden en rolonduidelijkheid het meeste als oorzaak genoemd.

Specifiek bij de rol van de voorzitter werd in interviews het signaal afgegeven dat de kwaliteit van het proces-verbaal soms te wensen over laat. De kwaliteit van het proces-verbaal dat vooral correct, volledig en leesbaar moet worden ingevuld, is een concrete indicator op enkele van de kwaliteitsaspecten (in het bijzonder nauwkeurigheid, schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid en verantwoordelijkheidsbesef) van de voorzitter. Slechts 4% van de verkiezingsambtenaren vindt de kwaliteit van de ingevulde processen-verbaal slecht, 16% vindt de kwaliteit matig. Ruim driekwart kwalificeert deze als redelijk (42%) tot goed (35%).

Enkele gemeenten noemen expliciet dat het vereenvoudigde proces-verbaal een verbetering was ten opzichte van eerdere verkiezingen, al zou volgens hen het formulier nog compacter kunnen worden gemaakt.

Uit de verdiepende gesprekken blijkt dat de kwaliteit van de ingevulde processen-verbaal niet alleen afhankelijk is van de kennis en vaardigheden van de voorzitter. Aandacht voor het belang van en de werkwijze bij het proces-verbaal in de instructie wordt als manier genoemd om hier verbetering in aan te brengen. Vermoeidheid (vooral aan het einde van een lange dag) en het samenvallen van twee verkiezingen, worden ook als belastende factoren genoemd. Een gezamenlijke verantwoordelijkheid met de plaatsvervanger voor het zorgdragen voor het proces-verbaal kan hierin dan al helpen. De kritiek op de kwaliteit heeft vaak te maken met doorhalingen en leesbaarheid, waardoor het document rommelig wordt, maar heeft ook te maken met telfouten. Sommige gemeenten werken met een kladversie die de voorzitter aan het einde van de dag netjes overzet in een definitieve versie. Ook deze werkwijze komt de kwaliteit ten goede, hoewel het overzetten soms ook tot nieuwe fouten kan leiden. Soms ontbreken handtekeningen. Sommige gemeenten adviseren de stembureauleden vast bij binnenkomst te laten tekenen. Gemeenten die ter ondersteuning met tablets hebben gewerkt merken op dat dit een positief effect heeft op de kwaliteit. Het proces-verbaal wordt door de dag heen meer stapsgewijs voorbereid en de digitale vastlegging komt de leesbaarheid ten goede. Daar staat tegenover dat stembureauleden klagen over de kwetsbaarheid bij dergelijke hulpmiddelen. (Bijvoorbeeld, door stringen moesten gegevens meermalen opnieuw worden ingevuld.)

5.3 Tweede hoofdvraag

De tweede hoofdvraag luidt:

Welke factoren zijn van invloed op de kwaliteit van de kennis en vaardigheden van voorzitters en overige leden van stembureaus en tellers?

De tweede hoofdvraag hebben wij uitgesplitst naar fasen in het verkiezingsproces waarin invloed kan worden uitgeoefend op de kwaliteit van de kennis en vaardigheden van voorzitters, leden en tellers:

- Werving
- Initiële selectie
- Instructie
- Examinering
- Dagverloop

5.3.1 Werving

- 8 Hoe draagt de werving bij aan het vinden van kandidaten die (in potentie) over de gewenste kennis en vaardigheden beschikken? Denk hierbij aan keuze van doelgroep, kanalen, boodschappen en teksten, de laagdrempeligheid van het aanmeldproces en de onderlinge fit van het geheel.

Wij hebben gekeken welke wervingsmethoden worden toegepast en welke condities worden aangeboden. Vervolgens hebben wij gekeken naar motieven en blokkades bij het al dan niet instappen als stembureaulid. Ten slotte hebben wij gekeken wat het resultaat is van de werving.

5.3.1.1 Wervingsmethoden

- 9 Welke wervingsmethoden worden gebruikt?

In het algemeen gebruiken gemeenten meerdere kanalen.

Vrijwel alle gemeenten beginnen met een rechtstreekse benadering van hun bestand van stembureauleden van de vorige verkiezingen.² Wij zien ook dat 85% van de stembureauleden al eerder heeft deelgenomen, dus dit is een efficiënte en effectieve methode vanuit kwantitatief perspectief. Dit laat ook zien hoe belangrijk het is de gegevens van stembureauleden goed te administreren en in de bejegening van stembureauleden zich te realiseren dat dit van invloed kan zijn op hun bereidheid zich een volgende keer weer aan te melden. Het aantal stembureauleden dat aangeeft dat zij door de gemeente benaderd zijn omdat zij al vaker participeerden, ligt met 52% verrassend lager dan de 85% die al vaker meedeed. Wij hebben geen aanwijzingen dat er gemeenten zijn die bij de werving geen gebruik maken van hun bestand van voormalige stembureauleden. Wij vermoeden daarom dat deze respondenten hebben gerefereerd aan de eerste keer dat zij zich meldden.

Vanuit kwalitatief perspectief zijn ook kanttekeningen bij deze wervingsmethode te plaatsen. Doorstroming, vernieuwing en verversing van het bestand stembureauleden krijgt op deze wijze minder aandacht.

Van de stembureauleden zegt 81% zich de volgende keer weer aan te melden en nog eens 12% zegt dat waarschijnlijk te zullen doen. Slechts 2% zegt op voorhand dat niet meer te zullen doen. Het maakt daarbij niet veel uit welke functie men had, alleen de tellers zijn iets terughoudender.

De mond-tot-mondreclame wordt door de gemeenten als belangrijke bron van nieuwe aanmeldingen genoemd. Dat zien wij ook terug bij de stembureauleden die aangeven door mond-tot-mondreclame op de functie te zijn geattendeerd (15%). Daarnaast komen burgers op het idee om stembureaulid te worden door advertenties (7%), social media (4%) en oproepen via het eigen sociale netwerk (4%). Genoemde percentages lijken laag, maar deze zijn afgezet tegen de totale respons, waarvan immers 52% aangaf als voormalig lid direct door de gemeente te zijn benaderd.

Het actief benaderen van de eigen ambtenaren is daarna de meest gebruikte methode. Ongeveer 65% van de gemeenten doet dit. Daar komt bij dat sommige gemeenten in beginsel de voorzittersfunctie vanuit de eigen ambtenaren bemensen. Voor de functie van plaatsvervangend voorzitter worden niet-ambtelijke burgers ingezet. Gemeenten geven twee redenen. Enerzijds wordt het werven van geschikte voorzitters van buiten als meer moeizaam ervaren dan voor gewone leden of tellers.

---

² De BES openbaar lichamen werken voornamelijk met oudgedienden en benaderen kandidaten altijd persoonlijk.

Anderzijds is de initiële selectie op kwaliteit eenvoudiger als geput wordt uit de eigen ambtenaren van wie de organisatie (afhankelijk van de omvang globaal tot meer precies) weet wat de kwaliteiten zijn.

Wij zien een opmars van digitale methoden. Er zijn steeds meer gemeenten die een online aanmeldformulier en/of een online portal gebruiken om het aanmeldproces te vergemakkelijken. Naarmate de gemeente groter is, zien wij dit vaker. Hoewel dit het aanmeldproces ondersteunt, is dit strikt genomen geen wervingsmethode. De koppeling met aankondigingen op de website en de social media zijn dat wel. Dat slechts 31% een oproep op de eigen website plaatst, valt tegen. De inzet van social media is nog relatief nieuw, maar gebeurt al bij ruim een derde van de gemeenten. Ook bij het gebruik van deze digitale media zien wij dat deze meer worden ingezet naarmate de gemeente groter is.

Traditionele media worden ook nog steeds ingezet. Ongeveer 21% adverteert in lokale kranten of huis-aan-huisbladen. Wij hadden verwacht dat dit hoger zou zijn. Hoewel kranten steeds minder worden gelezen, worden huis-aan-huisbladen nog wel veel gelezen en zij bereiken juist het lokale publiek. Het was daarom verrassend dat slechts 6% van de gemeenten zegt een vaste gemeentelijke rubriek in de lokale huis-aan-huisbladen te gebruiken.

Sommige gemeenten benaderen ook actief de verenigingen in hun gemeente (9%), waarbij soms de vergoeding ten bate van de vereniging komt. Gemeenten die dit doen, zijn hier positief over, omdat dit het lokale verenigingsleven ondersteunt, maar vooral omdat het veel respons oplevert.

Het gebruik van uitzendbureaus (6%) vindt vooral plaats om tellers te werven.

Wij komen bij doorvragen ook hier en daar andere wervingsvormen tegen. Sommige gemeenten benaderen onderwijsinstellingen. Soms worden wijk-, dorps- of buurtraden gemobiliseerd. Van één gemeente vernamen wij dat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en ingeschrevenen bij Werk en inkomen actief worden benaderd.

5.3.1.2 Geboden faciliteiten en condities

Naast het gekozen medium voor werving zijn de condities die worden geboden van invloed op de vraag of mensen zich daadwerkelijk aanmelden. Deze kunnen ook van invloed zijn op het zich een volgende keer weer beschikbaar stellen.

De hoogte van het presentiegeld van stembureauleden is niet wettelijk geregeld (Kiesraad, 2018). Ieder gemeentebestuur bepaalt zelf of er presentiegelden worden toegekend en wat de hoogte daarvan is. De presentiegelden zijn in principe belastbaar inkomen. Er wordt meermalen gevraagd waarom de vergoeding niet belastingvrij kan zijn, bijvoorbeeld in de vorm van een vrijwilligersvergoeding. Onder het huidige belastingregime zou dit in veel gemeenten tot een verlaging van de vergoeding leiden gezien de maxima die de belastingdienst hanteert.³

10 Welke beloning wordt in de praktijk geboden?

De meeste gemeenten bieden een geldelijke vergoeding.

---

³ Vergoeding van maximaal € 5,00 (2018: € 4,50) per uur, met een maximum van € 170 (2018: € 150) per maand en € 1.700 (2018: € 1.500) per jaar.

Wij laten hier de hoogste en de gemiddelde vergoeding zien. Daar waar in ploegen wordt gewerkt, wordt in het algemeen een enigszins lagere vergoeding voor een dienst gegeven. Het eventueel bijwonen van instructiebijeenkomsten is bij de vergoeding inbegrepen.

Tabel 12 – Vergoedingen

	Voorzitter hele dag	Voorzitter één shift	Plv. voorzitter hele dag	Plv. voorzitter één shift	Lid hele dag	Lid één shift	Teller (avond)
Gemiddeld €	176 €	72 €	135 €	64 €	156 €	77 €	37
Maximum €	400 €	300 €	364 €	300 €	360 €	250 €	100

De Bes openbaar lichamen Saba en Sint Eustatius betalen een substantieel hogere vergoeding. Saba betaalt 460 USD voor een lid en 575 USD voor een voorzitter. Sint Eustatius betaalt 300 USD respectievelijk 450 USD (omgerekend ongeveer € 265 tot € 511). Bonaire betaald voor (plv.) voorzitters en leden iets onder het Nederlandse gemiddelde en voor de tellers daar wat boven (Voorzitter 175 USD, Plv. voorzitter of Lid 150 USD, Teller 100 USD).

Er zijn gemeenten die stembureauleden werven via verenigingen, waarbij leden afzien van hun dagvergoeding die dan ten goede komt aan de vereniging. De fiscus accepteert dit echter niet en stelt dat deze vergoeding dan alsnog belast moet worden (Belastingdienst, 2019).

Er is opgemerkt dat de vergoedingsregeling voor deelnemende ambtenaren duidelijker zou kunnen. Als ambtenaren zitting hebben in een stembureau, doen ze dit in theorie niet in hun functie maar als vrijwilliger en hebben dus recht op een eventuele vergoeding. De vraag kan echter worden gesteld in hoeverre sprake is van vrijwilligheid in gemeenten die eisen dat de voorzitter van het stembureau ambtenaar is.

Er worden in de praktijk regelingen getroffen voor het geval ambtenaren lid zijn van een stembureau: onder werktijd met ontvangst van presentiegeld, onder werktijd met compensatie van de overuren, met verlofopname enz.

De burgemeester heeft, als voorzitter van hoofd- en centraal stembureau, geen recht op presentiegeld (Kiesraad, 2018).

Voor ambtenaren geldt dat er in de arbeidsvoorwaardenregeling geen expliciete afspraken gemaakt zijn over vergoedingen of verlof van medewerkers die werkzaamheden verrichten in een stembureau. Er zijn twee situaties:

Situatie 1: Werkzaamheden op stembureau in andere gemeente

- Wettelijk vakantieverlof opnemen op grond van art. 6:2 e.v. CAR-UWO (VNG, 2018).
- Het Individueel keuzebudget (IKB) gebruiken om bovenwettelijke verlofuren te kopen en op te nemen.
- Buitengewoon verlof aanvragen, al dan niet met doorbetaling van salaris art. 6:4:6 CAR-UWO (VNG, 2018).

Situatie 2: Werkzaamheden op stembureau in eigen gemeente

- Werkzaamheden uitvoeren als taak binnen de eigen aanstelling (geen verlof opnemen op grond van art. 2:1B lid 2 CAR-UWO (VNG, 2018).

11 Welke aanvullende voorwaarden en werkomstandigheden worden geboden?

Gemeenten gaan wisselend om met de overige voorzieningen die zij bieden. Het gaat hier vooral om de catering. De catering wordt door de meeste stembureauleden als voldoende (33%) tot goed (39%) ervaren, maar 17% scoort deze als matig en 11% als slecht.

In de volgende paragraaf gaan wij onder meer in op de vraag in hoeverre de geboden condities een rol spelen in het al dan niet zich aanmelden.

5.3.1.3 Motieven en blokkades

Wat motiveert burgers om zich wel beschikbaar te stellen voor een stembureau en welke blokkades weerhouden hen daar eventueel van?

12 Wat zijn redenen van voorzitters, leden en tellers om zich aan te melden?

Hoewel de vergoeding niet onbelangrijk blijkt (27% noemt dit een belangrijk motief), zien wij dat vooral de intrinsieke betrokkenheid bij het democratisch proces zwaar weegt in de afweging om zich aan te melden (67%). Sommige leden noemen het in hun toelichting een maatschappelijke verplichting of burgerplicht. Ook interesse in de politiek speelt een rol (27%).

Zoals hiervoor al genoemd benaderen sommige gemeenten actief verenigingen, waarbij de vergoeding ten goede komt van de vereniging. Er zijn dan ook leden die vooral om hun vereniging te steunen meedoen. Hier lopen materiële motieven (vergoeding) en ideële motieven (steun voor de vereniging) in elkaar over.

Wij zien dat bij de voorzitters de meer ideële overwegingen (democratische betrokkenheid) relatief zwaarder wegen (75%) dan bij gewone leden (66%) en tellers (61%). De mate waarin de vergoeding belangrijk wordt gevonden ligt juist hoger bij tellers (32%) en gewone leden (29%) en wat lager bij voorzitters (17%). Het belang van de vergoeding ligt ook wat hoger bij de grotere gemeenten. Ook voor jongeren (58% bij 18-34 jaar) is de vergoeding belangrijker dan voor de oudere leden.

Het tweede motief na democratische betrokkenheid is plezier en gezelligheid (39%). Men vindt deelname leuk. Het grote aantal stembureauleden dat al vele jaren participeert, kan mede in dat licht worden gezien.

Een paar minder vaak gehoorde, maar opvallende motieven zijn dat men beheerder is van het pand waar het stembureau is gevestigd, dat men het verkiezingsproces wil controleren, dat het goed staat op het curriculum vitae of dat men wil voorkomen dat alleen nog maar ambtenaren het stembureau bemensen.

In het kader van verversing van het bestand is interessant om te zien of bij de werving strategie differentiatie naar leeftijdscategorie passend kan zijn. Zo blijkt uit de NVVB pilot (NVVB, 2019 a en b) dat hoger opgeleide jongeren (in deze pilot tot 40 jaar) een voorname kansrijke doelgroep zijn voor de voorzittersfunctie; zij melden zich gemiddeld genomen vaker aan voor de functie en scoren gemiddeld hoger op de tests. Wij hebben onder onze respondenten gekeken hoe de motivering om zich beschikbaar te stellen voor een stembureau naar leeftijd is verdeeld. Op ideële overwegingen zijn de verschillen niet heel groot. Het belang van de bijdrage aan de democratie ligt bij de groep 18-34 jaar een paar procent lager (64%), maar politieke interesse (32%) ligt weer net wat hoger. Ook plezier en gezelligheid wordt door deze jongere leden wat belangrijker gevonden (45%).

Maar het grootste verschil zien wij bij het belang dat aan de vergoeding wordt gehecht. Deze wordt meer dan twee keer zo belangrijk gevonden (58%) ten opzichte van de oudere categorieën.

Tabel 13 – Motieven om zich aan te melden voor een stembureau naar leeftijd

	Totaal	<18	18-34	35-50	51-65	>65
Bijdrage aan onze democratie	67%	19%	64%	68%	69%	67%
Politieke interesse	27%	31%	32%	21%	23%	30%
Plezier / gezelligheid	39%	44%	45%	41%	38%	39%
Vergoeding	27%	47%	58%	25%	23%	21%
Catering (eten en drinken)	1%	3%	1%	1%	1%	1%
Andere redenen	12%	31%	8%	20%	15%	7%

Doordat meerdere antwoorden mogelijk waren tellen de kolommen niet op tot 100%.

13 Welke blokkades leiden ertoe dat men zich niet (opnieuw) aanmeldt?

Het overgrote deel van de stembureauleden heeft de werving als voldoende (16%) tot goed (79%) ervaren. Waar het aanmeldproces als eenvoudig werd ervaren en de gemeente snel reageerde, werd dit bijzonder gewaardeerd. Daar waar de werving als matig is ervaren, was sprake van een moeizamer aanmeldproces en moeizame communicatie.

Dit zijn blokkades waarbij een kandidaat kan afhaken. In situaties waar de communicatie in het verdere traject tot de verkiezingen als minder goed is ervaren, geven leden aan dat zij aarzelen of zij een volgende keer nog wel beschikbaar willen zijn.

Als de aanmeldprocedure niet duidelijk is en/of het aanmeldformulier (online) moeilijk vindbaar is, dan haken mensen mogelijk af. De afhakers hebben wij in ons onderzoek niet bereikt, maar dit signaal komt van stembureauleden die om deze reden bijna waren afgehaakt.

Er zijn gemeenten waar de vergoeding bewust laag wordt gehouden om niet in conflict te komen met de normen voor bijverdiensten bij mensen met een uitkering. Men wil voor deze groep geen drempel opwerpen om deel te nemen. Keerzijde is dat een lagere vergoeding voor anderen een reden kan zijn om zich niet aan te melden.

Uit de verdiepingsgesprekken komt naar voren dat gemeenten die moeite hebben om de stembureaubemensing rond te krijgen, dat in belangrijke mate wijten aan de te lage vergoeding. Daar staat tegenover dat er in het kwantitatief onderzoek geen correlatie is gevonden tussen de hoogte van de vergoeding en de mate waarin gemeenten zeggen moeite te hebben bij de bemensing.

Nog werkende stembureauleden geven in de verdiepingsgesprekken aan dat zij moeite hebben met de relatief lage vergoeding, terwijl zij wel een dag verlof moeten opnemen. Voor burgers die stembureau lid zijn geworden, was dit uiteindelijk geen reden om zich niet aan te melden. Dat ook het kwantitatief onderzoek laat zien dat de vergoeding niet de belangrijkste reden is om zich aan te melden, zegt iets over de groep die zich wel heeft aangemeld, maar wij hebben geen zicht op de populatie die om die reden van aanmelding heeft afgezien.

De catering blijkt nauwelijks een overweging te zijn bij het zich al dan niet aanmelden. Maar het kan wel een bron van onvrede zijn. In de verdiepingsgesprekken blijkt echter wel dat een goede verzorging bijdraagt aan een gevoel van waardering en dat slechte verzorging irritatie veroorzaakt. Naarmate de gemeente groter en/of meer stedelijk is, neemt de gemiddelde waardering voor de catering af.

Soms kan de kwaliteit ook binnen één gemeente sterk verschillen, afhankelijk van de locatie. Sommige locatiebeheerders, bijvoorbeeld in dorpshuizen, zien er een eer in om de stembureauleden goed te verzorgen.

Weerzin tegen het handmatige proces en een roep om de terugkeer van de stemcomputer wordt veel gehoord en is voor sommigen een reden om een volgende keer niet meer mee te willen doen. Andere leden geven echter juist aan dat zij tegen digitaal stemmen zijn en daarom het bewerkelijke analoge stemproces met hun inzet willen ondersteunen.

In de verdiepingsgesprekken komt naar voren dat het late tijdstip waarop men klaar was (zeker bij dubbele verkiezingen) voor sommige stembureauleden een reden is om zich een volgende keer niet meer aan te melden. Bij veruit de meeste gemeenten wordt tot na middernacht geteld. Meestal is men rond 01.30 uur klaar, maar in de meest extreme gevallen duurt het tellen tot 05.30 uur in de ochtend.

Er worden ook diverse zaken genoemd die in de beleving van stembureauleden beter kunnen en die een rol kunnen spelen in de afweging om zich een volgende keer wel of niet aan te melden. Wij noemen die zaken die vrij vaak genoemd worden in de open vragen en de gesprekken:

- Duidelijkere leiding van de voorzitter
- Geen twee verkiezingen in één keer
- Meer aandacht voor de inrichting, ruimte en toegankelijkheid van het stembureau
- Meer extra tellers bij de telling
- Werken in shifts of meer gelegenheid voor pauzes
- Meer digitale ondersteuning
- Meer aandacht voor de catering
- Een hogere, bij voorkeur belastingvrije, vergoeding.

5.3.1.4 Resultaat van de werving

In ons onderzoekskader vragen wij ons af wat het resultaat van de werving is:

14 Worden voldoende geschikte kandidaten gevonden?

15 Wat doet men indien er niet voldoende kandidaten gevonden worden?

16 Worden concessies aan kwaliteit gedaan om posities in te kunnen vullen?

De gemeenten slagen erin de stembureaus te bemensen, maar de mate waarin dit makkelijk tot moeizaam gaat, varieert. Dit gaat bij (afhankelijk van de functie) rond de helft redelijk tot goed. Bij (afhankelijk van de functie) een kwart tot 40% wordt de werving als moeizaam ervaren, maar is het resultaat redelijk. Voor (plv.) voorzitters kost de werving nog wat meer moeite dan voor gewone leden of tellers. Uit de verdiepingsgesprekken komt naar voren dat dit samenhangt met de zwaardere eisen die aan deze rol worden verbonden.

Hoewel een kleine minderheid (8%), is het toch zorgelijk dat sommige gemeenten aangeven dat het bemensen van de stembureaus alleen lukt na concessies aan kwaliteit of dat de bezetting onder de maat blijft (2%).

Als het niet lukt om voldoende (gekwalficeerde) stembureauleden te vinden, dan voeren gemeenten eerst hun wervingsactiviteit op. Ook wordt aan tellers gevraagd of zij ook alsnog als gewoon stembureaulid willen fungeren.

Soms worden mensen via een uitzendbureau ingehuurd (6% van de gemeenten). Het inzetten van een uitzendbureau gebeurt iets vaker bij gemeenten die meer moeite hebben om de bezetting (van gewone stembureauleden) rond te krijgen, al is de correlatie niet heel sterk (voor moeite om voorzitters of tellers te vinden is er helemaal geen significante correlatie).

Aan het wettelijk minimum voor de bezetting van een stembureau wordt niet getornd, maar er worden wel concessies gedaan aan de omvang van de ploeg per stembureau, die bij voorkeur wat groter is zodat leden af en toe elkaar kunnen afwisselen. In enkele gevallen worden open gaten in de bezetting opgevuld door ambtenaren aan te wijzen.

Wij hebben ook gekeken of gemeenten erin slagen om een evenwichtige populatie stembureauleden te werven. Gezien de verwevenheid met het democratisch proces is het wenselijk dat, naast functionele eisen aan kennis en vaardigheden, een zekere mate van maatschappelijke representatie wordt bereikt.

17 Hoe is de verdeling van voorzitters, leden en tellers over enkele in overleg met de opdrachtgever nader te definiëren categorieën (zoals leeftijd, geslacht, politiek actief)?

In paragraaf 5.1 hebben wij de kenmerken beschreven van de bezetting die de werving heeft opgeleverd. Hier is gebleken dat gemeenten erin slagen een evenwichtige man-vrouwverdeling op de stembureaus te rekruteren. Het overgrote deel van de stembureauleden (83%) is zelf niet politiek actief (wie zelf op de lijst staat is over het algemeen uitgesloten). Stembureauleden komen niet primair uit het politieke actieve deel van de samenleving maar veel breder. De leeftijdsopbouw is niet evenwichtig. Bijna driekwart van de stembureauleden is ouder dan 50 jaar en 40% is zelfs 65 of ouder.

5.3.2 Initiële selectie

Veel gemeenten sluiten de instructie af met een toets voordat het stembureaulid wordt benoemd. Daar gaat echter de initiële selectie aan vooraf. De toets, waarover later meer, meet in de meeste gevallen of de kandidaat voldoende kennis over de regels en het proces heeft opgedaan uit de instructie. Wij zagen echter dat de gestelde eisen breder zijn. Wij vroegen ons af in hoeverre en hoe daar bij de poort al op wordt geselecteerd.

18 Hoe wordt getoetst of kandidaten (in potentie) beschikken over de gewenste kennis en vaardigheden?

Wij stelden al vast dat 85% van de stembureauleden deze rol al eerder heeft vervuld. Voor deze categorie is de ervaring uit eerdere deelname leidend voor gemeenten om iemand al dan niet opnieuw te benoemen. De kleinere gemeenten kennen hun stembureauleden redelijk goed. Bij de grotere gemeenten zijn het vooral de bijzonderheden die worden genoteerd voor de volgende keer. Dat betekent dat voornamelijk leden die echt niet voldeden, worden gewaardeerd. Bij een slecht functionerende voorzitter wordt nog wel geprobeerd deze een volgende keer als gewoon lid in te zetten.

De ambtenaar verkiezingen vraagt zich soms ook af of iemand die al jaar en dag als stembureaulid fungeert, niet een leeftijd heeft bereikt waarop de rol misschien te zwaar wordt. Mensen kunnen zelf niet altijd inschatten wanneer het tijd wordt om te stoppen. Gezien de leeftijdsopbouw van de stembureauleden is het niet verwonderlijk dat dit dilemma zich regelmatig voordoet.

Het weigeren van iemand die eerder wel werd toegelaten, vinden gemeenten sowieso een lastig punt. Deze weigering wordt vaak niet goed ontvangen en burgers wenden zich in zo'n geval niet zelden tot het bestuur. Verstandige bestuurders staan in zo'n geval voor hun ambtenaren, maar soms vinden bestuurders dat moeilijk, zeker als het gaat om bekenden (of in één voorbeeld om een oud-wethouder).

Ongeveer de helft van de gemeenten voert een globale (papieren) toets uit op de meer harde criteria (zoals leeftijd en opleidingsniveau) aan de hand van het aanmeldingsformulier. Daarbij wordt er in het algemeen vanuit gegaan dat het formulier waarheidsgetrouw is ingevuld. Voor voorzitters ligt dit lager, waarschijnlijk omdat de meeste gemeenten deze alleen uit de groep oudgedienden rekruteren of uit de eigen ambtenaren.

Gemeenten konden aangeven of zij een online competentietest hanteren als initiële selectie. Hiermee refereerden wij aan een pilot van de NVVB die bij elf gemeenten is uitgevoerd voor (uitsluitend) de (plv.)voorzittersrol. Het onverwacht hoge aantal dat hier ja op zegt en bovendien ook voor gewone leden en tellers, doet ons vermoeden dat hier is geantwoord met de online kennistoets in gedachten en niet de initiële selectie. Opvallend is dat 22% zegt aan de toets geen consequenties te verbinden. Zij gaan er kennelijk vanuit dat de zelfselectie door het invullen van de toets een voldoende drempel is.

Het algemene beeld is dat de initiële selectie voor nieuwe stembureauleden vrij oppervlakkig plaatsvindt. De meeste ambtenaren verkiezingen zeggen wel een beeld te hebben van de mate waarin de stembureauleden beschikken over de gevraagde kennis en vaardigheden.

NVVB pilot 'Bevordering Kwaliteit Stembureauvoorzitters'

De NVVB heeft in de pilot '*Bevordering Kwaliteit Stembureauvoorzitters*' (NVVB, 2019 a en b) specifiek onderzocht of de kwaliteit van de functie van voorzitter bevorderd kan worden doormiddel van een selectiemethodiek voor kandidaten voor deze functie, genaamd de Quick Scan, die informatie verschaft over hun mate van verwachte geschiktheid voor de functie. Aan de pilot hebben elf gemeenten deelgenomen. Voorliggend onderzoek van BZK uitgevoerd door Leeuwendaal en het onderzoek van de NVVB zijn los van elkaar uitgevoerd, maar de onderzoeken hebben wel raakvlakken. Het onderzochte instrument wordt primair bij de initiële selectie ingezet.

De Quick Scan bestond uit capaciteitentest om het werk- en denkniveau van de kandidaat voorzitter te bepalen en een test op zeven relevante competenties. Uit de selectietool volgt een positief advies wanneer kandidaten minimaal MBO+ werk- en denkniveau hebben en op maximaal twee van de zeven competenties onder gemiddeld scoren.

Acht van de elf gemeenten hebben nieuwe kandidaten uitgenodigd voor de selectietool. Deze kandidaten hadden nog geen ervaring als stembureau lid of voorzitter. Vijf van deze gemeenten hebben ook kandidaten met ervaring uitgenodigd voor de selectietool. Twee gemeenten hebben ervoor gekozen alleen kandidaten met ervaring als voorzitter of stembureau lid uit te nodigen voor de Quick Scan.

Uit de resultaten blijkt dat het werk- en denkniveau bij de kandidaten vaker wat hoger ligt dan minimaal gevraagd en dat stressbestendigheid en flexibiliteit de voornaamste competenties zijn waarop sommige kandidaten onvoldoende scoren. Ook blijkt dat "hogere opgeleide jongeren (d.w.z. tot 40 jaar in dit onderzoek) relatief veel interesse in de functie van voorzitter hebben en gemiddeld goed scoren op de tests.

In totaal hebben 8,4% van de kandidaten op basis van de testuitslagen een negatief advies ontvangen. Dit betekent dat in 8,4% van de gevallen een geschiktere kandidaat geselecteerd kon worden.

De deelnemende gemeenten beoordelen de scan met cijfer 6,6. De meest genoemde meerwaarde (door 64% van de gemeenten) is dat zij, zonder kennis te hebben van de achtergrond van de kandidaten, een goed beeld hebben gekregen van het werk- en denkniveau en de competenties van de kandidaten. Van de gemeenten wil 80% de test vaker gebruiken, mocht er een financiële investering nodig zijn dan is 20% van de gemeenten bereid deze investering te doen.

Om te bepalen of het feitelijk functioneren van voorzitters tijdens de provinciale staten- en waterschapsverkiezing daadwerkelijk is verbeterd moeten verschillende factoren nader worden onderzocht. Te denken valt aan het verloop van de verkiezingsdag en de uitkomsten van het verkiezingsproces, het aantal incidenten, de kwaliteit van de processen-verbaal en een 360 graden feedback van stembureauleden op elkaars functioneren. Dit viel buiten de scope van deze pilot.

5.3.3 Instructie

Volgens de verkiezingsambtenaren hebben al hun (plv.) voorzitters een instructie gevolgd. De (plv.) voorzitters bevestigen dit op enkele verwaarloosbare uitzonderingen na.

Vanuit ons onderzoekskader hebben wij geïnventariseerd wat er aan instructie en training wordt aangeboden.

- 19 Hoe kunnen de benodigde kennis en vaardigheden verworven worden?
- 20 Wat of welke maatregelen zijn er nodig om de kennis en vaardigheden op peil te brengen?
- 21 Welke trainingsmaterialen zijn er beschikbaar en welke trainingsvormen worden aangeboden?

BZK biedt een online instructie aan. Deze gaat vooral in op de regels en het proces, maar besteedt ook aandacht aan de bejegening van de kiezers. Er is een zelftoets (quiz) met meerkeuzevragen in opgenomen. Er worden enkele praktijksituaties geschetst, waarbij de kandidaat uit twee keuzes voor een reactie kan kiezen en daar reflectie op krijgt. Ten slotte is er een praktijksimulator voor het oefenen van de beoordeling van de benodigde stemdocumenten van de kiezer (stempas, legitimatie, volmacht e.d.). Daarnaast biedt BZK een PowerPoint die te gebruiken is bij instructie op het stembureau.⁴

Volgens de verkiezingsambtenaren volgt slechts iets meer dan een kwart de BZK online instructie (of wordt daar althans actief op geweest). Van de stembureauleden zelf zegt echter slechts 14% dat zij actief op de BZK tool zijn geweest. Voor de kleinere en minder stedelijke gemeenten is deze discrepantie nog groter. Volgens de kleinste en niet stedelijke gemeenten zou het aantal deelnemers aan de BZK tool beduidend hoger liggen (niet stedelijke gemeenten 40%), terwijl ook daar slechts 17% van de leden zegt actief op deze tool te zijn geweest.

Ongeveer 61% zou een andere vorm van digitale instructie zijn aangeboden (57% met en 4% zonder toets).

---

⁴ Saba geeft als suggestie deze ook in het Engels aan te bieden.

Wel vindt het overgrote deel van de ambtenaren verkiezingen de BZK-instructie duidelijk, begrijpelijk, overzichtelijk en nuttig. Gemeenten geven diverse redenen aan waarom zij niet op de BZK-instructie wijzen. Een belangrijke reden is dat zij niet kunnen zien of de instructie is gevolgd en evenmin of de toets (in de tool feitelijk oefenvragen) met goed gevolg is ingevuld. Andere aanbieders bieden deze functionaliteit wel.

Ongeveer 71% van de stembureauleden volgde een online instructie. Bij tellers ligt dat met 60% iets lager. Gemeenten organiseren ook instructiebijeenkomsten op het gemeentehuis. Van de stembureauleden geeft 38% aan deze te hebben bijgewoond (74% voorzitters, 61% plaatsvervangend voorzitters, 30% gewone leden, 13% tellers). De gemeenten schatten deze percentages wat hoger in. Alleen een deel van de (plv.) voorzitters (8%) geeft aan meer dan één instructiebijeenkomst te hebben bijgewoond. Vooral tellers (30%) geven aan op de verkiezingsdag zelf te zijn geïnstrueerd.

In 38% van de gevallen werd voor de (plv.) voorzitters een op hun rol toegespitste bijeenkomst georganiseerd. Gemiddeld is wat vaker sprake van gemengde instructiebijeenkomsten voor zowel (plv.) voorzitters als gewone leden, maar bij de grotere gemeenten is juist vaker sprake van aparte voorzittersinstructies. Bij sommige gemeenten wordt direct aansluitend aan de algemene instructiebijeenkomst een voor de (plv.) voorzitters toegespitste instructie gegeven. Soms is dit alleen voor nieuwe (plv.) voorzitters verplicht.

In gemeenten waar werd geëxperimenteerd met nieuwe methoden, zoals het experiment met ondersteuning van het proces op een tablet of zoals de CRAFT-lean telmethode, werden hier aparte instructiebijeenkomsten voor georganiseerd.

Voor de gewone leden ligt het percentage dat een andere vorm van digitale instructie heeft gevolgd, vrijwel gelijk aan dat van (plv.) voorzitters (54% met en 5% zonder toets). Het percentage dat (ook) een "klassikale" instructie heeft gevolgd ligt wel wat lager (33%).

Van de tellers krijgt 19% dezelfde instructie als de gewone stembureauleden, 43% een vereenvoudigde toegespitste variant en 29% helemaal geen instructie (anders dan aanwijzingen direct voor de telling zelf).

Buiten BZK zijn er diverse externe aanbieders van instructies. Dit betreft zowel online e-learning producten als in-company trainingen. De online varianten worden het meeste ingezet, gezien ook de 71% die een vorm van online instructie heeft gevolgd. De opzet en inhoud van de diverse pakketten ontloopt elkaar niet veel. Gemeenten wisselen soms van aanbieder als zij het idee krijgen dat de oudgediende leden te vaak dezelfde vorm en vragen hebben gezien. De mogelijkheid om te volgen hoe ver leden met hun e-learning zijn (het is niet noodzakelijk de hele leergang in één keer af te werken) en of de toets is gehaald, wordt in het bijzonder gewaardeerd. In bijlage IV nemen wij een kort overzicht van beschikbare trainingen op.

De volgende deelvragen uit ons onderzoekskader richten zich op de vraag of het aanbod aansluit bij de vraag.

- 22 Sluiten materialen en trainingsvormen aan bij de (ontwikkeling van de) gewenste kennis en vaardigheden?
- 23 Sluit de verdere instructie aan bij de (ontwikkeling van de) gewenste kennis en vaardigheden?

Wij hebben voor een aantal relevante aspecten uitgevraagd of deze in de instructie aan de orde zijn gekomen.

In onderstaande tabel geven wij per rol aan wat volgens de gemeente aan bod is gekomen en wat volgens de stembureauleden zelf aan bod is gekomen. Voor wat betreft de tellers stelt 19% van de gemeenten dat deze dezelfde instructie volgen als de overige leden, maar de antwoorden van de tellers lijken dat tegen te spreken.

Opvallend is dat de inhoud-elementen die de stembureauleden hebben ervaren, over de hele linie lager liggen dan wat gemeenten zeggen dat er aan bod is gekomen.

Tabel 14 - Inhoud van de instructie volgens de gemeenten en volgens de deelnemers zelf

Onderdeel van de instructie	(plv.) voorzitters		gewone leden		tellers
	gemeente	zelf	gemeente	zelf	zelf
De regels en procedures	93%	97%	92%	97%	74%
Houding en gedrag	79%	54%	75%	47%	0%
Omgaan met stemmers met een lichamelijke en verstandelijke beperking	82%	70%	80%	65%	0%
Omgaan met moeilijke situaties	78%	59%	73%	55%	0%
Omgaan met volmachten	87%	74%	85%	72%	0%
Invullen van het proces-verbaal	94%	67%	43%	37%	0%
Manier van tellen	85%	64%	84%	51%	74%
Oefenen van vaardigheden	36%	30%	37%	23%	0%
Diverse andere onderwerpen	6%	2%	7%	1%	1%

Doordat meerdere antwoorden mogelijk waren tellen de kolommen niet op tot 100%.

Voor de tellers is dit bij de gemeenten niet uitgevraagd, maar 19% van de gemeenten geeft aan dat deze dezelfde instructie krijgen als de overige stembureauleden.

De nadruk ligt op de overdracht van kennis van regels en procedures en technische aspecten. Maar houding en gedrag en de omgang met lastige situaties krijgen in veel gevallen ook aandacht. Er wordt vooral overgedragen. In ongeveer een derde van de gemeenten worden vaardigheden ook geoefend. Uit de verdieping blijkt dat het hier vaker gaat om de oefeningen binnen de e-learning dan om een oefening met interactie, bijvoorbeeld met een eenvoudig rollenspel. Sommige leden geven aan hier wel behoefte aan te hebben en daar waar dit gebeurt, horen wij terug dat dit wordt gewaardeerd.

Bij het item diverse andere onderwerpen komen enkele thema's wat vaker terug, namelijk de inrichting van het stembureau, werken met technologische hulpmiddelen (app en tablet), identiteitscontrole en de geldigheid van stembiljetten.

De meeste stembureauleden vinden dat de instructie hen voldoende (42%) tot goed (56%) op hun rol heeft voorbereid. De voorzitters beoordelen de instructie het vaakst als goed (63%) en de tellers het minst vaak (50%). Alleen bij de tellers ligt de score matig (4%) wat hoger dan bij de andere rollen (2%). Ongeveer 8% zegt niets in de instructie te hebben gemist, maar bij de voorzitters ligt dat wat lager. 11% geeft aan wel wat te hebben gemist.

De antwoorden op de vraag wat er dan is gemist, zijn erg divers en vaak persoonsgebonden. Toch is een aantal zaken te noemen die vaker terugkomen. Meermalen worden discrepanties gesignaleerd tussen wat de BZK toolkit of de e-learning aangeeft en wat in de mondelinge instructie van de gemeente zelf wordt verteld (onze participatief onderzoekers hebben dit ook waargenomen). De behoefte aan meer oefenen wordt genoemd.

Het is opvallend dat ook zaken in de instructie worden gemist, waarvan anderen aangeven dat zij wel aan de orde zijn geweest. In het bijzonder de telmethode, het gebruik van tablet en app, omgaan met hulpbehoevenden, inrichting stembureau, proces-verbaal, volmachten e.d.

Stembureauleden merken op dat er soms verschil zit tussen de formele instructies (BZK toolkit, e-learning e.d.) en wat er in de mondelinge instructie op het gemeentehuis wordt verteld. De indruk bestaat dat de instructeur daar soms een eigen interpretatie geeft aan hoe met bepaalde zaken om te gaan.

(Hier volgt een voorbeeld. Soms wordt gezegd dat kinderen niet mee mogen in het stemhokje. Soms wordt gezegd dat, zolang het kind niet boven het schrijfblad uitkomt, daar niet zo strikt mee om hoeft te worden gegaan.)

In het algemeen vindt de instructie plaats in de aanloop naar de verkiezingen. Wij kwamen in de verdiepingsgesprekken een interessante casus tegen waar voorbereiding van de stembureauopleg een continue activiteit is. Er wordt niet pas in aanloop van verkiezingen geworven en getraind. Het bestand stembureauleden wordt voortdurend op peil gehouden, er is periodiek contact via nieuwsbrieven en er worden tussentijdse instructies aangeboden. Hierdoor wordt de inspanning gespreid, kent men de stembureauleden goed en worden kennis en vaardigheden onderhouden.

5.3.4 Examinering

Bij meer dan de helft van de gemeenten worden de kandidaat stembureauleden getoetst. (Voor (plv.) voorzitters 59%, voor gewone leden 56%.) Van de stembureauleden zelf geeft 72% aan te zijn getoetst, van wie 71% online en 1% op het gemeentehuis. Dit hogere percentage hangt vooral samen met het invullen van de toetsvragen in de BZK-tool. Omdat dit een zelftoets is waarvan de resultaten niet worden geregistreerd en/of aan de gemeente gerapporteerd, beschouwen de gemeenten dit niet als toets, terwijl sommige leden dat wel als toets ervaren.

Aan de formele (geregistreerde) toets worden meestal consequenties (niet deelnemen of doortrainen en in de herkansing slagen) verbonden, maar niet altijd (18% geen consequenties) en soms wordt de norm verlaagd om aan voldoende leden te komen (21%).

Sommige herindelingsgemeenten hebben bij de provinciale en waterschapsverkiezingen geen toets afgenomen bij stembureauleden die enkele maanden eerder al waren getoetst bij de herindelingsverkiezingen.

Een kwart van de stembureauleden vindt de toets makkelijk en 68% vindt deze redelijk te doen. Moeilijk of erg moeilijk ervaart 6% respectievelijk 1% van de kandidaten de toets. Gewone stembureauleden ervaren de toets als iets moeilijker dan de (plv.) voorzitters. Bijna alle respondenten geven aan de toets te hebben gehaald (99%), zij het dat 14% de toets in twee keer gehaald heeft, 2% in drie keer en minder dan 1% in meer dan drie keer.

Waar een toets op het gemeentehuis werd afgenomen, werd na afloop niet altijd teruggekoppeld op de gegeven antwoorden en gemaakte fouten. Stembureauleden geven dan aan dat zij deze vorm van feedback hebben gemist.

24 Toetst het examen gewenste kennis en vaardigheden (volledig en correct)?

De toetsen meten vooral de parate kennis van de regels en procedures. Hoewel er soms wat vragen zijn over omgang met situaties zegt de toets weinig tot niets over houding en gedragsvaardigheden.

Over de toegevoegde waarde van toetsen wordt wisselend gedacht. Er zijn gemeenten die geen waarde hechten aan een toets, omdat de echte toets het verloop op de dag zelf is. Bij deze gemeenten wordt er dan wel scherper geobserveerd op de dag zelf of voorzitters en leden de verwachtingen waarmaken. Opgemerkt moet worden dat de schaal van de gemeente hierbij een rol speelt: scherp observeren op de verkiezingsdag zelf lukt beter in kleinere gemeenten.

We komen gemeenten tegen die de toets integreren in de instructie(bijeenkomst). Dan krijgt de manier van toetsen een minder zwaar karakter. Een vraag-en-antwoordspel in de instructie is immers eerder een interactieve vorm van kennisoverdracht dan een echte kennistoets.

5.3.5 Dagverloop

De stembureaus openen in de regel om 7.30 uur en sluiten om 21.00 uur.

De voorzitter en stembureauleden worden in het algemeen geacht om 7.00 uur aanwezig te zijn en te blijven tot het tellen is afgerond. De tellers zijn aanwezig vanaf 21.00 uur. De voorzitter gaat na afronding van het tellen met het proces-verbaal naar het gemeentehuis.

De vroegste eindtijd (van het tellen, exclusief afsluiten stembureau en afleveren en controleren proces-verbaal op het gemeentehuis) is 21.30 uur. Dan hebben we het over heel kleine gemeenten, maar ook bij de kleinere gemeenten ligt de mediaan later, namelijk om 00.50 uur. Hoe groter de gemeente hoe later het tellen (voor het laatste stembureau) klaar is. De mediaan ligt op 01.50 uur. De langste telling duurde tot 05.30 uur.

De lange dag trekt een wissel op de stembureauleden. Hoewel dit incidenten zijn, is het voorgekomen dat tellers en/of leden voor het einde van de telling zijn opgestapt. Ons is ook een incident bekend waar een voorzitter dreigde op te stappen als de gemeente geen extra ondersteuning zou sturen.

Naast gemeenteomvang speelt het al dan niet deelnemen aan de centrale telling een rol. Daar waar op de avond zelf alleen op lijstniveau wordt geteld, is men eerder klaar.

In de verdiepingsgesprekken wordt wel opgemerkt dat de tijd die de centrale telling de volgende dag kost, niet in verhouding staat tot de relatief geringe tijdswinst op de avond zelf. Wij hebben daar echter geen meetgegevens over.

25 Hoe wordt in de praktijk omgegaan met afwezigheid van de voorzitter en leden (bijv. bij pauzes)?

Wanneer de bezetting dat toelaat (er moeten minimaal een voorzitter en twee stembureauleden gelijktijdig op het stembureau aanwezig zijn; art. J 12 lid 1 KW), kan in overleg een lid het stembureau voor enige tijd verlaten voor een pauze. De meeste gemeenten hebben een bezetting op het stembureau die toelaat dat een lid korte tijd afwezig is, namelijk gemiddeld 3,8 leden. Sommige stembureaus hebben een ruimere bezetting, maar er zijn ook stembureaus die op de minimale bezetting van drie draaien. Stembureauleden klagen dat zij dan onder het werk moeten eten, wat moeilijk gaat en weinig representatief overkomt, en dat zij alleen naar het toilet kunnen als het even rustig is en dat eventuele stemmers dan moeten wachten.

In beginsel worden de pauzes verdeeld in goed overleg met de voorzitter. Er zijn incidenten signaleerd waarbij leden zonder overleg langere tijd afwezig waren. Dit wordt geweten aan gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel van deze leden in combinatie met gebrek aan overwicht van betreffende voorzitter.

Sommige gemeenten hebben plaatsvervangende stembureauleden benoemd die door de gemeente worden ingezet op stembureaus waar onverwacht gaten vallen. Het gaat dan meestal niet over het opvangen van pauzes, maar om vervanging van zieken of leden die niet komen opdagen.

De Kieswet voorziet in de mogelijkheid dat de voorzitter een aanwezige kiezer tijdelijk laat optreden als stembureau lid (art. J 12 lid 5 KW). In de praktijk gebeurt dit incidenteel.

Volgens de Kieswet moeten wisselingen in de samenstelling van het stembureau in het proces-verbaal worden aangetekend (art. J 12 lid 6 KW). In de praktijk worden vooral korte pauzes niet aangetekend.

Artikel J 12 van de Kieswet regelt vervanging van voorzitters en leden. Veel gemeenten wijzen op voorhand een van de stembureauleden als plaatsvervangend voorzitter aan, ook al kent de Kieswet deze functie niet. Dat heeft als voordeel dat er geen onduidelijkheid ontstaat wie als voorzitter optreedt bij afwezigheid van het als voorzitter benoemde lid. Maar ook kunnen zo bij de werving en voorbereiding extra eisen worden gesteld aan de plaatsvervanger, zodat deze op de hoogte is van de specifieke voorzitterstaken.

In 79% van de gemeenten bezoekt een ambtenaar één keer (45%) of meer (34%) elk stembureau om te kijken hoe alles verloopt. Het aantal keren dat er ook telefonisch contact tussen de gemeente en de voorzitter plaatsvindt, is verrassend laag (7%).

Bij de kleinere gemeenten (minder dan 50.000 inwoners) liggen de percentages ambtelijke bezoeken aan de stembureaus wat hoger dan dit gemiddelde en bij de grotere gemeenten wat lager.

In sommige gemeenten bezoekt de burgemeester ook een aantal (in enkele kleine gemeenten zelfs alle) stembureaus.

26 In hoeverre biedt de bezettingscapaciteit ruimte om de dag in diensten te verdelen?

In bijna driekwart van de gemeenten wordt gewerkt in ploegen, over het algemeen in twee shifts. De hele stembureau ploeg wordt in dat geval halverwege de dag afgelost door een verse ploeg. Er komen andere varianten voor, zoals drie shifts of een roulerend schema van enkele uren dienst en enkele uren pauze. Soms wordt de ochtendploeg gevraagd dan wel weer aan te sluiten bij de telling. Ook komt voor dat iemand zich voor beide ploegen kan opgeven en er daarmee zelf voor kiest de volledige dag en avond mee te draaien. Soms wordt bewust een wat grotere ploeg geformeerd, waarbij geen indeling in twee vaste shifts bestaat, maar de voorzitter in overleg met de ploeg een dagrooster maakt.

Ondanks de werkwijze in ploegen was van de voorzitters 68% voor de hele dag ingeroosterd. Bij de plaatsvervangend voorzitters was dit 62% en bij de gewone leden 54%.

Hier zien wij wel een opmerkelijk verschil naar omvang van de gemeenten. Bij de grotere gemeenten (met uitzondering van 400.000 plus) was het percentage dat de hele dag meeliep groter (60% bij 100 tot 400 duizend inwoners, 50% bij 50 tot 100 duizend inwoners, 39% bij 20 tot 50 duizend inwoners, 37% bij minder dan 20 duizend inwoners).

Een paar keer is genoemd dat het werken in ploegen geen optie is, omdat (in deze gemeenten) daarvoor onvoldoende leden kunnen worden gevonden.

Voor de ondersteuning van het dagverloop kan gebruik worden gemaakt van een iPad met daarop een app, die helpt de opkomst te volgen en stempassen te controleren. Deze app wordt, als de techniek geen of weinig storingen vertoont, positief gewaardeerd door zowel de voorzitters en leden van de stembureaus als de organiserende ambtenaren. De app helpt stembureaus om in de pas te blijven lopen met wat er de in de loop van de dag op het stembureau gebeuren moet. Via de app kunnen ambtenaren volgen wat er in de bureaus gebeurt en daarmee hebben zij een extra controlemiddel. Al eerder in dit rapport merkten wij op dat deze methode ook bijdraagt aan de kwaliteit van het proces-verbaal. Binnen de scope van dit onderzoek hebben wij de betrouwbaarheid en effecten van dergelijke hulpmiddelen niet gemeten.

Er is wel kritiek vanuit stembureauleden op de kwetsbaarheid van deze tool. Er waren stembureaus waar de tablets geregeld uitvielen, waardoor gegevens meermalen opnieuw moesten worden ingevuld.

Gaande het onderzoek werd ons, vooral uit de interviews en de focusgroepen, duidelijk dat een onderscheid moet worden gemaakt tussen de dag tot sluiting van het stembureau en het tellen. Enerzijds wijzigt na sluiting van het stembureau de ploeg, omdat zich tellers bij het team voegen, anderzijds is de aard van het proces volledig anders.

Het tellen volgens de traditionele methoden betekent, mede afhankelijk van de beschikbare ruimte, dat ook zittend op de grond wordt geteld. Voor oudere tellers kan dit fysiek zwaar zijn.

In de BZK steminstructie wordt expliciet een telmethode uitgelegd. In de praktijk gebeurt tellen op verschillende manieren. Enerzijds geven gemeenten hierover verschillende aanwijzingen. Anderzijds kiezen voorzitters, zeker oudgedienden, vaak een methode die hen het beste bevalt.

Er is ook geëxperimenteerd met nieuwe methoden:

- CRAFT Lean Management biedt een telmethode aan, inclusief training. Hun claim is dat de methode sneller en foutloos is. Wij hebben ook positieve reacties gehoord van stembureauleden die hiermee hebben gewerkt. Binnen de scope van dit onderzoek hebben wij deze claims niet kunnen toetsen.
- Met StemTel (een Excel tool om stemmen te tellen, ontwikkeld in de gemeente Voorst) is op eigen initiatief in diverse gemeenten experimenteel toegepast. Deze gemeenten geven aan dat deze telmethode veel sneller is, minder fouten oplevert en dat op basis daarvan het proces-verbaal eenvoudig en snel kan worden ingevuld, wat tot betere processen-verbaal zou leiden. Ook stembureauleden die met StemTel hebben gewerkt, zijn positief. Binnen de scope van dit onderzoek hebben wij deze claims niet kunnen toetsen.

Voor derden (kiezers, belangstellenden) is echter niet kenbaar hoe en door wie de Excel-tool is geprogrammeerd. Als er digitale (hulp)middelen in het proces van uitslagvaststelling worden gebruikt, moet de werking daarvan voor iedereen volstrekt transparant en controleerbaar zijn. De methode voldoet daar niet aan. Wel blijft een handmatige controle achteraf aan de hand van de biljetten mogelijk.

- Een 76-tal gemeenten zijn, na instemming van de betrokken gemeenteraden, door de minister van BZK aangewezen als gemeenten die mogen experimenteren met een centrale opzet van de stemopneming (centraal tellen).

In die gevallen werden de stemmen op de verkiezingsavond, na sluiting van de stembureaus, alleen voorlopig op lijstniveau geteld. De dag erna vond de telling van de op de kandidaten uitgebrachte stemmen plaats, op een centrale locatie tijdens een openbare zitting.

Er is opgemerkt dat centraal tellen relatief kostbaar is. Stembureauleden ervaren wel wat minder druk als er in de avond alleen op lijstniveau geteld moet worden. Wel wordt opgemerkt dat de keuze om enkel op lijstniveau te tellen (vooral om de media een eerste uitslag te kunnen bieden) halfslachtig is, waardoor de toegevoegde waarde van het centraal tellen sterk vermindert. Ook is er kritiek op de extra belasting voor de gemeentelijke verkiezingsorganisatie en de daaraan verbonden kosten.

Van de stembureauleden vindt 96% dat de werkzaamheden op de dag van de verkiezingen goed en zorgvuldig zijn verlopen.

Gevraagd naar belangrijkste knelpunten op de verkiezingsdag geven de verkiezingsambtenaren diverse antwoorden. Daar zitten ook typische unieke incidenten tussen. Antwoorden die met enige regelmaat terugkomen, ook in de focusgroepen en interviews, zijn:

- Het is een lange dag, zodat het moeilijk is om tot het einde geconcentreerd te blijven.
- De combinatie van twee verkiezingen wordt als belastend ervaren.
- Waar de opkomst onverwacht hoger was werd de druk als hoog ervaren, vooral in de piekuren (en waren er soms onvoldoende stembiljetten).
- De als onlogisch ervaren kleuren van de stembiljetten leidde bij twee verkiezingen tot extra verwarring.
- De omvang van de stembiljetten bemoeilijkt het telproces.
- Oudere stembureauleden zouden minder goed kunnen omgaan met nieuwe digitale ondersteuningsmethoden. Ook zou bij oudere leden de vermoeidheid aan het einde van de dag harder toeslaan. Hoewel er ook wel geluiden zijn over jonge tellers (studenten) die er snel de brui aan geven, waar juist de ouderen hun verantwoordelijkheid blijven pakken.
- Het wel mogen ondersteunen bij een lichamelijke (meestal visuele) beperking en niet mogen ondersteunen bij een cognitieve beperking leidt relatief vaak tot discussie met burgers, maar ook tussen stembureauleden onderling.
- Het tellen wordt regelmatig als meest kritische deel van de dag genoemd. Centraal tellen haalt enerzijds wat druk van de ketel, maar sommige gemeenten geven aan dat dit ertoe leidt dat de voorzitters het telproces op de avond zelf minder serieus oppakken. Ook vinden sommige gemeenten de extra kosten en belasting voor de verkiezingsorganisatie niet in verhouding staan tot de voordelen.

27 Wat wordt gedaan om de medewerkers als team te laten samenwerken?

Eerder gaven wij al aan dat in het overgrote deel van de stembureaus de samenwerking als goed wordt ervaren. Daar wordt, zeker in kleinere gemeenten, vaak bij opgemerkt dat stembureauleden die vaker meedoen, graag elke keer met dezelfde ploeg worden ingedeeld. Dit komt de sfeer, gezelligheid en samenwerking ten goede en motiveert om vaker mee te doen. Maar er is ook opgemerkt dat hier een keerzijde aan zit.

Te veel gezelligheid kan ten koste gaan van concentratie en nauwkeurigheid. En doordat de leden elkaar, maar vaak ook de kiezers, goed kennen, kan voldoende roldistantie hierdoor onder druk komen te staan. Het wordt dan bijvoorbeeld moeilijker om de buurman die geen juiste identificatie bij zich heeft weg te sturen.

6 Conclusies

De bemensing van stembureaus met vrijwilligers is een grote opgave. Over het geheel genomen gaat dit goed. De stembureaus worden bemenst, de verkiezingsdag loopt over het algemeen goed en het aantal klachten en knelpunten is in relatie tot de omvang en complexiteit van de dag beperkt. Dat neemt niet weg dat er aandachtspunten en mogelijkheden tot verbetering zijn. Vanwege het belang van een goed verloop van verkiezingen als essentieel onderdeel van ons democratisch proces is het goed dat kritisch wordt gekeken naar het proces en dat er aandacht blijft voor verdere verbetering.

Het valt op dat de man-vrouwverdeling op de stembureaus evenwichtig is, maar dat de publieke sector oververtegenwoordigd is en vooral dat de populatie sterk vergrijsd is.

Gemeenten hebben veel eigen ruimte bij de inrichting van het verkiezingsproces en maken volop verschillende keuzes. Dat is van invloed op het beroep dat op mensen op de stembureaus wordt gedaan. Dat compliceert het begrip kwaliteit van kennis en vaardigheden: de gewenste kwaliteit in de ene gemeente is anders dan in een andere gemeente door de verschillende inrichtingskeuzes die worden gemaakt.

Al of niet centraal tellen is een belangrijk voorbeeld van zo'n keuze. Bij centraal tellen wordt op de avond zelf, na sluiting van het stembureau, alleen voorlopig en op lijstniveau geteld. Dat verlicht op de verkiezingsavond de last voor de stembureauploeg.

Ook 'roosterkeuzen' zijn van invloed: al of niet werken in shifts, al of niet werken met tellers die pas om 21.00 uur aansluiten en alleen komen tellen, etc. Een andere inzet van mensen geeft een andere verwachting en beoordeling van kwaliteit.

Het al dan niet werken met ambtenaren op de stembureaus (in de rol van voorzitter of zelfs voor de gehele bemensing) is ook een factor. De kwaliteit is bij ambtelijke inzet eenvoudiger te borgen en als de voorzitter vanuit het ambtelijk apparaat wordt aangewezen, worden eventuele zwaktes in de verdere bemensing wat eerder gecompenseerd. Het werken met vrijwilligers vraagt extra aandacht, maar draagt wel bij aan betrokkenheid van burgers bij ons democratisch proces. Meer bedrijfsmatige overwegingen kunnen in de overweging tussen de inzet van vrijwilligers of ambtenaren botsen met meer principiële overwegingen ten aanzien van de burger-betrokkenheid bij ons openbaar bestuur en democratisch proces en ten aanzien van het vertrouwen in de uitslag. Het verkiezingsproces is een fundament van onze democratie van, voor en door burgers. De meeste gemeenten werken nu met vrijwilligers, al dan niet in combinatie met ambtenaren, en dit verloopt overwegend goed.

De aard van de gemeente en de daarmee samenhangende karakteristieken van de populatie kan ook van invloed zijn. Wij horen dit wel terug in de aard van lastige situaties die men tegenkomt, bijvoorbeeld het toch wegsturen van een goede bekende zonder de juiste identificatie, iets wat vaker in kleinere gemeenschappen voorkomt. Of bijvoorbeeld het omgaan met burgers met een migratieachtergrond die het proces niet kennen en de taal slecht beheersen, iets wat in grotere plaatsen meer voorkomt. Opvallend genoeg laten de antwoorden op de meeste vragen in het kwantitatief onderzoek meestal geen grote verschillen zien als we kijken naar gemeentegrootte of stedelijkheid. Er zijn in de basis voor het proces op het stembureau meer overeenkomsten dan verschillen.

Ondanks bovengenoemde verschillen, zijn de rol en taken van de stembureauleden in basis gelijk voor elke gemeente. Dat betekent ook dat de eisen die aan hen gesteld zouden moeten worden gelijk zijn.

Hoe is het nu gesteld met de kennis en vaardigheden van voorzitters en overige leden van stembureaus en tellers op het terrein van het verkiezingsproces? (Welke eisen worden gesteld, wat zien wij in de praktijk en waar zitten lacunes en zijn verbeteringen mogelijk?)

Wij hebben vastgesteld dat er meer variatie zit in gestelde eisen dan men zou verwachten in het licht van onze stelling dat ondanks alle lokale verschillen in de kern toch hetzelfde van stembureauleden wordt gevraagd. Kijken wij echter naar de meest gestelde eisen, dan liggen deze in lijn met eisen die aansluiten bij de taken en kritische situaties waar de leden, in hun verschillende rollen, mee te maken krijgen. Op basis van onze inventarisatie en analyse van kritische situaties kunnen wij een scherper afgebakend profiel voorstellen (bijlage III).

Gemiddeld genomen is het goed gesteld met de kennis en vaardigheden van stembureauleden. Enerzijds schatten de verkiezingsambtenaren in dat maar bij een klein percentage (rond de 5%) de kennis en vaardigheden tekort schieten. Wij zien dit ook terug in het ervaren resultaat. De verkiezingsambtenaren zijn overwegend tevreden over het functioneren van de stembureauleden en vinden dat functioneren bij slechts 1 à 2% matig. Zij beoordelen het functioneren ongeveer twee keer zo vaak goed als voldoende. Ook onze metingen bij de stembureauleden zelf bevestigen het beeld dat overwegend aan de gestelde eisen wordt voldaan.

Vooraf op de competentie nauwkeurigheid, die zowel voor voorzitters, leden als tellers belangrijk is, zien wij wel ruimte voor verbetering.

Welke factoren zijn van invloed op de kwaliteit van de kennis en vaardigheden van voorzitters en overige leden van stembureaus en tellers?

Uitgezonderd situaties waar gemeenten bewust ambtenaren op stembureaus tewerkstellen, zijn stembureauleden vrijwilligers. Vrijwillig betekent niet vrijblijvend, maar het heeft wel consequenties voor de mogelijkheden om te selecteren en trainen op de gestelde eisen. Ook is de ondersteuning vanuit de gemeente dan extra belangrijk. Dat gaat zowel om de vooraf geboden instructie als om het vooraf inrichten van het stembureau (wat niet altijd in orde is), het zorgen dat de juiste hulpmiddelen in voldoende mate aanwezig zijn (ook dat is niet altijd in orde) en het bereikbaar zijn voor vragen en ondersteuning bij onverwachte knelpunten.

Profiel

Aan de basis staat een duidelijk profiel. Wij zien nu nog dat gemeenten uiteenlopende profielen gebruiken in de werving en selectie van stembureauleden. Een eenduidig profiel kan helpen om de juiste mensen te trekken, de juiste verwachtingen te wekken en stembureauleden daar op aan te kunnen spreken.

Conditie

Het grootste deel van de vrijwilligers neemt vooral deel uit burgerlijke betrokkenheid en/of vanwege de sociale component. Voor hen zijn de condities geen reden om zich aan te melden, maar deze kunnen wel leiden tot onvrede waarna men zich niet opnieuw aanmeldt. Dat geldt vooral voor de verzorging (catering) door de dag en de beloning.

De vaak lage en ook nog belaste beloning is een veel gehoord punt van kritiek. Ook de fiscale belemmeringen om de vergoeding aan verenigingen ten goede te laten komen, vormen een blokkade.

Vooraf in gemeenten waar de werving van nieuwe leden louter op basis van burgerlijke betrokkenheid toch wat moeizamer gaat, kan dit net het verschil maken.

Vooraf voor jongere stembureauleden (<35 jaar) is de beloning wel een belangrijke overweging als zij zich aanmelden. Als gemeenten het bestand willen verjongen zullen zij de vergoeding aantrekkelijk genoeg moeten maken.

Werving

De werving is vervolgens een belangrijke factor. Doordat 85% van de stembureauleden wordt geworven uit het bestand van leden dat al eerder meedeed, is het aantal nieuw te werven leden (15%) relatief beperkt. Toch is, afhankelijk van de functie, bij 25 tot 40% van de gemeenten de werving moeizaam en doet een kleine minderheid (8%) daarom zelfs concessies aan de kwaliteitseisen.

Het werken met oudgedienden heeft grote voordelen als het gaat om het benutten van opgebouwde kennis en ervaring. Dit draagt bij aan de kwaliteit.

Tegelijkertijd zien wij weinig doorstroom en een sterk vergrijsd bestand. Enerzijds doet dat afbreuk aan een evenwichtige afspiegeling van de maatschappij (verkiezingen liggen immers in het hart van ons democratisch proces dat wordt versterkt vanuit een brede maatschappelijke betrokkenheid). Anderzijds zien wij signalen dat de kwaliteit onder druk komt te staan, vooral bij de oudere leden. Deelname aan het stembureau vraagt ook een fysieke conditie om langdurig geconcentreerd te blijven en bij het fysieke karakter in het telproces. De introductie van nieuwe digitale tools verloopt gemiddeld bij oudere deelnemers minder soepel. Leden die al jaar en dag stembureaudienst hebben gedaan, staan (ongeacht leeftijd) soms minder open voor wijzigingen in de gang van zaken.

Een meer actieve werving zou daarom wenselijk zijn om niet alleen aan de onvermijdelijke vervangingsvraag te voldoen, maar ook om het bestand stembureauleden actief te verversen. Het gebruik van digitale kanalen is in opmars, maar kan beter worden benut. Juist langs deze kanalen kan een jongere populatie worden aangesproken.

Het werven via verenigingen en onderwijsinstellingen blijkt ook een goede methode. Vooral de benadering via onderwijsinstellingen kan ook bijdragen aan verjonging.

Selectie

De initiële selectie op de gestelde basiseisen is lastig. Voor de groep oudgedienden is in ieder geval belangrijk om bij de evaluatie van de verkiezingen ook bij te houden welke signalen ontvangen zijn over het functioneren van de individuele stembureauleden en dit te betrekken in de weging of een lid opnieuw kan deelnemen en in welke rol. Voor nieuwe leden biedt een duidelijk profiel en een duidelijk aanmeldformulier in ieder geval een goede basis.

In de pilot '*Bevordering Kwaliteit Stembureauvoorzitters*', uitgevoerd door de NVVB, is specifiek onderzocht of de kwaliteit van de functie van voorzitter bevorderd kan worden doormiddel van een selectiemethodiek voor kandidaten voor deze functie, genaamd de Quick Scan, die informatie verschaft over hun mate van verwachte geschiktheid voor de functie (NVVB, 2019 a en b). De pilot laat zien dat gemeenten behoefte hebben aan extra houvast in de selectie. Uit de eerste resultaten lijkt de eventuele toegevoegde waarde groter voor grotere gemeenten. De eventuele voorspellende waarde van de scan nodigt uit tot nader onderzoek.

Vorbereiding en instructie

De voorbereiding die geboden wordt, blijkt erg belangrijk. De meeste stembureauleden vinden dat zij voldoende tot goed zijn voorbereid op hun taak, maar er is ruimte voor verbetering.

De discrepantie tussen de beleving van het instructieaanbod en wat gemeenten zeggen te hebben aangeboden is opvallend. Gemeenten denken hun leden te wijzen op de BZK tool en in hun instructies diverse elementen aan te bieden, maar kennelijk komt dat bij de stembureauleden niet allemaal door.

Niet alleen de overdracht van de concrete kennis van de regels en het proces is belangrijk. Aandacht voor gedrag, houding en omgaan met lastige situaties blijkt minstens zo belangrijk. Stembureauleden stellen dit ook op prijs en geven aan dit te missen wanneer hier minder aandacht voor is. Vooral zaken die stembureauleden moeilijk uit te leggen vinden, bijvoorbeeld omdat zij daar persoonlijk anders over denken, vragen aandacht (denk aan het wel mogen helpen in het hokje van een blinde, maar niet van een dementerende).

De meeste gemeenten kiezen vooral voor e-learning. Dit is eenvoudiger te organiseren en het is laagdrempelig. Op zich bieden zowel de BZK-tool als de diverse pakketten van andere aanbieders de juiste voorbereiding. Al deze pakketten besteden zowel aandacht aan de regels en het proces als aan gedrag en omgaan met situaties.

Daar waar ook instructie op het gemeentehuis plaatsvindt, wordt vooral de ruimte om vragen te stellen en te discussiëren over dilemma's en praktijksituaties gewaardeerd. Er blijkt ook behoefte aan oefenen. Oefenen met zaken als het beoordelen van documenten is goed te digitaliseren en werkt goed via e-learning. Maar oefenen op gedragsvaardigheden werkt beter in een groep met een trainer. Dit gebeurt echter relatief weinig.

Toets

Een formele toets op het geleerde vindt in ruim de helft van de gevallen plaats, al worden daar in bijna een vijfde van de gevallen geen consequenties aan verbonden. Een toets geeft vooral een mogelijkheid om vast te stellen of de informatie voldoende is blijven hangen. Over de vaardigheden van de stembureauleden geeft deze minder informatie.

Gemeenten die een toets op kennis van de regels en procedure belangrijk vinden, kiezen sneller voor een externe aanbieder, hoewel inhoud van de BZK-tool over het algemeen adequaat wordt gevonden. De BZK-instructie omvat immers geen examen, maar alleen een zelftest. De voortgang en resultaten worden niet vastgelegd en aan de gemeente doorgegeven. Gemeenten missen die functionaliteit.

Dagverloop

De lengte van de dag trekt een zware wissel op de stembureauploeg (een voorzitter is al snel 19 en soms meer uur in touw). Hier ligt een spanning tussen de behoefte om de burger ruime openingstijden te bieden en de belasting die dat voor de stembureauleden met zich meebrengt. Het werken in shifts biedt de mogelijkheid de inzet van mensen te beperken tot acceptabele werkuren, maar levert ook meer kwetsbare overdrachtmomenten op. Waar de stembureauploeg groot genoeg wordt samengesteld om een rooster te maken waarbij elk lid meerdere lange pauzes heeft, maar er nooit een wisseling van de hele ploeg plaatsvindt, lijkt nog de minst kwetsbare variant. Belangrijk voor de continuïteit is dat er een formeel aangewezen plaatsvervangend voorzitter is met dezelfde kwalificaties en voorbereiding als de voorzitter. Meestal is dat ook het geval, maar niet altijd.

De bezetting op de stembureaus is een belangrijke factor voor de kwaliteit. Soms wordt slechts de wettelijke bezetting van drie gehaald. Dat is kwetsbaar en leidt tot overbelasting van de stembureauleden.

Niet alle gemeenten bezoeken door de dag elk stembureau en slechts een minderheid doet dat meer dan eens. Hoewel dit vooral in grotere gemeenten een flinke tijdsinvestering vraagt (die niet alleen door de projectleider verkiezingen kan worden gerealiseerd) blijkt het wel belangrijk dat deze aandacht wordt gegeven. Enerzijds is aandacht belangrijk voor de motivatie, anderzijds is belangrijk dat de ambtenaren verkiezingen zich zo een beter beeld kunnen vormen van de praktijk op de stembureaus en het functioneren van de leden. Dat biedt soms, zij het beperkt, de mogelijkheid tot bijsturing op de dag zelf, maar geeft vooral informatie voor de selectie van stembureauleden bij de volgende verkiezingen. Bij een vrijwilligersploeg wegen deze overwegingen extra zwaar.

Daarnaast is de ondersteuning vanuit de gemeente in algemene zin een punt van aandacht. Meestal is dat goed voor elkaar, maar soms kan dit beter op praktische aspecten zoals de inrichting van stembureaus, (tekort aan) benodigdheden (enveloppen, elastieken, etc.) en andere praktische zaken.

Er is een duidelijk verschil tussen de dynamiek in het proces tijdens de openingsuren van het stembureau en tijdens de telling. Dat vraagt ook andere vaardigheden. Overdag zijn communicatieve en contactuele vaardigheden belangrijk in het contact met het publiek. Hoewel overdag ook nauwkeurigheid (en vooral het volhouden daarvan door de dag heen) belangrijk is, vraagt het telproces nog meer nauwkeurigheid. Voor stembureauleden is het na een lange dag lastig dat, tot soms ver na middernacht, vol te houden. Waar de ploeg om 21.00 uur wordt aangevuld met frisse tellers heeft dat grote toegevoegde waarde voor de snelheid en nauwkeurigheid van het telproces.

Opvallend is de vrijheid waarmee vaak met telmethoden wordt omgegaan. Vooral oudgediende voorzitters hebben de neiging daar naar eigen voorkeur mee om te gaan, maar wij zien ook grote verschillen tussen gemeenten en hoe zij daarin instrueren (daarmee doelen wij nog niet op de hierna te benoemen experimentele nieuwe methoden, maar verschillen binnen het traditionele tellen). In de telpraktijk wordt lang niet altijd een vier ogen principe gerespecteerd.

Naast de methode uit de BZK-telinstructie hebben sommige gemeenten op eigen initiatief geëxperimenteerd met nieuwe methoden, in het bijzonder CRAFT-lean en StemTel. Deze methoden zijn bedoeld om het telproces sneller en zorgvuldiger te laten plaatsvinden (het experiment met StemTel was overigens niet geautoriseerd). Daarnaast heeft het vanuit het ministerie van BZK geïnitieerde experiment Centraal tellen plaatsgevonden. Dit onderzoek omvat niet de meetdata om vast te stellen welke methode tot het beste resultaat leidt. Dit vraagt om nader onderzoek. Wel is duidelijk dat aandacht voor de telmethode kan bijdragen aan minder druk op de stembureau ploeg, minder lange dagen, betrouwbaarder tellingen en een betrouwbaarder en leesbaarder proces-verbaal.

Veel stembureauleden en gemeenten pleiten voor de terugkeer naar elektronisch stemmen. De afweging van de consequenties daarvan valt buiten de scope van dit onderzoek. Wel kunnen wij stellen dat dit invloed zou hebben op de opgave voor de stembureauleden.

7 Aanbevelingen

Wij beginnen met enkele overkoepelende aanbevelingen en geven vervolgens aanbevelingen per processtap.

Algemeen

Het verkiezingsproces met de inzet van vrijwilligers verloopt blijkens ons onderzoek overwegend goed. Toch zien wij bij sommige gemeenten een tendens naar verambtelijking van dit proces. Vooral in de verdieping (interviews en focusgroepen) kwam dit als dilemma naar voren, waar verschillend over wordt gedacht.

Het gebruik van een vrijwilligersorganisatie (al dan niet in combinatie met ambtenaren) of het volledig verambtelijking van het verkiezingsproces is een keuze waarbij bedrijfsmatige en politiek-maatschappelijke overwegingen botsen. De keuze om ambtenaren en geen vrijwilligers in te zetten wordt vooral ingegeven door bedrijfsmatige overwegingen. Het borgen van de kwaliteit van het proces is bij de inzet van eigen ambtenaren eenvoudiger. De keuze om vrijwilligers in te zetten hangt vooral samen met de wens om het democratisch proces transparant (vertrouwen in de uitkomst) en vooral als van, voor en door de burgers zelf te zien.

- Op Rijksniveau zou de vraag kunnen worden gesteld of deze afweging aan de gemeenten kan worden overgelaten of een landelijke richtlijn wenselijk is. Bedrijfsmatige overwegingen over de inrichting van het verkiezingsproces kunnen prima op lokaal niveau plaatsvinden. Als de politiek echter vindt dat burgerparticipatie in ons verkiezingsproces principieel waardevol is (het gaat hier bovendien niet alleen om gemeentelijke verkiezingen) dan zou op rijksniveau moeten worden afgebakend tot hoe ver de verambtelijking van dit proces wordt toegestaan.
- Indien gekozen wordt om met vrijwilligers te blijven werken, hoeft deze keuze niet zwart-wit te zijn. Denkbaar is dat de tussenvariant die veel gemeenten kennen, wordt gekozen, namelijk de voorzittersrol ambtelijk in te vullen en de plaatsvervanger voorzitter, gewone leden en tellers vanuit de burgerij te werven.

De verdere aanbevelingen gaan uit van de bestaande praktijk waarbij in de meeste gevallen met vrijwilligers gewerkt wordt.

- Hoewel het goed is dat gemeenten een zekere vrijheid hebben om hun taak bij de organisatie van verkiezingen uit te voeren, stellen wij voor om vanuit het Rijk meer landelijke richtlijnen en handreikingen mee te geven.

Profiel

- Bied vanuit het Rijk de gemeente een standaard profiel aan voor stembureauleden. Daarin staan taken en eisen eenduidig beschreven. Wij doen een concreet voorstel voor dit profiel (bijlage III).

Werving

- Als gekozen wordt voor het handhaven van de inzet van vrijwilligers vanuit de gedachte dat de burgers actief betrokken moeten worden bij het verkiezingsproces, dan zou een evenwichtiger opbouw van het bestand wenselijk zijn. Relatief meer inzet vanuit de private sector zou vanuit het Rijk kunnen worden gestimuleerd, bijvoorbeeld door recht op verlof voor deze publieke dienst in te stellen.

- Maak de inrichting van de verkiezingsorganisatie meer een doorlopend proces in plaats van kort voor elke verkiezing stembureauleden te werven, selecteren en instrueren.
  - Neem burgers in beginsel voor langere tijd op in een bestand van beschikbare stembureauleden. Houd contact met de groep door hen enkele malen per jaar te informeren. Bied periodiek korte bijscholingsactiviteiten aan.
  - Screen jaarlijks dit bestand en werk proactief aan doorstroming verversing. Dat betekent dat van tijd tot tijd zorgvuldig afscheid genomen wordt van oudgedienden en er actief wordt gezocht naar nieuwe instroom, ook op momenten dat er nog geen verkiezing voor de deur staat. Bied nieuwe leden direct een introductiecursus aan.
  - Bied in de aanloop van verkiezingen opfriscursussen aan, toegespitst op doelgroepen (functie, maar ook nieuw lid of oudgediende).
- Het is belangrijk om meer doorstroom in het bestand stembureauleden te realiseren. Het is goed om leden langer te binden en hun ervaring te benutten, maar tegelijkertijd is regelmatig verversing nodig om niet vast te roesten in oude patronen, om het bestand vitaal te houden en aansluiting te houden bij de maatschappij.
  - Het actief werven van nieuwe leden kan bijdragen aan verversing en daarmee een meer diverse opbouw van het bestand stembureauleden. Vooral de gemeenten zelf kunnen actiever werken aan de doorstroom in en verversing van het bestand stembureauleden.
  - Werf actief jongere leden en leden met een andere achtergrond. Streef als gemeente ernaar om een groter percentage van het bestand stembureauleden te verversen dan de huidige gemiddeld 15%.
  - Bij het benaderen van jongere doelgroepen past een keuze voor actuele wervingsmethoden. In het bijzonder de social media worden nog beperkt ingezet, terwijl hier meer potentie ligt.
  - Daarnaast blijft de traditionele advertentie in het lokale huis-aan-huisblad een goed medium, omdat deze relatief goed gelezen wordt.
  - De benadering van verenigingen en onderwijsinstellingen wordt door sommige gemeenten al succesvol ingezet. Dit zou op meer plekken kunnen. Vooral het kanaal van onderwijsinstellingen kan ook bijdragen van een verjonging van het bestand.

Conditie

- Gemeenten waar de vergoeding op of onder het gemiddelde ligt zouden kunnen overwegen deze te verhogen, zeker als zij ook voor de jongere generatie het stembureaulidmaatschap aantrekkelijk willen maken.
- Geef als gemeente aandacht en waardering aan de vrijwilligers, onder meer door het stembureau te bezoeken, door goede verzorging op het stembureau (catering, wat lekkers e.d.), een bedankbericht achteraf etc.
- Verken vanuit het Rijk de mogelijkheden om de condities te verbeteren, in het bijzonder:
  - recht op verlof voor verkiezingsdienst;
  - belastingvrije vergoeding;
  - overdragen van de vergoeding aan de vereniging zonder fiscale complicaties.

Selectie

De initiële selectie is moeilijk, zeker wanneer in korte tijd een ploeg moet worden samengesteld.

- De eerdere genoemde suggestie om de inrichting van de verkiezingsorganisatie meer als een doorlopend proces te organiseren zal helpen om tijd en gelegenheid te maken om hier meer aandacht aan te besteden.

Het toetsen van onbekende kandidaten aan de eisen is lastig.

- Het Rijk zou nader kunnen onderzoeken of het instrument (Quick Scan) uit de NVVB pilot (vooral grotere) gemeenten kan helpen bij de initiële selectie.
- Werk met een duidelijk profiel (zie onze eerdere suggestie daarvoor).
- Laat medewerkers zich aanmelden met een gestructureerd aanmeldformulier waarmee de meer concrete eisen eenvoudig kunnen worden nagelopen.
- Gebruik de eigen gemeentelijke evaluatie van de verkiezingen om kenmerken en aandachtspunten van de diverse stembureauleden te noteren en betrek deze ervaringspunten in de selectie voor de volgende verkiezingen.
- Durf als gemeente bij oudere leden het gesprek aan te gaan of zij nog wel voldoende fit zijn voor de rol. Houd er daarbij rekening mee dat dit niet in een leeftijdsgrens te vatten is.
- Bij de eerder voorgestelde continue opbouw van een verkiezingsorganisatie, waarbij werving en selectie ook een doorgaand proces is, ontstaat ook meer ruimte om bij twijfel bewijsstukken op te vragen of zelfs een intakegesprek te voeren.

Voorbereiding en instructie

Goede voorbereiding is het halve werk. Hoewel het waardevol is dat het Rijk instructiemateriaal aanbiedt is het vooral aan de gemeenten om te zorgen dat de stembureauleden de passende instructie krijgen.

- Differentieer het instructieaanbod naar rol (teller, gewoon lid of (plv.) voorzitter).
- Benoem op voorhand een stembureaulid als plaatsvervangend voorzitter en biedt de voorzitter en diens plaatsvervanger een aanvullende op deze rol toegespitste instructie.
- Uit de instructie blijft minder bij de leden hangen dan de gemeenten denken te hebben aangeboden. Gebruik de kracht van herhaling.
- Laat ook stembureauleden die al vaker hebben deelgenomen deelnemen aan de instructie.
- Zelfs als verkiezingen kort na elkaar plaatsvinden is het op zijn minst zinvol om stembureauleden die bij beide verkiezingen deelnemen ook bij de tweede verkiezing nog een korte herhaling aan te bieden aangevuld met wat specifieke aandachtspunten.
- Bied als gemeente naast een eventuele e-learning module ook een instructiebijeenkomst op het gemeentehuis aan, zeker voor (plv.) voorzitters.
- Besteed meer aandacht aan houding en gedrag in relatie tot lastige situaties. In een groepsbijeenkomst over houding en gedrag praten heeft al toegevoegde waarde.
- Voor de (plv.) voorzitters geven wij in overweging ook wat oefeningen op te nemen. Doen is leerzamer dan erover lezen of horen.
- Het helpt stembureauleden om burgers beter uit te leggen wat wel of niet mag als zij zelf inzicht hebben in het waarom. Ook helpt het hun zich aan de regels te houden en deze loyaal uit te leggen. Zeker wanneer zij het eigenlijk niet met de regels eens zijn, helpt het als er vooraf van gedachten is gewisseld over de dilemma's. Denk aan het niet mogen helpen in het hokje van een analfabeet of zwakbegaafde. Besteed hier aandacht aan in de instructie. Hier werkt een klassikale instructie met ruimte voor onderling gesprek beter dan e-learning.

- Besteed meer aandacht aan het telproces en het belang van een uniforme werkwijze. Hier volgen leden nog vaak de eigen voorkeur en gewoonte, ongeacht wat in de instructie is meegegeven.
- Waar gekozen wordt voor het eerder voorgestelde continue bouwen en onderhouden van de verkiezingsploeg ontstaat meer tijd en ruimte om regelmatig en gedoseerd instructies te herhalen, nieuwe ontwikkelingen onder de aandacht te brengen en eventueel oefenmomenten aan te bieden.

Toets

Vrijwillig is niet vrijblijvend.

- Het Rijk zou in de landelijke richtlijnen meer nadrukkelijk op een verplichte toets kunnen aandringen.
- Wij adviseren het Rijk de BZK online stembureau-instructie te voorzien van een module waardoor de gemeente kan zien of de instructie is bekeken en de toets is gevolgd en met welk resultaat.
- Verbind als gemeente aan de instructie altijd een toets en eis dat deze (al dan niet in de herkansing) met een voldoende score wordt afgesloten.

Dagverloop

De regie op het dagverloop ligt primair bij gemeenten, al kan het Rijk (mede op basis van onderstaande aanbevelingen) een handreiking formuleren. Maar behoud de gemeentelijke ruimte om eigen praktische keuzes te maken.

- Rouleer oudgedienden en plaats ze niet elke verkiezing op hetzelfde stembureau. Hoewel de gezelligheid met een vaste ploeg bekenden motiveert om deel te nemen, weegt hier het risico zwaarder. Het kritisch vermogen kan afnemen, leden raken vastgeroest in oude patronen, te veel gezelligheid gaat ten koste van accuratesse en oplettendheid en er kan zelfs twijfel ontstaan aan de onafhankelijkheid van het stembureau.
- Zorg dat de stembureauploeg goed wordt ondersteund door de gemeente. Zorg dat de inrichting op het stembureau in orde is en dat alle benodigdheden er zijn. En houdt bij de locatiekeuze ook rekening met de benodigde ruimte om te tellen.
- Bezoek vanuit de gemeentelijke verkiezingsorganisatie ten minste één maal op de dag en bij voorkeur vaker elk stembureau, neem dan de tijd om te observeren en geef aandacht en waardering aan de ploeg.
- Organiseer als gemeente een kleine vrije ploeg (zonder eigen stembureau) waarvan de leden ad hoc bij stembureaus kunnen worden ingezet als er iemand onverwacht uitvalt of als het onverwacht druk wordt.
- Zorg dat er minimaal vier leden (inclusief de (plv.) voorzitter op elk stembureau aanwezig zijn.
- Er zijn meerdere methoden om de last over de dag te dragen. Het werken met shifts is een methode die voor veel gemeenten goed werkt, maar besteed dan expliciet aandacht aan de overdracht. Een andere goede methode is om een grotere ploeg samen te stellen met een dagrooster waarin elk lid een paar langere pauzes heeft. Als er telkens maar één persoon op een gegeven moment wisselt en er altijd de voorzitter of diens (formeel aangewezen en op gelijke wijze voorbereide) plaatsvervanger aanwezig is, kan de continuïteit goed worden geborgd.

Zolang de politiek kiest voor stemmen met het potlood blijft het tellen een kwetsbaar proces dat de stembureauploeg extra belast.

- Zorg dat er extra frisse tellers om 21.00 uur aansluiten.
- Zorg voor meer eenduidigheid in de telmethode. Dit wordt nu teveel aan de voorkeur van de voorzitters overgelaten, waardoor de zorgvuldigheid onvoldoende is geborgd.
- Evalueer de experimenten met alternatieve telmethoden (i.h.b. CRAFT-lean en StemTel). Als een methode evident leidt tot een sneller en meer zorgvuldig proces en paast binnen wettelijke kaders, voer deze dan landelijk in.

Het proces-verbaal blijft een punt van aandacht.

- Bied vanuit het Rijk een overzichtelijk formulier waarin overbodige dubbelingen worden vermeden (herontwerp op gebruikersvriendelijkheid).
- Besteed extra aandacht aan het proces-verbaal in de instructie van de (plv.)voorzitters.
- Werk met een kladversie (in een afwijkende kleur papier) en een eindversie.
- Evalueer vanuit het Rijk het effect van het gebruik van alternatieve telmethoden op de kwaliteit van het proces-verbaal.

Bijlage I: Bronnen

Documenten

Belastingdienst (2019, 7 mei). Vooroverleg vergoeding stembureauleden.

Kieswet (1989, 28 september). Geraadpleegd via <https://wetten.overheid.nl/BWBR0004627/2016-01-01>

Kieswet en Kiesbesluit 2019. Tevens stembureau editie. (2019). Den Haag, SDU.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2018a, januari). Stembureau-instructie voor de dag van de stemming. Geraadpleegd via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2017/11/08/handout-stembureau-instructie-dag-van-stemming>

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2018b). Klassikale instructie voor stembureauleden. Geraadpleegd via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2017/11/08/klassikale-instructie-voor-stembureauleden>

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2018c, 20 maart). Toegankelijkheid verkiezingsproces. Geraadpleegd via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/03/20/kamerbrief-over-toegankelijkheid-verkiezingsproces>

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2018d, juni). Evaluatie gemeenteraadsverkiezingen en raadgevend referendum over de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017 (2018, 21 maart). Geraadpleegd via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/06/01/evaluatie-gemeenteraadsverkiezingen-en-raadgevend-referendum-21-maart-2018>

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2018e, 15 juni). Kamerstuk 31 142 nr. 83 Wijziging van de Experimentenwet Kiezen op Afstand in verband met de verlenging van de werkingsduur van die wet & Kamerstuk 33 829 Elektronisch stemmen en tellen. Geraadpleegd via <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31142-83.html>

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2019). Stembureau-instructie voor de dag van de stemming.

NVVB (2019a). Enquête pilot Quick Scan. (Concept versie.)

NVVB. (2019b). Rapportage pilot bebording kwaliteit stembureauvoorzitters. (Concept versie 16 mei 2019).

Procura. (2019). Leidraad voor het stembureau.

VNG (2018). Factsheet: Gemeenteambtenaren in stembureaus. Geraadpleegd via <https://vng.nl/files/vng/20170303-gemeenteambtenaren-in-stembureaus.pdf>

Yxly. (2019). Verslag data analyse Quick Scan. Utrecht.

Websites

Kiesraad (2018a). Verkiezingen. Geraadpleegd via <https://www.kiesraad.nl/verkiezingen>

Kiesraad (2018b). Leden stembureau. Geraadpleegd via <https://www.kiesraad.nl/verkiezingen/gemeenteraden/stembureau/leden-stembureau>

Rijksoverheid (2017, 8 november). Toolkit Stembureau-instructie. Geraadpleegd via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2017/11/08/toolkit-stembureau-instructie>

VNG (2017, 12 september). Uitnodiging bijeenkomst over modernisering verkiezingen. Geraadpleegd via <https://vng.nl/onderwerpenindex/bestuur/verkiezingen-referenda/nieuws/uitnodiging-bijeenkomst-over-modernisering-verkiezingen>

VNG (2018, 17 juli). Meedoen aan experiment centraal tellen van stemmen. Geraadpleegd via <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2018/03/01/experimenten-centraal-tellen-gemeenteraadsverkiezingen>

Bijlage II: Interviews

Brandsema, M., Projectleider verkiezingen, Gemeente Epe
Bruggen, P van der., Projectleider verkiezingen, Gemeente Tilburg
Groenewegen, J., Projectleider verkiezingen, Gemeente Pijnacker-Nootdorp
Harmsen, R., Projectleider verkiezingen, Gemeente Borne
Janssens, C., Adviseur, gemeente Tilburg
Jong, M. de, Onderzoeker, Kiesraad
Mostert, C., Medewerker KCC, Gemeente Midden-Delfland
Nordijk, I., Projectleider verkiezingen, Gemeente Harderwijk
Rossel, H., Projectleider verkiezingen, Gemeente Kerkrade
Uijtewaal, M., Projectleider verkiezingen, Gemeente Culemborg
Varwijk, S., Projectmanager verkiezingen, Gemeente Groningen
Veenhuizen, T., Productbeheerder verkiezingen, Gemeente Amersfoort
Vermeulen, J., Medewerker KCC, Gemeente Midden-Delfland
Vermeylen, Projectleider verkiezingen, Gemeente Lansingerland

Bijlage III: Profiel stembureaulid, uitgesplitst naar rol

PROFIEL LEDEN STEMBUREAU

De verkiezingen voor Tweede Kamer, Provinciale Staten, Gemeenteraad en algemeen bestuur waterschap worden door de gemeenten georganiseerd. De stembureaus worden bemenst door vrijwilligers die daartoe door het College van B&W worden benoemd.

Dit profiel onderscheidt algemene taken en competenties en specifieke taken en competenties per rol:

- (Plaatsvervangend) Voorzitter.
- Lid.
- Teller (formeel is deze ook aangesteld als lid, maar de teller participeert uitsluitend in de telling na sluiting van het stembureau).

Omdat de plaatsvervangend voorzitter de voorzittersrol volledig moet kunnen overnemen maken wij in het profiel geen onderscheid. Wel is het aan te bevelen om iemand eerst een keer als plaatsvervangend voorzitter te laten functioneren alvorens deze voorzitter wordt.

Algemene vereisten

- 18 jaar of ouder op de verkiezingsdag.
- Is zelf geen kandidaat bij de verkiezing.
- Mondelinge en schriftelijke beheersing van de Nederlandse taal.
- Redelijke tel- en rekenvaardigheid.
- Beschikbaar over de volledige periode tijdens de verkiezingsdag waarvoor het lid is ingeroosterd.
- Samenwerking: *Is in staat om soepel met de overige stembureauleden samen te werken;*
  - Is bereid taken over te nemen.
  - Is bereid extra werk te doen als de situatie daar om vraagt.
  - Kan collega's aanspreken als de kwaliteit van het werk in het geding is.
  - Kunnen luisteren naar de instructies van de voorzitter.

Specifieke vereisten Teller

Taken:

- Neemt de stemmen op (telling, beoordeling geldigheid en blanco) volgens het voorgeschreven protocol en op aanwijzing van de voorzitter.

Aanvullende eisen:

- Kennis van de procedure m.b.t. tellen.
- Fysiek voldoende fit:
  - Is in staat om op de knieën te werken bij telstapels op de grond.
- Nauwkeurig: *Is in staat om langdurig en ook bij vermoeidheid nauwkeurig te zijn bij tellen en/of registreren van gegevens;*
  - Heeft oog voor details.
  - Werkt ordelijk en systematisch.
  - Haalt fouten bij zichzelf en/of anderen eruit.
  - Blijft ook onder tijdsdruk juist tellen.

Specifieke vereisten lid

De taken en vereisten van teller zijn ook van toepassing (tenzij sprake is van een ochtendshift en het lid daarom niet bij de telling betrokken is).

Taken:

- Ontvangt kiezers op het stembureau.
- Geeft zo nodig toelichting op de procedure aan kiezers.
- Controleert identiteitsbewijzen en stempassen.
- Houdt mede toezicht op het stemproces en de orde in het stembureau.

Aanvullende eisen:

- Kennis van de procedure in het stembureau.
- Contactvaardig, communicatief: *Kan helder, begrijpelijk en correct communiceren;*
  - Is in staat in eenvoudige taal vragen te beantwoorden.
  - Kan grenzen aangeven ('nee' zeggen).
  - Is in staat een eventueel 'nee' te vergezellen van een duidelijke uitleg.
  - Kan omgaan met weerstand.
  - Blijft correct en geduldig onder druk.
- Stressbestendigheid: *Bewaart de rust onder druk en tijdens lastige situaties;*
  - Laat zich niet meeslepen door lastige personen of situaties.
  - Houdt zijn hoofd koel bij lastige situaties.
  - Handelt rustig bij onvoorziene omstandigheden.
  - Werkt ook goed onder druk.

Specifieke vereisten (plaatsvervangend) voorzitter

De taken en vereisten van teller zijn ook van toepassing (tenzij sprake is van een ochtendshift en de voorzitter daarom niet bij de telling betrokken is). De taken en vereisten van lid zijn ook van toepassing.

Taken:

- Controleert de inrichting van het stembureau voor opening en maakt deze zo nodig in orde.
- Coördineert de gang van zaken op het stembureau.
- Draagt zorg voor de orde op het bureau en roept zo nodig assistentie op.
- Stemt af met de gemeente.
- Houdt het proces-verbaal bij.
- Rapporteert de voortgang, tussentijdse uitkomsten en eventuele vragen of knelpunten aan het hoofdstembureau.

Aanvullende eisen:

- Regie/ leiding: *Is in staat de gang van zaken en de samenwerking binnen het stembureau te overzien en te coördineren;*
  - Geeft sturing aan stembureauleden.
  - Geeft structuur aan het proces en instrueert de stembureauleden.
  - Is aanspreekpunt.
  - Stuurt bij en spreekt mensen aan waar nodig.
  - Handhaaft de regels.

Bijlage IV: Extern aangeboden trainingen

BZK biedt de online stembureau instructie (een vorm van e-learning) en een PowerPoint presentatie die gemeenten kunnen gebruiken bij het geven van instructie in klassikaal verband. Veel gemeenten kiezen om extern e-learning modules en/of in-company training af te nemen. Wij hebben het meest voorkomende aanbod op een rij gezet. Deze opsomming is niet uitputtend. Zo zijn er ook zzp-ers die projectmatig gemeenten ondersteunen bij verkiezingen en zelf een instructie of training op maat verzorgen.

Aanbieder	Training/Pakket	Inhoud
Bestuursacademie	Training Stembureauleden 'Hoe werkt een stembureau'	<ul style="list-style-type: none"> • Praktijkgerichte training • Mogelijkheid in-company training • Verschillende soorten stembureaus • Omgaan met onregelmatigheden en aansturen leden • Doelgroep: beleidsmedewerkers en projectleiders verantwoordelijk voor aansturing stembureaus en instructie stembureauleden
	Training Organisator 'Organiseren van verkiezingen'	<ul style="list-style-type: none"> • Mogelijkheid in-company training • Wet- en regelgeving rondom stembedistricten • Vaststellen verkiezingsuitslag • Functie centraal stembureau • Doelgroep: beleidsmedewerkers en teamleiders verantwoordelijk voor organiseren verkiezingen
CRAFT-lean	'Iedere stem telt'	<ul style="list-style-type: none"> • Regionaal • Mogelijkheid in-company training • Nieuw ontwikkelde telprocedure • Praktisch oefenen tel-ronde en optimale samenwerking • Doelgroep: stembureauleden en projectleiders
Censorbestuur	Training Leden en Voorzitter Stembureau	<ul style="list-style-type: none"> • Alleen in-company training bij gemeenten • Taken uitleg per rol • Voorbereiding kennistoets NVVB
	Training Projectleider verkiezingen	<ul style="list-style-type: none"> • Open trainingen • Mogelijkheid in-company training bij gemeenten • Taken uitleg • Input opstellen Projectplan Verkiezingen
Metieracademy	'StembureauSucces'	<ul style="list-style-type: none"> • E-learning • Tussentijdse vragen en quizzes met feedback en een afsluitende toets • Praktijkcasussen (bijv. invullen proces-verbaal) • Gemeente kan identiteit toevoegen aan de cursus • Gemeente kan voortgang bijhouden van deelnemers
SEP	Verkiezingspakket Basis Stembureauleden	<ul style="list-style-type: none"> • E-learning • Basis instructie voor alle leden • Taken uitleg per rol • Mogelijkheid korte versie voor tellers • Oefenvragen met afsluitende toets • Onbeperkt aantal deelnemers
	Verkiezingspakket Plus Stembureauleden	<ul style="list-style-type: none"> • E-learning Basispakket • Klassikale verdiepende training voor voorzitters <ul style="list-style-type: none"> ○ Max. 40 deelnemers per bijeenkomst
	Training Verkiezingen voor Projectleiders	<ul style="list-style-type: none"> • Actualiteitstraining • Per regio georganiseerd • Geeft inzicht in organisatie rondom verkiezing • Overkoepelende thema: inhoudelijk proces

Stembureau training	Training voor Voorzitter, Stembureau lid en Stemmenteller	<ul style="list-style-type: none"> • E-learning • Gemeente kan cursus inrichten naar wensen en eisen m.b.t. visueel en inhoudelijk • Gemeente kan voortgang bijhouden van deelnemers • Optionele invuloefening proces-verbaal • Tussentijdse oefenvragen • Mogelijkheid voor afsluitend examen
Verkiezingsacademie	Training voor stembureau leden	<ul style="list-style-type: none"> • E-learning • Begintoets om startniveau te bepalen van deelnemer • Afsluitend een digitale toets (norm 60% goed) • Nieuwsrubriek met laatste ontwikkelingen rond de verkiezingen

**Bijlage V: Tabellen kwantitatief onderzoek onder ambtenaren
verkiezingen**

1	Algemeen	5
1.1	U vult deze vragenlijst in voor gemeente ...	5
1.2	Gemeentegrootte	8
1.3	Stedelijkheid van de gemeente	8
2	Werving	9
2.1	Hoe is de zoektocht naar het werven van voldoende gewone leden voor de stembureaus verlopen?	9
2.2	Hoe is de zoektocht naar het werven van voldoende tellers voor de stembureaus verlopen?	10
2.3	Hoe is de zoektocht naar het werven van (plaatsvervangend) voorzitters voor de stembureaus verlopen?	11
2.4	Wat is uw gemiddelde bezetting (tijdens de openingstijden) per stembureau?	12
2.5	Hoeveel extra tellers heeft u (vanaf 21.00 uur) gemiddeld per stembureau?	13
2.6	Hoe werft u nieuwe stembureauleden?	13
2.7	Welke vergoeding heeft u aan stembureauleden uitgekeerd?	15
3	Selectie	17
3.1	Wat gebruikt u bij de selectie van (plaatsvervangend) voorzitters?	17
3.2	Wat gebruikt u bij de selectie van gewone stembureauleden?	17
3.3	Wat gebruikt u bij de selectie van tellers?	18
3.4	Welke consequentie verbindt u aan de online vaardigheid/competentie test?	19
3.5	Welke consequentie verbindt u aan de toets (indien eerder is aangegeven dat er een toets plaatsvindt)?	20
4	Instructie	21
4.1	Hebben de (plaatsvervangend) voorzitters van de stembureaus een instructie gevolgd voordat zij werden benoemd?	21
4.2	Wat was op hoofdlijnen de inhoud van de instructie aan de (plaatsvervangend) voorzitters?	22
4.3	Hebben de overige leden van de stembureaus een instructie gevolgd voordat zij werden benoemd?	23
4.4	Wat was op hoofdlijnen de inhoud van de instructie aan de gewone stembureauleden?	24

4.5	Hebben de tellers een instructie gevolgd?	25
4.6	Waarom heeft uw gemeente geen enkele vorm van training georganiseerd voor de (plaatsvervangend) voorzitters? (indien eerder is aangegeven dat de gemeente dit niet organiseert.)	26
4.7	Waarom heeft uw gemeente geen enkele vorm van training georganiseerd voor de gewone stembureauleden? (indien eerder is aangegeven dat de gemeente dit niet organiseert.)	27
4.8	Wat waren voor uw gemeente de belangrijkste redenen om voor de voorzitters en/of overige stembureauleden te kiezen voor een digitale instructie, al dan niet met een digitale toets?	28
4.9	Waarom heeft uw gemeente de (plaatsvervangende) voorzitters en/of overige stembureauleden niet gewezen op de mogelijkheid om zelf (bijvoorbeeld thuis) de door het ministerie van BZK ontwikkelde online stembureau instructie te gebruiken?	29
5	Dagverloop	30
5.1	Heeft u een verdeling in shifts?	30
5.2	Hoe laat was men bij de laatste verkiezingen klaar met tellen?	30
5.3	Hoe beoordeelt u gemiddeld de kwaliteit van het proces-verbaal? Het gaat hierbij om het proces verbaal dat in het stembureau wordt ingevuld.	31
5.4	Hoe ervaart u (over het algemeen) de samenwerking in de teams van de verschillende stembureaus?	32
5.5	Heeft u tijdens de verkiezingsdag het functioneren van de stembureauleden gecontroleerd?	33
6	Profiel	35
6.1	In welke mate beschikken naar uw inschatting de (plaatsvervangende) stembureauvoorzitters in de praktijk over de bij werving gevraagde kennis en vaardigheden?	35
6.2	In welke mate beschikken naar uw inschatting de gewone stembureauleden in de praktijk over de bij werving gevraagde kennis en vaardigheden?	36
6.3	In welke mate beschikken naar uw inschatting de tellers in de praktijk over de bij werving gevraagde kennis en vaardigheden?	37
6.4	Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: In zijn algemeenheid?	38
6.5	Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Samenwerking?	39

6.6	Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Regie/leiding geven?	42
6.7	Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Stressbestendigheid?	43
6.8	Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Verantwoordelijkheidsgevoel/ rolvastheid?	44
6.9	Vindt u andere competenties voor de (plaatsvervangende) voorzitters bovengemiddeld belangrijk?	45
6.10	Hoe scoort u het functioneren van de overige stembureauleden tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: In zijn algemeenheid?	46
6.11	Hoe scoort u het functioneren van de overige stembureauleden tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Samenwerking?	47
6.12	Hoe scoort u het functioneren van de overige stembureauleden tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Nauwkeurigheid?	48
6.13	Hoe scoort u het functioneren van de overige stembureauleden tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Contactvaardig/communicatief?	49
6.14	Vindt u andere competenties voor de overige stembureauleden bovengemiddeld belangrijk?	50
6.15	Hoe scoort u het functioneren van de tellers op de verkiezingsdag op een schaal van slecht tot uitstekend op: In zijn algemeenheid?	51
6.16	Hoe scoort u het functioneren van de tellers op de verkiezingsdag op een schaal van slecht tot uitstekend op: Samenwerking?	52
6.17	Hoe scoort u het functioneren van de tellers op de verkiezingsdag op een schaal van slecht tot uitstekend op: Nauwkeurigheid?	53
6.18	Vindt u andere competenties voor de tellers bovengemiddeld belangrijk?	54

1 Algemeen

1.1 U vult deze vragenlijst in voor gemeente ...

s-Gravenhage	Beverwijk	Diemen
's-Hertogenbosch	Blaricum	Dinkelland
Aa en Hunze	Bloemendaal	Doesburg
Aalsmeer	Bodegraven-Reeuwijk	Doetinchem
Aalten	Boekel	Dongen
Achtkarspelen	Borger-Odoorn	Dordrecht
Albrandswaard	Borne	Drechterland
Alkmaar	Borsele	Drimmelen
Almelo	Boxtel	Dronten
Almere	Breda	Druten
Alphen aan den Rijn	Brielle	Duiven
Ameland	Brummen	Echt-Susteren
Amersfoort	Brunssum	Edam-Volendam
Amstelveen	Bunnik	Ede
Amsterdam	Bunschoten	Eemnes
Apeldoorn	Buren	Eersel
Appingedam	Capelle aan den IJssel	Eijsden-Margraten
Arnhem	Castricum	Eindhoven
Baarn	Coevorden	Elburg
Barneveld	Cranendonck	Emmen
Beek	Cuijk	Enschede
Beekdaelen	Culemborg	Epe
Beemster	Dalfsen	Ermelo
Beesel	De Bilt	Etten-Leur
Berg en Dal	De Fryske Marren	Geertruidenberg
Bergeijk	De Ronde Venen	Geldrop-Mierlo
Bergen (L.)	De Wolden	Gemert-Bakel
Bergen (NH.)	Delft	Gennep
Berkelland	Delfzijl	Gilze en Rijen
Bernheze	Den Helder	Goeree-Overflakkee
Best	Deurne	Goes
Beuningen	Deventer	Goirle

Gooise Meren	Hoogeveen	Maassluis
Gorinchem	Hoorn	Maastricht
Gouda	Horst aan de Maas	Medemblik
Grave	Houten	Meerssen
Groningen	Huizen	Meierijstad
Gulpen-Wittem	Hulst	Meppel
Haaksbergen	IJsselstein	Middelburg
Haaren	Kaag en Braassem	Midden-Delfland
Haarlem	Kampen	Midden-Drenthe
Haarlemmermeer	Kapelle	Mill en Sint Hubert
Halderberge	Katwijk	Moerdijk
Hardenberg	Kerkrade	Molenlanden
Harderwijk	Koggenland	Montferland
Hardinxveld-Giessendam	Krimpen aan den IJssel	Montfoort
Harlingen	Krimpenerwaard	Neder-Betuwe
Hatterm	Laarbeek	Nederweert
Heemskerk	Landerd	Nieuwegein
Heemstede	Landgraaf	Nieuwkoop
Heerde	Landsmeer	Nijmegen
Heerenveen	Langedijk	Nissewaard
Heerhugowaard	Lansingerland	Noord-Beveland
Heerlen	Leeuwarden	Noordenveld
Heeze-Leende	Leiden	Noordoostpolder
Hellendoorn	Leiderdorp	Noordwijk
Hellevoetsluis	Leidschendam-Voorburg	Nuenen, Gerwen en Nederwetten
Helmond	Lelystad	Nunspeet
Hengelo	Leudal	Oegstgeest
Het Hogeland	Lingewaard	Oldambt
Heumen	Lisse	Oldebroek
Heusden	Lochem	Oldenzaal
Hillegom	Loon op Zand	Olst-Wijhe
Hilvarenbeek	Lopik	Oost Gelre
Hilversum	Loppersum	Oosterhout
Hoeksche Waard	Losser	Ooststellingwerf
Hof van Twente	Maasdriel	Opmeer
Hollands Kroon	Maasgouw	Opsterland

Oss	Son en Breugel	Waadhoeke
Oude IJsselstreek	Stadskanaal	Waalre
Ouder-Amstel	Staphorst	Waalwijk
Overbetuwe	Steenbergen	Waddinxveen
Papendrecht	Steenwijkerland	Wageningen
Pekela	Stein	Waterland
Pijnacker-Nootdorp	Terneuzen	Weert
Purmerend	Terschelling	Weesp
Raalte	Texel	West Betuwe
Reimerswaal	Teylingen	West Maas en Waal
Renkum	Tholen	Westerkwartier
Reusel-De Mierden	Tiel	Westerveld
Rhenen	Tilburg	Westervoort
Ridderkerk	Tubbergen	Weststellingwerf
Rijssen-Holten	Twenterand	Westvoorne
Rijswijk	Tynaarlo	Wierden
Roerdalen	Uithoorn	Wijdmeren
Roermond	Urk	Wijk bij Duurstede
Roosendaal	Utrecht	Winterswijk
Rotterdam	Utrechtse Heuvelrug	Woensdrecht
Rozendaal	Vaals	Woerden
Rucphen	Valkenburg aan de Geul	Wormerland
S-dwest-Fryslân	Veere	Woudenberg
Schagen	Veldhoven	Zaanstad
Scherpenzeel	Velsen	Zaltbommel
Schiedam	Venlo	Zandvoort
Schiermonnikoog	Venray	Zeewolde
Schouwen-Duiveland	Vijfherenlanden	Zeist
Sint Anthonis	Vlaardingen	Zevenaar
Sint-Michielsgestel	Vlieland	Zoetermeer
Sittard-Geleen	Vlissingen	Zoeterwoude
Sluis	Voerendaal	Zutphen
Smallingerland	Voorschoten	Zwartewaterland
Soest	Voorst	Zwolle
Someren	Vught	

1.2 Gemeentegrootte

Gemeentegrootte		
	Aantal	Percentage
Meer dan 400.000	3	1,0
100.000 - 400.000	27	8,7
50.000 - 100.000	48	15,5
20.000 - 50.000	162	52,3
Minder dan 20.000	68	21,9
Onbekend	2	0,6
Totaal	310	100,0

1.3 Stedelijkheid van de gemeente

Stedelijkheid van de gemeente		
	Aantal	Percentage
Zeer sterk stedelijk (2500 of meer inwoners/km ²)	17	5,5
Sterk stedelijk (1500 tot 2500 inwoners/km ²)	66	21,3
Matig stedelijk (1000 tot 1500 inwoners/km ²)	58	18,7
Weinig stedelijk (500 tot 1000 inwoners/km ²)	111	35,8
Niet stedelijk (Minder dan 500 inwoners/km ²)	48	15,5
Onbekend	10	3,2
Totaal	310	100,0

2 Werving

2.1 Hoe is de zoektocht naar het werven van voldoende gewone leden voor de stembureaus verlopen?

		Gewone leden					Totaal
		Gemeentegrootte					
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Moeizaam, de stembureaus blijven onderbezet	Aantal	0	2	2	2	1	7
	%	0,0%	7,4%	4,2%	1,2%	1,5%	2,3%
Moeizaam, het lukt met concessies aan de gevraagde kennis en vaardigheden	Aantal	0	3	5	13	3	24
	%	0,0%	11,1%	10,4%	8,0%	4,4%	7,8%
Moeizaam, maar het lukt redelijk	Aantal	0	9	15	67	19	110
	%	0,0%	33,3%	31,3%	41,4%	27,9%	35,7%
Redelijk tot goed	Aantal	3	13	26	79	44	165
	%	100,0%	48,1%	54,2%	48,8%	64,7%	53,6%
Kan ik niet meer achterhalen	Aantal	0	0	0	1	1	2
	%	0,0%	0,0%	0,0%	0,6%	1,5%	0,6%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

		Gewone leden					Totaal
		Stedelijkheid van de gemeente					
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Moeizaam, de stembureaus blijven onderbezet	Aantal	1	4	1	0	1	7
	%	5,9%	6,1%	1,7%	0,0%	2,1%	2,3%
Moeizaam, het lukt met concessies aan de gevraagde kennis en vaardigheden	Aantal	1	5	5	5	7	23
	%	5,9%	7,6%	8,6%	4,5%	14,6%	7,7%
Moeizaam, maar het lukt redelijk	Aantal	6	25	22	36	16	105
	%	35,3%	37,9%	37,9%	32,4%	33,3%	35,0%
Redelijk tot goed	Aantal	9	32	30	68	24	163
	%	52,9%	48,5%	51,7%	61,3%	50,0%	54,3%
Kan ik niet meer achterhalen	Aantal	0	0	0	2	0	2
	%	0,0%	0,0%	0,0%	1,8%	0,0%	0,7%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

2.2 Hoe is de zoektocht naar het werven van voldoende tellers voor de stembureaus verlopen?

		Tellers					Totaal
		Gemeentegrootte					
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Moeizaam, de stembureaus blijven onderbezet	Aantal	0	3	1	6	1	11
	%	0,0%	11,1%	2,1%	3,7%	1,5%	3,6%
Moeizaam, het lukt met concessies aan de gevraagde kennis en vaardigheden	Aantal	0	1	5	7	3	16
	%	0,0%	3,7%	10,4%	4,3%	4,4%	5,2%
Moeizaam, maar het lukt redelijk	Aantal	0	5	16	48	12	81
	%	0,0%	18,5%	33,3%	29,6%	17,6%	26,3%
Redelijk tot goed	Aantal	3	15	25	80	46	169
	%	100,0%	55,6%	52,1%	49,4%	67,6%	54,9%
Wij gebruiken geen tellers	Aantal	0	2	1	19	3	25
	%	0,0%	7,4%	2,1%	11,7%	4,4%	8,1%
Kan ik niet meer achterhalen	Aantal	0	1	0	2	3	6
	%	0,0%	3,7%	0,0%	1,2%	4,4%	1,9%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

		Tellers					Totaal
		Stedelijkheid van de gemeente					
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Moeizaam, de stembureaus blijven onderbezet	Aantal	1	2	5	2	1	11
	%	5,9%	3,0%	8,6%	1,8%	2,1%	3,7%
Moeizaam, het lukt met concessies aan de gevraagde kennis en vaardigheden	Aantal	1	3	4	6	1	15
	%	5,9%	4,5%	6,9%	5,4%	2,1%	5,0%
Moeizaam, maar het lukt redelijk	Aantal	1	26	10	25	15	77
	%	5,9%	39,4%	17,2%	22,5%	31,3%	25,7%
Redelijk tot goed	Aantal	12	31	34	62	28	167
	%	70,6%	47,0%	58,6%	55,9%	58,3%	55,7%
Wij gebruiken geen tellers	Aantal	1	3	5	12	3	24
	%	5,9%	4,5%	8,6%	10,8%	6,3%	8,0%

Kan ik niet meer achterhalen	Aantal	1	1	0	4	0	6
	%	5,9%	1,5%	0,0%	3,6%	0,0%	2,0%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

2.3 Hoe is de zoektocht naar het werven van (plaatsvervangend) voorzitters voor de stembureaus verlopen?

		(Plaatsvervangende) voorzitters					Totaal
		Gemeentegrootte					
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Moeizaam, de stembureaus blijven onderbezet	Aantal	0	0	2	3	0	5
	%	0,0%	0,0%	4,2%	1,9%	0,0%	1,6%
Moeizaam, het lukt met concessies aan de gevraagde kennis en vaardigheden	Aantal	0	6	10	16	5	37
	%	0,0%	22,2%	20,8%	9,9%	7,4%	12,0%
Moeizaam, maar het lukt redelijk	Aantal	2	10	22	69	22	125
	%	66,7%	37,0%	45,8%	42,6%	32,4%	40,6%
Redelijk tot goed	Aantal	1	11	14	73	40	139
	%	33,3%	40,7%	29,2%	45,1%	58,8%	45,1%
Kan ik niet meer achterhalen	Aantal	0	0	0	1	1	2
	%	0,0%	0,0%	0,0%	0,6%	1,5%	0,6%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

		(Plaatsvervangend) voorzitters					Totaal
		Stedelijkheid van de gemeente					
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Moeizaam, de stembureaus blijven onderbezet	Aantal	0	3	1	1	0	5
	%	0,0%	4,5%	1,7%	0,9%	0,0%	1,7%
Moeizaam, het lukt met concessies aan de gevraagde kennis en vaardigheden	Aantal	3	11	6	9	7	36
	%	17,6%	16,7%	10,3%	8,1%	14,6%	12,0%
Moeizaam, maar het lukt redelijk	Aantal	8	28	22	43	19	120
	%	47,1%	42,4%	37,9%	38,7%	39,6%	40,0%
Redelijk tot goed	Aantal	6	23	29	57	22	137
	%	35,3%	34,8%	50,0%	51,4%	45,8%	45,7%

Kan ik niet meer achterhalen	Aantal	0	1	0	1	0	2
	%	0,0%	1,5%	0,0%	0,9%	0,0%	0,7%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

2.4 Wat is uw gemiddelde bezetting (tijdens de openingstijden) per stembureau?

Wat is uw gemiddelde bezetting (tijdens de openingstijden) per stembureau? Indien u het niet zeker weet, wilt u het dan zo goed mogelijk schatten?

Gemeentegrootte	Gemiddelde bezetting	Minimum	Maximum	Mediaan	Aantal gemeenten binnen categorie
Meer dan 400.000	4,67	4	5	5	3
100.000 - 400.000	4,26	3	12	4	27
50.000 - 100.000	3,83	3	8	4	48
20.000 - 50.000	3,74	3	7	4	162
Minder dan 20.000	3,72	3	9	4	68
Totaal	3,81	3	12	4	308

Wat is uw gemiddelde bezetting (tijdens de openingstijden) per stembureau? Indien u het niet zeker weet, wilt u het dan zo goed mogelijk schatten?

Stedelijkheid van de gemeente	Gemiddelde bezetting	Minimum	Maximum	Mediaan	Aantal gemeenten binnen categorie
Zeer sterk stedelijk	4,41	3	7	4	17
Sterk stedelijk	3,97	3	12	4	66
Matig stedelijk	3,79	3	7	4	58
Weinig stedelijk	3,69	3	9	3	111
Niet stedelijk	3,67	3	6	4	48
Totaal	3,81	3	12	4	300

2.5 Hoeveel extra tellers heeft u (vanaf 21.00 uur) gemiddeld per stembureau?

Hoeveel extra tellers heeft u (vanaf 21.00 uur) gemiddeld per stembureau? Indien u het niet precies weet, wilt u het dan zo goed mogelijk schatten?

Gemeentegrootte	Gemiddeld extra tellers	% van totaal	Minimum	Maximum	Mediaan	Aantal gemeenten binnen categorie
Meer dan 400.000	1,67	0,6%	0	3	2	3
100.000 - 400.000	2,44	7,9%	0	5	3	25
50.000 - 100.000	2,68	16,3%	0	5	3	47
20.000 - 50.000	2,81	51,8%	0	8	3	142
Minder dan 20.000	2,81	23,3%	0	6	3	64
Totaal	2,74	100,0%	0	8	3	281

Hoeveel extra tellers heeft u (vanaf 21.00 uur) gemiddeld per stembureau? Indien u het niet precies weet, wilt u het dan zo goed mogelijk schatten?

Stedelijkheid van de gemeente	Gemiddeld extra tellers	% van totaal	Minimum	Maximum	Mediaan	Aantal gemeenten binnen categorie
Zeer sterk stedelijk	2,25	4,8%	0	5	2	16
Sterk stedelijk	2,79	23,2%	0	5	3	63
Matig stedelijk	2,89	20,2%	0	6	3	53
Weinig stedelijk	2,73	35,4%	0	8	3	98
Niet stedelijk	2,82	16,4%	0	8	3	44
Totaal	2,76	100,0%	0	8	3	274

2.6 Hoe werft u nieuwe stembureauleden?

Hoe werft u (nieuwe stembureauleden)?

	Meer dan 400.000	100.000-400.000	50.000-100.000	20.000-50.000	Minder dan 20.000	Totaal
Wij schrijven stembureauleden van de vorige verkiezingen aan	100%	96,3%	91,7%	95,1%	92,6%	94,2%
	3	26	44	154	63	290
Wij bieden een online aanmeldformulier	33,3%	37,0%	35,4%	20,4%	13,2%	22,7%
	1	10	17	33	9	70
Wij gebruiken een verkiezingsapplicatie met aanmeldfunctie	100,0%	44,4%	33,3%	17,3%	10,3%	21,4%
	3	12	16	28	7	66

Wij hebben een vaste rubriek gemeentelijke aankondigingen in de lokale krant of huis-aan-huis	0,0%	3,7%	8,3%	6,8%	4,4%	6,2%
	0	1	4	11	3	19
Wij adverteren in de lokale krant of huis-aan-huis blad	33,3%	11,1%	18,8%	22,8%	20,6%	20,8%
	1	3	9	37	14	64
Wij zetten een aankondiging op de website	66,7%	33,3%	41,7%	32,1%	20,6%	31,5%
	2	9	20	52	14	97
Wij gebruiken actief de social media	33,3%	48,1%	43,8%	35,8%	17,6%	34,1%
	1	13	21	58	12	105
Wij gebruiken een uitzendbureau	0,0%	11,1%	10,4%	6,2%	0,0%	5,8%
	0	3	5	10	0	18
Wij benaderen verenigingen	0,0%	14,8%	6,3%	11,7%	4,4%	9,4%
	0	4	3	19	3	29
Wij benaderen (actief) onze eigen ambtenaren	100,0%	63,0%	68,8%	67,9%	54,4%	64,9%
	3	17	33	110	37	200
Overig, namelijk...	0,0%	11,1%	18,8%	16,0%	20,6%	16,9%
	0	3	9	26	14	52
Kan ik niet meer achterhalen	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	0	0	0	0	0	0
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	3	27	48	162	68	308

Hoe werft u (nieuwe stembureauleden)?

	Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	Totaal
Wij schrijven stembureauleden van de vorige verkiezingen aan	17	59	57	102	47	282
	100,0%	89,4%	98,3%	91,9%	97,9%	94,0%
Wij bieden een online aanmeldformulier	10	19	12	21	7	69
	58,8%	28,8%	20,7%	18,9%	14,6%	23,0%
Wij gebruiken een verkiezingsapplicatie met aanmeldfunctie	11	22	5	18	8	64
	64,7%	33,3%	8,6%	16,2%	16,7%	21,3%
Wij hebben een vaste rubriek gemeentelijke aankondigingen in de lokale krant of huis-aan-huis	1	5	2	5	5	18
	5,9%	7,6%	3,4%	4,5%	10,4%	6,0%
Wij adverteren in de lokale krant of huis-aan-huis blad	5	9	13	21	13	61
	29,4%	13,6%	22,4%	18,9%	27,1%	20,3%
Wij zetten een aankondiging op de website	10	23	17	33	11	94
	58,8%	34,8%	29,3%	29,7%	22,9%	31,3%
Wij gebruiken actief de social media	10	31	19	33	9	102
	58,8%	47,0%	32,8%	29,7%	18,8%	34,0%
Wij gebruiken een uitzendbureau	3	5	6	3	0	17
	17,6%	7,6%	10,3%	2,7%	0,0%	5,7%
Wij benaderen verenigingen	2	5	6	10	5	28
	11,8%	7,6%	10,3%	9,0%	10,4%	9,3%
Wij benaderen (actief) onze eigen ambtenaren	12	39	37	76	29	193
	70,6%	59,1%	63,8%	68,5%	60,4%	64,3%
Overig, namelijk...	1	16	10	18	7	52

	5,9%	24,2%	17,2%	16,2%	14,6%	17,3%
Kan ik niet meer achterhalen	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	0	0	0	0	0	0
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	17	66	58	111	48	300

2.7 Welke vergoeding heeft u aan stembureauleden uitgekeerd?

Welke vergoeding (in €) heeft u aan stembureauleden uitgekeerd (inclusief eventuele vergoeding voor het bijwonen van een instructiebijeenkomst)?

Gemeentegrootte		Voorzitter	Voorzitter	Plv.	Plv.	Overige	Overige	Teller
		hele dag	één shift	voorzitter	voorzitter	stembureauleden	stembureauleden	
				hele dag	één shift	hele dag	één shift	(avond)
Meer dan 400.000	Gemiddeld	360,00	155,00	360,00	125,00	305,00	100,00	53,33
	Aantal	1	2	1	2	1	2	3
	Minimum	360	145	360	105	305	75	50
	Maximum	360	165	360	145	305	125	60
	Mediaan	360,00	155,00	360,00	125,00	305,00	100,00	50,00
100.000 - 400.000	Gemiddeld	213,55	86,25	144,78	58,75	177,68	87,69	37,00
	Aantal	22	12	23	12	22	13	19
	Minimum	150	0	0	0	120	0	0
	Maximum	322	200	275	185	236	175	60
	Mediaan	205,00	70,00	155,00	,00	172,50	105,00	40,00
50.000 - 100.000	Gemiddeld	200,44	91,43	170,53	81,74	179,91	85,69	39,69
	Aantal	43	23	43	23	43	26	45
	Minimum	0	0	0	0	100	0	0
	Maximum	300	300	300	300	255	250	75
	Mediaan	200,00	100,00	180,00	90,00	180,00	90,00	40,00
20.000 - 50.000	Gemiddeld	170,62	69,83	129,67	64,11	154,48	75,28	37,27
	Aantal	135	93	134	93	136	97	144
	Minimum	0	0	0	0	0	0	0
	Maximum	400	210	300	210	360	210	100
	Mediaan	175,00	80,00	150,00	75,00	150,00	90,00	35,00
Minder dan 20.000	Gemiddeld	150,14	59,43	113,46	54,54	127,15	69,44	33,21
	Aantal	58	42	61	41	55	43	67
	Minimum	0	0	0	0	0	0	0
	Maximum	364	202	364	202	300	200	75
	Mediaan	150,00	41,00	140,00	13,00	150,00	75,00	30,00
Totaal	Gemiddeld	175,36	72,31	134,81	64,52	155,46	76,55	36,84
	Aantal	259	172	262	171	257	181	278
	Minimum	0	0	0	0	0	0	0

Maximum	400	300	364	300	360	250	100
Mediaan	175,00	75,00	150,00	70,00	150,00	80,00	35,00

Welke vergoeding (in €) heeft u aan stembureauleden uitgekeerd (inclusief eventuele vergoeding voor het bijwonen van een instructiebijeenkomst en een maaltijd op de dag van stemming)?

Stedelijkheid van de gemeente		Voorzitter hele dag	Voorzitter één shift	Plv. voorzitter hele dag	Plv. voorzitter één shift	Overige stembureauleden hele dag	Overige stembureauleden één shift	Teller (avond)
Zeer sterk stedelijk	Gemiddeld	230,77	100,45	165,77	81,82	193,85	95,00	40,36
	Aantal	13	11	13	11	13	12	14
	Minimum	170	0	0	0	150	0	0
	Maximum	360	300	360	300	305	250	75
	Mediaan	215,00	115,00	180,00	,00	170,00	90,00	42,50
Sterk stedelijk	Gemiddeld	200,96	69,37	140,89	58,33	177,91	71,39	39,89
	Aantal	54	35	54	36	54	38	55
	Minimum	0	0	0	0	0	0	0
	Maximum	400	200	275	185	360	175	100
	Mediaan	200,00	75,00	175,00	35,00	180,00	81,50	40,00
Matig stedelijk	Gemiddeld	174,28	94,17	150,83	84,50	157,35	86,20	38,96
	Aantal	47	29	48	28	48	30	54
	Minimum	0	0	0	0	0	0	0
	Maximum	312	195	270	185	255	160	75
	Mediaan	180,00	110,00	164,50	100,00	157,50	100,00	40,00
Weinig stedelijk	Gemiddeld	162,79	60,73	120,00	53,28	141,52	71,91	36,56
	Aantal	94	62	97	61	92	64	104
	Minimum	0	0	0	0	0	0	0
	Maximum	364	210	364	210	300	200	82
	Mediaan	162,50	5,00	140,00	,00	150,00	81,00	35,00
Niet stedelijk	Gemiddeld	155,95	61,41	128,19	62,55	143,19	70,23	30,59
	Aantal	43	29	42	29	42	30	44
	Minimum	0	0	0	0	0	0	0
	Maximum	337	210	300	210	300	210	75
	Mediaan	150,00	75,00	145,00	70,00	150,00	75,00	30,00
Totaal	Gemiddeld	175,50	71,14	133,96	63,21	155,48	75,56	36,94
	Aantal	251	166	254	165	249	174	271
	Minimum	0	0	0	0	0	0	0
	Maximum	400	300	364	300	360	250	100
	Mediaan	175,00	75,00	150,00	70,00	150,00	80,00	35,00

3 Selectie

3.1 Wat gebruikt u bij de selectie van (plaatsvervangend) voorzitters?

Wat gebruikt u bij de selectie van (plaatsvervangend) voorzitters?

	Meer dan 400.000	100.000- 400.000	50.000- 100.000	20.000- 50.000	Minder dan 20.000	Totaal
Selectie aan de hand van het aanmeldformulier	1	7	14	42	8	72
	33,3%	25,9%	29,2%	25,9%	11,8%	23,4%
Ervaring uit eerdere deelname	2	21	46	152	56	277
	66,7%	77,8%	95,8%	93,8%	82,4%	89,9%
Online vaardigheid/competentietest	2	18	12	43	15	90
	66,7%	66,7%	25,0%	26,5%	22,1%	29,2%
Diversen	0	9	10	29	14	62
	0,0%	33,3%	20,8%	17,9%	20,6%	20,1%
Kan ik niet meer achterhalen	0	1	0	0	0	1
	0,0%	3,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%
Totaal	3	27	48	162	68	308
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Wat gebruikt u bij de selectie van (plaatsvervangend) voorzitters?

	Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	Totaal
Selectie aan de hand van het aanmeldformulier	3	15	16	26	8	68
	17,6%	22,7%	27,6%	23,4%	16,7%	22,7%
Ervaring uit eerdere deelname	14	59	53	99	44	269
	82,4%	89,4%	91,4%	89,2%	91,7%	89,7%
Online vaardigheid/competentietest	12	29	20	15	13	89
	70,6%	43,9%	34,5%	13,5%	27,1%	29,7%
Diversen	4	14	13	27	4	62
	23,5%	21,2%	22,4%	24,3%	8,3%	20,7%
Kan ik niet meer achterhalen	0	1	0	0	0	1
	0,0%	1,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%
Totaal	17	66	58	111	48	300
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

3.2 Wat gebruikt u bij de selectie van gewone stembureauleden?

Wat gebruikt u bij de selectie van gewone stembureauleden?

	Meer dan 400.000	100.000- 400.000	50.000- 100.000	20.000- 50.000	Minder dan 20.000	Totaal
Selectie aan de hand van het aanmeldformulier	1	15	27	82	26	151
	33,3%	55,6%	56,3%	50,6%	38,2%	49,0%
Ervaring uit eerdere deelname	2	25	47	145	58	277
	66,7%	92,6%	97,9%	89,5%	85,3%	89,9%
Online vaardigheid/competentietest	0	17	18	49	21	105
	0,0%	63,0%	37,5%	30,2%	30,9%	34,1%
Diversen	1	4	6	20	13	44
	33,3%	14,8%	12,5%	12,3%	19,1%	14,3%
Kan ik niet meer achterhalen	0	0	0	0	0	0
	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Totaal	3	27	48	162	68	308
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Wat gebruikt u bij de selectie van gewone stembureauleden?

	Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	Totaal
Selectie aan de hand van het aanmeldformulier	6	32	31	58	18	145
	35,3%	48,5%	53,4%	52,3%	37,5%	48,3%
Ervaring uit eerdere deelname	16	63	53	96	42	270
	94,1%	95,5%	91,4%	86,5%	87,5%	90,0%
Online vaardigheid/competentietest	7	33	24	26	13	103
	41,2%	50,0%	41,4%	23,4%	27,1%	34,3%
Diversen	4	6	8	20	6	44
	23,5%	9,1%	13,8%	18,0%	12,5%	14,7%
Kan ik niet meer achterhalen	0	0	0	0	0	0
	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Totaal	17	66	58	111	48	300
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

3.3 Wat gebruikt u bij de selectie van tellers?

Wat gebruikt u bij de selectie van tellers?

	Meer dan 400.000	100.000-400.000	50.000-100.000	20.000-50.000	Minder dan 20.000	Totaal
Selectie aan de hand van het aanmeldformulier	1	8	26	69	24	128
	33,3%	32,0%	55,3%	48,3%	36,9%	45,2%
Ervaring uit eerdere deelname	2	11	33	99	48	193
	66,7%	44,0%	70,2%	69,2%	73,8%	68,2%
Online vaardigheid/competentietest	0	7	6	19	11	43
	0,0%	28,0%	12,8%	13,3%	16,9%	15,2%
Diversen	1	11	10	31	15	68
	33,3%	44,0%	21,3%	21,7%	23,1%	24,0%
Kan ik niet meer achterhalen	0	0	0	0	0	0
	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Totaal	3	25	47	143	65	283
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Wat gebruikt u bij de selectie van tellers?

	Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	Totaal
Selectie aan de hand van het aanmeldformulier	6	29	28	44	17	124
	37,5%	46,0%	52,8%	44,4%	37,8%	44,9%
Ervaring uit eerdere deelname	7	36	36	73	38	190
	43,8%	57,1%	67,9%	73,7%	84,4%	68,8%
Online vaardigheid/competentietest	3	14	9	9	8	43
	18,8%	22,2%	17,0%	9,1%	17,8%	15,6%
Diversen	7	19	12	21	8	67
	43,8%	30,2%	22,6%	21,2%	17,8%	24,3%
Kan ik niet meer achterhalen	0	0	0	0	0	0
	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Totaal	16	63	53	99	45	276
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

3.4 Welke consequentie verbindt u aan de online vaardigheid/competentie test?

Welke consequentie verbindt u aan de online vaardigheid/competentietest?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Onvoldoende betekent afwijzen	Aantal	1	12	10	24	6	53
	%	50,0%	60,0%	52,6%	44,4%	27,3%	45,3%
Onvoldoende betekent afwijzen, maar bij onvoldoende kandidaten verlagen wij de norm	Aantal	1	6	5	17	7	36
	%	50,0%	30,0%	26,3%	31,5%	31,8%	30,8%
Geen consequenties	Aantal	0	2	4	12	8	26
	%	0,0%	10,0%	21,1%	22,2%	36,4%	22,2%
Kan ik niet meer achterhalen	Aantal	0	0	0	1	1	2
	%	0,0%	0,0%	0,0%	1,9%	4,5%	1,7%
Totaal	Aantal	2	20	19	54	22	117
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Welke consequentie verbindt u aan de online vaardigheid/competentietest?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Onvoldoende betekent afwijzen	Aantal	6	16	12	11	7	52
	%	46,2%	47,1%	46,2%	40,7%	46,7%	45,2%
Onvoldoende betekent afwijzen, maar bij onvoldoende kandidaten verlagen wij de norm	Aantal	6	13	7	7	3	36
	%	46,2%	38,2%	26,9%	25,9%	20,0%	31,3%
Geen consequenties	Aantal	1	5	6	8	5	25
	%	7,7%	14,7%	23,1%	29,6%	33,3%	21,7%
Kan ik niet meer achterhalen	Aantal	0	0	1	1	0	2
	%	0,0%	0,0%	3,8%	3,7%	0,0%	1,7%
Totaal	Aantal	13	34	26	27	15	115
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

3.5 Welke consequentie verbindt u aan de toets (indien eerder is aangegeven dat er een toets plaatsvindt)?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Onvoldoende betekent afwijzen	Aantal	2	15	15	38	9	79
	%	66,7%	62,5%	48,4%	42,2%	25,0%	42,9%
Onvoldoende betekent afwijzen, maar bij onvoldoende kandidaten verlagen wij de norm	Aantal	1	5	6	17	9	38
	%	33,3%	20,8%	19,4%	18,9%	25,0%	20,7%
Onvoldoende betekent (opnieuw) trainen	Aantal	0	4	6	17	7	34
	%	0,0%	16,7%	19,4%	18,9%	19,4%	18,5%
Geen consequenties	Aantal	0	0	4	18	11	33
	%	0,0%	0,0%	12,9%	20,0%	30,6%	17,9%
Totaal	Aantal	3	24	31	90	36	184
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Onvoldoende betekent afwijzen	Aantal	9	24	12	24	8	77
	%	56,3%	51,1%	33,3%	39,3%	38,1%	42,5%
Onvoldoende betekent afwijzen, maar bij onvoldoende kandidaten verlagen wij de norm	Aantal	6	12	7	12	1	38
	%	37,5%	25,5%	19,4%	19,7%	4,8%	21,0%
Onvoldoende betekent (opnieuw) trainen	Aantal	0	8	8	13	5	34
	%	0,0%	17,0%	22,2%	21,3%	23,8%	18,8%
Geen consequenties	Aantal	1	3	9	12	7	32
	%	6,3%	6,4%	25,0%	19,7%	33,3%	17,7%
Totaal	Aantal	16	47	36	61	21	181
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

4 Instructie

4.1 Hebben de (plaatsvervangend) voorzitters van de stembureaus een instructie gevolgd voordat zij werden benoemd?

Hebben de (plaatsvervangend) voorzitters van de stembureaus een instructie gevolgd voordat zij werden

benoemd?

	Meer dan 400.000	100.000- 400.000	50.000- 100.000	20.000- 50.000	Minder dan 20.000	Totaal
Zij hebben de online stembureau instructie van BZK gevolgd	0	5	13	48	21	87
	0,0%	18,5%	27,1%	29,6%	30,9%	28,2%
Zij hebben een andere digitale instructie gevolgd, inclusief toets	3	23	29	87	33	175
	100,0%	85,2%	60,4%	53,7%	48,5%	56,8%
Zij hebben een andere digitale instructie gevolgd, zonder toets	0	0	1	7	5	13
	0,0%	0,0%	2,1%	4,3%	7,4%	4,2%
Zij hebben een andere instructie gevolgd, inclusief toets	0	0	1	3	2	6
	0,0%	0,0%	2,1%	1,9%	2,9%	1,9%
Zij hebben een andere instructie gevolgd, zonder toets	0	5	3	7	6	21
	0,0%	18,5%	6,3%	4,3%	8,8%	6,8%
Zij hebben een algemene klassikale bijeenkomst bijgewoond	0	5	22	75	30	132
	0,0%	18,5%	45,8%	46,3%	44,1%	42,9%
Zij hebben een klassikale bijeenkomst voor specifiek de (plaatsvervangend) voorzitters bijgewoond	2	14	22	58	21	117
	66,7%	51,9%	45,8%	35,8%	30,9%	38,0%
Diversen	1	2	4	10	6	23
	33,3%	7,4%	8,3%	6,2%	8,8%	7,5%
Ze hebben geen instructie gevolgd	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kan ik niet meer achterhalen	0	1	0	0	0	1
	0,0%	3,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%
Totaal	3	27	48	162	68	308
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hebben de (plaatsvervangend) voorzitters van de stembureaus een instructie gevolgd voordat zij werden

benoemd?

	Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	Totaal
Zij hebben de online stembureau instructie van BZK gevolgd	4	17	16	26	20	83
	23,5%	25,8%	27,6%	23,4%	41,7%	27,7%
Zij hebben een andere digitale instructie gevolgd, inclusief toets	16	44	36	58	19	173
	94,1%	66,7%	62,1%	52,3%	39,6%	57,7%
Zij hebben een andere digitale instructie gevolgd, zonder toets	0	2	4	4	3	13
	0,0%	3,0%	6,9%	3,6%	6,3%	4,3%
Zij hebben een andere instructie gevolgd, inclusief toets	0	1	1	2	1	5
	0,0%	1,5%	1,7%	1,8%	2,1%	1,7%
Zij hebben een andere instructie gevolgd, zonder toets	1	7	3	5	5	21
	5,9%	10,6%	5,2%	4,5%	10,4%	7,0%

Zij hebben een algemene klassikale bijeenkomst bijgewoond	4	25	23	53	23	128
	23,5%	37,9%	39,7%	47,7%	47,9%	42,7%
Zij hebben een klassikale bijeenkomst voor specifiek de (plaatsvervangend) voorzitters bijgewoond	10	27	20	42	14	113
	58,8%	40,9%	34,5%	37,8%	29,2%	37,7%
Diversen	2	5	4	9	3	23
	11,8%	7,6%	6,9%	8,1%	6,3%	7,7%
Ze hebben geen instructie gevolgd	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kan ik niet meer achterhalen	0	1	0	0	0	1
	0,0%	1,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%
Totaal	17	66	58	111	48	300
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

4.2 Wat was op hoofdlijnen de inhoud van de instructie aan de (plaatsvervangend) voorzitters?

Wat was op hoofdlijnen de inhoud van de instructie aan (plaatsvervangende) voorzitters?

	Meer dan 400.000	100.000-400.000	50.000-100.000	20.000-50.000	Minder dan 20.000	Totaal
De regels en procedures	3	20	47	150	64	284
	100,0%	76,9%	97,9%	92,6%	94,1%	92,5%
Houding en gedrag	3	20	37	126	55	241
	100,0%	76,9%	77,1%	77,8%	80,9%	78,5%
Omgaan met stemmers met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking	3	17	45	131	56	252
	100,0%	65,4%	93,8%	80,9%	82,4%	82,1%
Omgaan met moeilijke situaties	3	16	38	124	58	239
	100,0%	61,5%	79,2%	76,5%	85,3%	77,9%
Omgaan met volmachten	3	18	43	142	60	266
	100,0%	69,2%	89,6%	87,7%	88,2%	86,6%
Invullen met proces verbaal	3	23	47	152	63	288
	100,0%	88,5%	97,9%	93,8%	92,6%	93,8%
Manier van tellen	3	22	42	132	62	261
	100,0%	84,6%	87,5%	81,5%	91,2%	85,0%
Oefenen van vaardigheden	2	11	11	63	25	112
	66,7%	42,3%	22,9%	38,9%	36,8%	36,5%
Diversen	0	0	4	11	3	18
	0,0%	0,0%	8,3%	6,8%	4,4%	5,9%
Kan ik niet meer achterhalen	0	2	0	2	2	6
	0,0%	7,7%	0,0%	1,2%	2,9%	2,0%
Totaal	3	26	48	162	68	307
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Wat was op hoofdlijnen de inhoud van de instructie aan (plaatsvervangende) voorzitters?

	Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	Totaal
De regels en procedures	16	58	55	105	43	277
	94,1%	89,2%	94,8%	94,6%	89,6%	92,6%
Houding en gedrag	13	55	49	78	40	235
	76,5%	84,6%	84,5%	70,3%	83,3%	78,6%
Omgaan met stemmers met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking	13	57	49	87	40	246
	76,5%	87,7%	84,5%	78,4%	83,3%	82,3%
Omgaan met moeilijke situaties	12	48	47	87	39	233
	70,6%	73,8%	81,0%	78,4%	81,3%	77,9%
Omgaan met volmachten	13	54	53	95	44	259
	76,5%	83,1%	91,4%	85,6%	91,7%	86,6%
Invullen met proces verbaal	15	63	56	102	45	281
	88,2%	96,9%	96,6%	91,9%	93,8%	94,0%

Manier van tellen	13	61	48	93	39	254
	76,5%	93,8%	82,8%	83,8%	81,3%	84,9%
Oefenen van vaardigheden	6	21	21	41	23	112
	35,3%	32,3%	36,2%	36,9%	47,9%	37,5%
Diversen	1	3	3	8	2	17
	5,9%	4,6%	5,2%	7,2%	4,2%	5,7%
Kan ik niet meer achterhalen	1	0	1	2	1	5
	5,9%	0,0%	1,7%	1,8%	2,1%	1,7%
Totaal	17	65	58	111	48	299
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

4.3 Hebben de overige leden van de stembureaus een instructie gevolgd voordat zij werden benoemd?

Hebben overige leden van de stembureaus een instructie gevolgd voordat zij werden benoemd?

	Meer dan 400.000	100.000-400.000	50.000-100.000	20.000-50.000	Minder dan 20.000	Totaal
Zij hebben de online stembureau instructie van BZK0 gevolgd		4	14	43	20	81
	0,0%	14,8%	29,2%	26,5%	29,4%	26,3%
Zij hebben een andere digitale instructie gevolgd, inclusief toets	2	24	25	82	34	167
	66,7%	88,9%	52,1%	50,6%	50,0%	54,2%
Zij hebben een andere digitale instructie gevolgd, zonder toets	1	0	1	7	6	15
	33,3%	0,0%	2,1%	4,3%	8,8%	4,9%
Zij hebben een andere instructie gevolgd, inclusief toets	0	0	3	2	2	7
	0,0%	0,0%	6,3%	1,2%	2,9%	2,3%
Zij hebben een andere instructie gevolgd, zonder toets	0	1	1	8	6	16
	0,0%	3,7%	2,1%	4,9%	8,8%	5,2%
Zij hebben een algemene klassikale bijeenkomst bijgewoond	0	1	17	59	26	103
	0,0%	3,7%	35,4%	36,4%	38,2%	33,4%
Zij hebben een klassikale bijeenkomst voor specifiek de overige stembureauleden bijgewoond	0	1	6	17	4	28
	0,0%	3,7%	12,5%	10,5%	5,9%	9,1%
Diversen	0	2	7	9	4	22
	0,0%	7,4%	14,6%	5,6%	5,9%	7,1%
Ze hebben geen instructie gevolgd	0	0	0	1	0	1
	0,0%	0,0%	0,0%	0,6%	0,0%	0,3%
Kan ik niet meer achterhalen	0	1	0	0	0	1
	0,0%	3,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%
Totaal	3	27	48	162	68	308
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hebben overige leden van de stembureaus een instructie gevolgd voordat zij werden benoemd?

	Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	Totaal
Zij hebben de online stembureau instructie van BZK gevolgd	4	15	14	25	19	77
	23,5%	22,7%	24,1%	22,5%	39,6%	25,7%
Zij hebben een andere digitale instructie gevolgd, inclusief toets	14	44	32	56	19	165
	82,4%	66,7%	55,2%	50,5%	39,6%	55,0%
Zij hebben een andere digitale instructie gevolgd, zonder toets	1	1	4	4	5	15
	5,9%	1,5%	6,9%	3,6%	10,4%	5,0%
Zij hebben een andere instructie gevolgd, inclusief toets	0	1	1	3	1	6
	0,0%	1,5%	1,7%	2,7%	2,1%	2,0%

Zij hebben een andere instructie gevolgd, zonder toets	0	2	3	6	5	16
	0,0%	3,0%	5,2%	5,4%	10,4%	5,3%
Zij hebben een algemene klassikale bijeenkomst bijgewoond	1	17	15	48	19	100
	5,9%	25,8%	25,9%	43,2%	39,6%	33,3%
Zij hebben een klassikale bijeenkomst voor specifiek de overige stembureauleden bijgewoond	1	4	6	15	2	28
	5,9%	6,1%	10,3%	13,5%	4,2%	9,3%
Diversen	0	8	5	7	2	22
	0,0%	12,1%	8,6%	6,3%	4,2%	7,3%
Ze hebben geen instructie gevolgd	0	1	0	0	0	1
	0,0%	1,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%
Kan ik niet meer achterhalen	0	1	0	0	0	1
	0,0%	1,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%
Totaal	17	66	58	111	48	300
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

4.4 Wat was op hoofdlijnen de inhoud van de instructie aan de gewone stembureauleden?

Wat was op hoofdlijnen de inhoud van de instructie aan de gewone stembureauleden?

	Meer dan 400.000	100.000-400.000	50.000-100.000	20.000-50.000	Minder dan 20.000	Totaal
De regels en procedures	3	22	46	149	61	281
	100,0%	84,6%	95,8%	92,5%	89,7%	91,8%
Houding en gedrag	3	18	37	119	52	229
	100,0%	69,2%	77,1%	73,9%	76,5%	74,8%
Omgaan met stemmers met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking	3	20	42	125	56	246
	100,0%	76,9%	87,5%	77,6%	82,4%	80,4%
Omgaan met moeilijke situaties	1	14	38	117	52	222
	33,3%	53,8%	79,2%	72,7%	76,5%	72,5%
Omgaan met volmachten	3	17	44	139	58	261
	100,0%	65,4%	91,7%	86,3%	85,3%	85,3%
Invullen met proces verbaal	0	4	19	74	34	131
	0,0%	15,4%	39,6%	46,0%	50,0%	42,8%
Manier van tellen	3	22	41	131	60	257
	100,0%	84,6%	85,4%	81,4%	88,2%	84,0%
Oefenen van vaardigheden	1	9	11	65	26	112
	33,3%	34,6%	22,9%	40,4%	38,2%	36,6%
Diversen	0	1	2	14	3	20
	0,0%	3,8%	4,2%	8,7%	4,4%	6,5%
Kan ik niet meer achterhalen	0	1	0	3	3	7
	0,0%	3,8%	0,0%	1,9%	4,4%	2,3%
Totaal	3	26	48	161	68	306
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Wat was op hoofdlijnen de inhoud van de instructie aan de gewone stembureauleden?

	Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	Totaal
De regels en procedures	17	57	54	102	44	274
	100,0%	89,1%	93,1%	91,9%	91,7%	91,9%
Houding en gedrag	14	48	48	75	40	225
	82,4%	75,0%	82,8%	67,6%	83,3%	75,5%
Omgaan met stemmers met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking	16	52	44	89	40	241
	94,1%	81,3%	75,9%	80,2%	83,3%	80,9%
Omgaan met moeilijke situaties	12	43	44	81	38	218
	70,6%	67,2%	75,9%	73,0%	79,2%	73,2%
Omgaan met volmachten	13	55	50	96	41	255
	76,5%	85,9%	86,2%	86,5%	85,4%	85,6%

Invullen met proces verbaal	5	20	26	54	24	129
	29,4%	31,3%	44,8%	48,6%	50,0%	43,3%
Manier van tellen	14	57	46	92	41	250
	82,4%	89,1%	79,3%	82,9%	85,4%	83,9%
Oefenen van vaardigheden	4	20	22	43	22	111
	23,5%	31,3%	37,9%	38,7%	45,8%	37,2%
Diversen	0	5	5	8	1	19
	0,0%	7,8%	8,6%	7,2%	2,1%	6,4%
Kan ik niet meer achterhalen	0	0	2	3	1	6
	0,0%	0,0%	3,4%	2,7%	2,1%	2,0%
Totaal	17	64	58	111	48	298
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

4.5 Hebben de tellers een instructie gevolgd?

Hebben de eventueel ingeschakelde tellers een instructie gevolgd? Bedoeld worden mensen die na 21.00 uur komen mee helpen met het tellen van de stemmen, dus niet de stembureauleden.

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
		Aantal	1	2	3	32	
Ja, dezelfde als overige stembureauleden	%	33,3%	7,4%	6,3%	19,8%	30,9%	19,2%
Ja, maar een aangepaste/eenvoudigere variant dan de overige stembureauleden	Aantal	2	15	17	70	27	131
	%	66,7%	55,6%	35,4%	43,2%	39,7%	42,5%
Nee	Aantal	0	6	23	43	17	89
	%	0,0%	22,2%	47,9%	26,5%	25,0%	28,9%
Wij hebben geen gebruik gemaakt van tellers die niet ook stembureaulid zijn	Aantal	0	4	4	17	3	28
	%	0,0%	14,8%	8,3%	10,5%	4,4%	9,1%
Kan ik niet meer achterhalen	Aantal	0	0	1	0	0	1
	%	0,0%	0,0%	2,1%	0,0%	0,0%	0,3%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hebben de eventueel ingeschakelde tellers een instructie gevolgd? Bedoeld worden mensen die na 21.00 uur komen mee helpen met het tellen van de stemmen, dus niet de stembureauleden.

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
		Aantal	2	7	9	29	
Ja, dezelfde als overige stembureauleden	%	11,8%	10,6%	15,5%	26,1%	25,0%	19,7%
	Aantal	8	37	27	38	19	129

Ja, maar een aangepaste/eenvoudigere variant dan de overige stembureauleden	%	47,1%	56,1%	46,6%	34,2%	39,6%	43,0%
Nee	Aantal	5	15	16	34	15	85
	%	29,4%	22,7%	27,6%	30,6%	31,3%	28,3%
Wij hebben geen gebruik gemaakt van tellers die niet ook stembureaulid zijn	Aantal	2	6	6	10	2	26
	%	11,8%	9,1%	10,3%	9,0%	4,2%	8,7%
Kan ik niet meer achterhalen	Aantal	0	1	0	0	0	1
	%	0,0%	1,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

4.6 Waarom heeft uw gemeente geen enkele vorm van training georganiseerd voor de (plaatsvervangend) voorzitters? (indien eerder is aangegeven dat de gemeente dit niet organiseert.)

Waarom heeft uw gemeente geen enkele vorm van training georganiseerd voor (plaatsvervangende) voorzitters?	Meer dan 400.000	100.000-400.000	50.000-100.000	20.000-50.000	Minder dan 20.000	Totaal
Omdat de instructie al bekend was bij de doelgroep	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Omdat een verwijzing naar digitale leermiddelen, zoals de online stembureauinstructie van BZK, volstond.	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Omdat het niet mogelijk was om een geschikte datum voor een bijeenkomst te vinden	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Omdat het niet mogelijk was om een geschikte ruimte te vinden	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Omdat er geen bereidheid was van de doelgroep om deel te nemen	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Geen of onvoldoende financiële middelen om dit te realiseren	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Anders, namelijk..	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kan ik niet meer achterhalen	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Waarom heeft uw gemeente geen enkele vorm van training georganiseerd voor (plaatsvervangende) voorzitters?	Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	Totaal
Omdat de instructie al bekend was bij de doelgroep	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Omdat een verwijzing naar digitale leermiddelen, zoals de online stembureauinstructie van BZK, volstond.	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Omdat het niet mogelijk was om een geschikte datum voor een bijeenkomst te vinden	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Omdat het niet mogelijk was om een geschikte ruimte te vinden	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Omdat er geen bereidheid was van de doelgroep om deel te nemen	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Geen of onvoldoende financiële middelen om dit te realiseren	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Anders, namelijk..	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kan ik niet meer achterhalen	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

4.7 Waarom heeft uw gemeente geen enkele vorm van training georganiseerd voor de gewone stembureauleden? (indien eerder is aangegeven dat de gemeente dit niet organiseert.)

Waarom heeft uw gemeente geen enkele vorm van training georganiseerd voor de gewone stembureauleden?						
	Meer dan 400.000	100.000-400.000	50.000-100.000	20.000-50.000	Minder dan 20.000	Totaal
Omdat de instructie al bekend was bij de doelgroep	0	0	0	1	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%
Omdat een verwijzing naar digitale leermiddelen, zoals de online stembureauinstructie van BZK, volstond.	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Omdat het niet mogelijk was om een geschikte datum voor een bijeenkomst te vinden	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Omdat het niet mogelijk was om een geschikte ruimte te vinden	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Omdat er geen bereidheid was van de doelgroep om deel te nemen	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Geen of onvoldoende financiële middelen om dit te realiseren	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Anders, namelijk..	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kan ik niet meer achterhalen	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Waarom heeft uw gemeente geen enkele vorm van training georganiseerd voor de gewone stembureauleden?						
	Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	Totaal
Omdat de instructie al bekend was bij de doelgroep	0	1	0	0	0	0
	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Omdat een verwijzing naar digitale leermiddelen, zoals de online stembureauinstructie van BZK, volstond.	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Omdat het niet mogelijk was om een geschikte datum voor een bijeenkomst te vinden	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Omdat het niet mogelijk was om een geschikte ruimte te vinden	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Omdat er geen bereidheid was van de doelgroep om deel te nemen	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Geen of onvoldoende financiële middelen om dit te realiseren	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Anders, namelijk..	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kan ik niet meer achterhalen	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

4.8 Wat waren voor uw gemeente de belangrijkste redenen om voor de voorzitters en/of overige stembureauleden te kiezen voor een digitale instructie, al dan niet met een digitale toets?

Belangrijkste redenen digitale instructie/digitale toets

	Meer dan 400.000	100.000-400.000	50.000-100.000	20.000-50.000	Minder dan 20.000	Totaal
Dat is makkelijker te regelen dan het organiseren van klassikale instructies	3	15	16	71	29	134
	100,0%	60,0%	40,0%	55,0%	54,7%	53,6%
Dat is goedkoper dan het organiseren van klassikale instructies	1	4	0	9	2	16
	33,3%	16,0%	0,0%	7,0%	3,8%	6,4%
Dat levert een objectief criterium op om eventueel personen niet te benoemen als stembureau lid	2	17	16	57	17	109
	66,7%	68,0%	40,0%	44,2%	32,1%	43,6%
Diversen	0	7	16	36	16	75
	0,0%	28,0%	40,0%	27,9%	30,2%	30,0%
Weet ik niet/ kan ik niet meer achterhalen	0	0	2	9	5	16
	0,0%	0,0%	5,0%	7,0%	9,4%	6,4%
Totaal	3	25	40	129	53	250
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Belangrijkste redenen digitale instructie/digitale toets

	Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	Totaal
Dat is makkelijker te regelen dan het organiseren van klassikale instructies	11	33	30	44	14	132
	64,7%	55,9%	61,2%	53,0%	37,8%	53,9%
Dat is goedkoper dan het organiseren van klassikale instructies	4	5	2	4	1	16
	23,5%	8,5%	4,1%	4,8%	2,7%	6,5%
Dat levert een objectief criterium op om eventueel personen niet te benoemen als stembureau lid	9	31	19	34	15	108
	52,9%	52,5%	38,8%	41,0%	40,5%	44,1%
Diversen	6	16	13	25	14	74
	35,3%	27,1%	26,5%	30,1%	37,8%	30,2%
Weet ik niet/ kan ik niet meer achterhalen	0	1	4	6	4	15
	0,0%	1,7%	8,2%	7,2%	10,8%	6,1%
Totaal	17	59	49	83	37	245
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

4.9 Waarom heeft uw gemeente de (plaatsvervangende) voorzitters en/of overige stembureauleden niet gewezen op de mogelijkheid om zelf (bijvoorbeeld thuis) de door het ministerie van BZK ontwikkelde online stembureau instructie te gebruiken?

Waarom heeft uw gemeente de (plaatsvervangende) voorzitters en/of overige stembureauleden niet gewezen op de mogelijkheid om zelf (bijvoorbeeld thuis) de door het ministerie van BZK ontwikkelde online stembureau instructie te gebruiken?

	Meer dan 400.000	100.000-400.000	50.000-100.000	20.000-50.000	Minder dan 20.000	Totaal
Mijn gemeente heeft een eigen digitale instructie ontwikkeld	3	7	3	17	3	33
	100,0%	30,4%	8,6%	14,2%	6,1%	14,3%
De BZK-instructie wijkt op één of meer punten af van de werkwijze in mijn gemeente	0	7	4	16	5	32
	0,0%	30,4%	11,4%	13,3%	10,2%	13,9%
De klassikale instructie is afdoende	0	3	7	23	5	38
	0,0%	13,0%	20,0%	19,2%	10,2%	16,5%
Meerdere instructies leiden tot verwarring	0	6	7	34	18	65
	0,0%	26,1%	20,0%	28,3%	36,7%	28,3%
Diversen	0	11	20	63	21	115
	0,0%	47,8%	57,1%	52,5%	42,9%	50,0%
Weet ik niet/ kan ik niet meer achterhalen	0	0	1	2	4	7
	0,0%	0,0%	2,9%	1,7%	8,2%	3,0%
Totaal	3	23	35	120	49	230
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Waarom heeft uw gemeente de (plaatsvervangende) voorzitters en/of overige stembureauleden niet gewezen op de mogelijkheid om zelf (bijvoorbeeld thuis) de door het ministerie van BZK ontwikkelde online stembureau instructie te gebruiken?

	Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	Totaal
Mijn gemeente heeft een eigen digitale instructie ontwikkeld	3	12	4	10	4	33
	23,1%	23,5%	8,9%	11,5%	13,3%	14,6%
De BZK-instructie wijkt op één of meer punten af van de werkwijze in mijn gemeente	1	14	5	9	3	32
	7,7%	27,5%	11,1%	10,3%	10,0%	14,2%
De klassikale instructie is afdoende	1	7	8	17	4	37
	7,7%	13,7%	17,8%	19,5%	13,3%	16,4%
Meerdere instructies leiden tot verwarring	4	11	13	28	8	64
	30,8%	21,6%	28,9%	32,2%	26,7%	28,3%
Diversen	4	28	28	39	15	114
	30,8%	54,9%	62,2%	44,8%	50,0%	50,4%
Weet ik niet/ kan ik niet meer achterhalen	0	1	0	2	3	6
	0,0%	2,0%	0,0%	2,3%	10,0%	2,7%
Totaal	13	51	45	87	30	226
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

5 Dagverloop

5.1 Heeft u een verdeling in shifts?

Heeft u een verdeling in shifts?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
		Nee, iedereen is de hele dag en avond ingeroosterd	Aantal	1	15	18	
	%	33,3%	55,6%	37,5%	30,9%	25,0%	32,8%
Ja, twee shifts	Aantal	2	7	21	68	26	124
	%	66,7%	25,9%	43,8%	42,0%	38,2%	40,3%
Ja, anders namelijk	Aantal	0	5	9	44	25	83
	%	0,0%	18,5%	18,8%	27,2%	36,8%	26,9%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Heeft u een verdeling in shifts?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
		Nee, iedereen is de hele dag en avond ingeroosterd	Aantal	7	32	17	
	%	41,2%	48,5%	29,3%	29,7%	25,0%	33,7%
Ja, twee shifts	Aantal	7	21	27	45	19	119
	%	41,2%	31,8%	46,6%	40,5%	39,6%	39,7%
Ja, anders namelijk	Aantal	3	13	14	33	17	80
	%	17,6%	19,7%	24,1%	29,7%	35,4%	26,7%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

5.2 Hoe laat was men bij de laatste verkiezingen klaar met tellen?

Hoe laat was men klaar met tellen? Op de dag zelf. Het gaat hier niet om het eventuele centraal tellen de volgende dag.

Gemeentegrootte	Gemiddeld	% van totaal	Minimum	Maximum	Mediaan	Aantal gemeenten binnen categorie
Meer dan 400.000	01:50	1,0%	00:00	04:30	01:00	3

100.000 - 400.000	01:50	8,8%	23:30	04:00	02:00	27
50.000 - 100.000	01:45	15,6%	23:10	05:30	01:30	48
20.000 - 50.000	01:10	52,4%	22:30	05:15	01:00	161
Minder dan 20.000	00:50	22,1%	21:20	03:30	00:50	68
Totaal	01:15	100,0%	21:20	05:30	01:15	307

Hoe laat was men klaar met tellen? Op de dag zelf. Het gaat hier niet om het eventuele centraal tellen de volgende dag.

Stedelijkheid	Gemiddeld	% van totaal	Minimum	Maximum	Mediaan	Aantal gemeenten binnen categorie
Zeer sterk stedelijk	02:30	5,7%	23:35	05:30	02:45	17
Sterk stedelijk	01:45	22,1%	23:00	04:50	01:30	66
Matig stedelijk	01:05	19,1%	23:15	04:30	01:00	57
Weinig stedelijk	01:00	37,1%	22:30	05:15	01:00	111
Niet stedelijk	00:50	16,1%	21:20	03:50	01:00	48
Totaal	01:15	100,0%	21:20	05:30	01:00	299

5.3 Hoe beoordeelt u gemiddeld de kwaliteit van het proces-verbaal? Het gaat hierbij om het proces verbaal dat in het stembureau wordt ingevuld.

Hoe beoordeelt u gemiddeld de kwaliteit van het proces-verbaal? Het gaat hierbij om het proces-verbaal dat in het stembureau wordt ingevuld.

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Slecht	Aantal	0	1	4	5	2	12
	%	0,0%	3,7%	8,3%	3,1%	2,9%	3,9%
Matig	Aantal	0	8	10	27	4	49
	%	0,0%	29,6%	20,8%	16,7%	5,9%	15,9%
Redelijk	Aantal	1	10	22	69	27	129
	%	33,3%	37,0%	45,8%	42,6%	39,7%	41,9%
Goed	Aantal	2	6	12	56	33	109
	%	66,7%	22,2%	25,0%	34,6%	48,5%	35,4%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	2	0	5	2	9
	%	0,0%	7,4%	0,0%	3,1%	2,9%	2,9%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe beoordeelt u gemiddeld de kwaliteit van het proces-verbaal? Het gaat hierbij om het proces-verbaal dat in het stembureau wordt ingevuld.

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Slecht	Aantal	2	2	2	3	2	11
	%	11,8%	3,0%	3,4%	2,7%	4,2%	3,7%
Matig	Aantal	2	14	11	12	9	48
	%	11,8%	21,2%	19,0%	10,8%	18,8%	16,0%
Redelijk	Aantal	8	31	24	45	18	126
	%	47,1%	47,0%	41,4%	40,5%	37,5%	42,0%
Goed	Aantal	4	18	18	48	18	106
	%	23,5%	27,3%	31,0%	43,2%	37,5%	35,3%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	1	1	3	3	1	9
	%	5,9%	1,5%	5,2%	2,7%	2,1%	3,0%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

5.4 Hoe ervaart u (over het algemeen) de samenwerking in de teams van de verschillende stembureaus?

Hoe ervaart u (over het algemeen) de samenwerking in de teams van de verschillende stembureaus?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Matig	Aantal	0	0	1	4	0	5
	%	0,0%	0,0%	2,1%	2,5%	0,0%	1,6%
Redelijk	Aantal	0	8	6	17	13	44
	%	0,0%	29,6%	12,5%	10,5%	19,1%	14,3%
Goed	Aantal	3	17	34	129	50	233
	%	100,0%	63,0%	70,8%	79,6%	73,5%	75,6%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	2	7	12	5	26
	%	0,0%	7,4%	14,6%	7,4%	7,4%	8,4%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe ervaart u (over het algemeen) de samenwerking in de teams van de verschillende stembureaus?

Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
-------------------------------	--	--	--	--	--------

		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Matig	Aantal	0	1	1	1	2	5
	%	0,0%	1,5%	1,7%	0,9%	4,2%	1,7%
Redelijk	Aantal	6	8	8	12	8	42
	%	35,3%	12,1%	13,8%	10,8%	16,7%	14,0%
Goed	Aantal	9	52	44	90	32	227
	%	52,9%	78,8%	75,9%	81,1%	66,7%	75,7%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	2	5	5	8	6	26
	%	11,8%	7,6%	8,6%	7,2%	12,5%	8,7%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

5.5 Heeft u tijdens de verkiezingsdag het functioneren van de stembureauleden gecontroleerd?

Heeft u tijdens de verkiezingsdag het functioneren van de stembureauleden gecontroleerd?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
			Aantal				
Nee	Aantal	0	4	6	8	0	18
	%	0,0%	14,8%	12,5%	4,9%	0,0%	5,8%
Ja, de stembureaus werden éénmaal op de dag van de stemming bezocht door iemand van de gemeente	Aantal	0	11	31	83	14	139
	%	0,0%	40,7%	64,6%	51,2%	20,6%	45,1%
Ja, de stembureaus werden meermalen op de dag van de stemming bezocht door iemand van de gemeente	Aantal	3	1	1	55	45	105
	%	100,0%	3,7%	2,1%	34,0%	66,2%	34,1%
Ja, er is telefonisch contact geweest met de voorzitters	Aantal	0	3	4	10	6	23
	%	0,0%	11,1%	8,3%	6,2%	8,8%	7,5%
Ja, anders namelijk	Aantal	0	8	6	6	3	23
	%	0,0%	29,6%	12,5%	3,7%	4,4%	7,5%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Heeft u tijdens de verkiezingsdag het functioneren van de stembureauleden gecontroleerd?

	Stedelijkheid van de gemeente	Totaal
--	--------------------------------------	---------------

		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Nee	Aantal	1	5	3	7	1	17
	%	5,9%	7,6%	5,2%	6,3%	2,1%	5,7%
Ja, de stembureaus werden éénmaal op de dag van de stemming bezocht door iemand van de gemeente	Aantal	6	36	28	44	20	134
	%	35,3%	54,5%	48,3%	39,6%	41,7%	44,7%
Ja, de stembureaus werden meermalen op de dag van de stemming bezocht door iemand van de gemeente	Aantal	4	13	20	50	17	104
	%	23,5%	19,7%	34,5%	45,0%	35,4%	34,7%
Ja, er is telefonisch contact geweest met de voorzitters	Aantal	2	3	3	8	6	22
	%	11,8%	4,5%	5,2%	7,2%	12,5%	7,3%
Ja, anders namelijk	Aantal	4	9	4	2	4	23
	%	23,5%	13,6%	6,9%	1,8%	8,3%	7,7%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6 Profiel

6.1 In welke mate beschikken naar uw inschatting de (plaatsvervangende) stembureauvoorzitters in de praktijk over de bij werving gevraagde kennis en vaardigheden?

In welke mate beschikken naar uw inschatting de (plaatsvervangende) stembureauvoorzitters in de praktijk over de bij werving gevraagde kennis en vaardigheden?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan	100.000 -	50.000 -	20.000 -	Minder dan	
		400.000	400.000	100.000	50.000	20.000	
Niet	Aantal	0	1	0	2	0	3
	%	0,0%	3,7%	0,0%	1,2%	0,0%	1,0%
Onvoldoende	Aantal	0	3	1	6	5	15
	%	0,0%	11,1%	2,1%	3,7%	7,4%	4,9%
Voldoende	Aantal	3	17	35	121	41	217
	%	100,0%	63,0%	72,9%	74,7%	60,3%	70,5%
Goed	Aantal	0	4	9	30	21	64
	%	0,0%	14,8%	18,8%	18,5%	30,9%	20,8%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	2	3	3	1	9
	%	0,0%	7,4%	6,3%	1,9%	1,5%	2,9%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

In welke mate beschikken naar uw inschatting de (plaatsvervangende) stembureauvoorzitters in de praktijk over de bij werving gevraagde kennis en vaardigheden?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk	Sterk	Matig	Weinig	Niet	
		stedelijk	stedelijk	stedelijk	stedelijk	stedelijk	
Niet	Aantal	0	0	1	1	1	3
	%	0,0%	0,0%	1,7%	0,9%	2,1%	1,0%
Onvoldoende	Aantal	1	2	5	3	4	15
	%	5,9%	3,0%	8,6%	2,7%	8,3%	5,0%
Voldoende	Aantal	12	46	42	76	34	210
	%	70,6%	69,7%	72,4%	68,5%	70,8%	70,0%
Goed	Aantal	2	14	10	29	8	63
	%	11,8%	21,2%	17,2%	26,1%	16,7%	21,0%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	2	4	0	2	1	9
	%	11,8%	6,1%	0,0%	1,8%	2,1%	3,0%

Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6.2 In welke mate beschikken naar uw inschatting de gewone stembureauleden in de praktijk over de bij werving gevraagde kennis en vaardigheden?

In welke mate beschikken naar uw inschatting de gewone stembureauleden in de praktijk over de bij werving gevraagde kennis en vaardigheden?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
		Onvoldoende	Aantal	0	3	4	
	%	0,0%	11,1%	8,3%	6,2%	4,4%	6,5%
Voldoende	Aantal	3	15	30	114	41	203
	%	100,0%	55,6%	62,5%	70,4%	60,3%	65,9%
Goed	Aantal	0	7	9	29	22	67
	%	0,0%	25,9%	18,8%	17,9%	32,4%	21,8%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	2	5	9	2	18
	%	0,0%	7,4%	10,4%	5,6%	2,9%	5,8%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

In welke mate beschikken naar uw inschatting de gewone stembureauleden in de praktijk over de bij werving gevraagde kennis en vaardigheden?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
		Onvoldoende	Aantal	1	2	6	
	%	5,9%	3,0%	10,3%	3,6%	12,5%	6,3%
Voldoende	Aantal	10	45	38	71	32	196
	%	58,8%	68,2%	65,5%	64,0%	66,7%	65,3%
Goed	Aantal	4	13	12	29	9	67
	%	23,5%	19,7%	20,7%	26,1%	18,8%	22,3%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	2	6	2	7	1	18
	%	11,8%	9,1%	3,4%	6,3%	2,1%	6,0%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6.3 In welke mate beschikken naar uw inschatting de tellers in de praktijk over de bij werving gevraagde kennis en vaardigheden?

In welke mate beschikken naar uw inschatting de tellers in de praktijk over de bij werving gevraagde kennis en vaardigheden?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan	100.000 -	50.000 -	20.000 -	Minder dan	
		400.000	400.000	100.000	50.000	20.000	
Niet	Aantal	0	0	0	1	0	1
	%	0,0%	0,0%	0,0%	0,7%	0,0%	0,4%
Onvoldoende	Aantal	0	1	2	2	1	6
	%	0,0%	4,0%	4,3%	1,4%	1,5%	2,1%
Voldoende	Aantal	3	15	32	103	42	195
	%	100,0%	60,0%	68,1%	72,0%	64,6%	68,9%
Goed	Aantal	0	6	7	26	21	60
	%	0,0%	24,0%	14,9%	18,2%	32,3%	21,2%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	3	6	11	1	21
	%	0,0%	12,0%	12,8%	7,7%	1,5%	7,4%
Totaal	Aantal	3	25	47	143	65	283
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

In welke mate beschikken naar uw inschatting de tellers in de praktijk over de bij werving gevraagde kennis en vaardigheden?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk	Sterk	Matig	Weinig	Niet	
		stedelijk	stedelijk	stedelijk	stedelijk	stedelijk	
Niet	Aantal	0	0	1	0	0	1
	%	0,0%	0,0%	1,9%	0,0%	0,0%	0,4%
Onvoldoende	Aantal	1	0	3	1	1	6
	%	6,3%	0,0%	5,7%	1,0%	2,2%	2,2%
Voldoende	Aantal	11	42	36	67	33	189
	%	68,8%	66,7%	67,9%	67,7%	73,3%	68,5%
Goed	Aantal	2	11	12	24	10	59
	%	12,5%	17,5%	22,6%	24,2%	22,2%	21,4%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	2	10	1	7	1	21
	%	12,5%	15,9%	1,9%	7,1%	2,2%	7,6%
Totaal	Aantal	16	63	53	99	45	276
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6.4 Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: In zijn algemeenheid?

Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: In zijn algemeenheid?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
		Matig	Aantal	0	2	1	
	%	0,0%	7,4%	2,1%	1,9%	0,0%	1,9%
Voldoende	Aantal	0	7	21	37	20	85
	%	0,0%	25,9%	43,8%	22,8%	29,4%	27,6%
Goed	Aantal	3	18	23	111	35	190
	%	100,0%	66,7%	47,9%	68,5%	51,5%	61,7%
Uitstekend	Aantal	0	0	3	9	12	24
	%	0,0%	0,0%	6,3%	5,6%	17,6%	7,8%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	0	0	2	1	3
	%	0,0%	0,0%	0,0%	1,2%	1,5%	1,0%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: In zijn algemeenheid?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
		Matig	Aantal	1	2	1	
	%	5,9%	3,0%	1,7%	0,0%	4,2%	2,0%
Voldoende	Aantal	6	17	17	28	13	81
	%	35,3%	25,8%	29,3%	25,2%	27,1%	27,0%
Goed	Aantal	10	42	38	69	27	186
	%	58,8%	63,6%	65,5%	62,2%	56,3%	62,0%
Uitstekend	Aantal	0	4	2	12	6	24
	%	0,0%	6,1%	3,4%	10,8%	12,5%	8,0%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	1	0	2	0	3
	%	0,0%	1,5%	0,0%	1,8%	0,0%	1,0%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6.5 Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Samenwerking?

Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Samenwerking?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Matig	Aantal	0	1	1	2	1	5
	%	0,0%	3,7%	2,1%	1,2%	1,5%	1,6%
Voldoende	Aantal	0	6	16	29	18	69
	%	0,0%	22,2%	33,3%	17,9%	26,5%	22,4%
Goed	Aantal	3	18	28	120	36	205
	%	100,0%	66,7%	58,3%	74,1%	52,9%	66,6%
Uitstekend	Aantal	0	0	3	7	12	22
	%	0,0%	0,0%	6,3%	4,3%	17,6%	7,1%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	2	0	4	1	7
	%	0,0%	7,4%	0,0%	2,5%	1,5%	2,3%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Samenwerking?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Matig	Aantal	0	1	2	0	2	5
	%	0,0%	1,5%	3,4%	0,0%	4,2%	1,7%
Voldoende	Aantal	6	12	13	25	10	66
	%	35,3%	18,2%	22,4%	22,5%	20,8%	22,0%
Goed	Aantal	10	47	40	72	31	200
	%	58,8%	71,2%	69,0%	64,9%	64,6%	66,7%
Uitstekend	Aantal	0	3	3	11	5	22
	%	0,0%	4,5%	5,2%	9,9%	10,4%	7,3%
	Aantal	1	3	0	3	0	7

Kan ik geen oordeel over geven	%	5,9%	4,5%	0,0%	2,7%	0,0%	2,3%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Nauwkeurigheid?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
		Slecht	Aantal	0	1	1	
	%	0,0%	3,7%	2,1%	0,0%	0,0%	0,6%
Matig	Aantal	0	3	5	9	6	23
	%	0,0%	11,1%	10,4%	5,6%	8,8%	7,5%
Voldoende	Aantal	0	12	20	67	17	116
	%	0,0%	44,4%	41,7%	41,4%	25,0%	37,7%
Goed	Aantal	3	11	18	79	35	146
	%	100,0%	40,7%	37,5%	48,8%	51,5%	47,4%
Uitstekend	Aantal	0	0	2	5	9	16
	%	0,0%	0,0%	4,2%	3,1%	13,2%	5,2%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	0	2	2	1	5
	%	0,0%	0,0%	4,2%	1,2%	1,5%	1,6%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Nauwkeurigheid?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
		Slecht	Aantal	1	1	0	
	%	5,9%	1,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,7%
Matig	Aantal	2	5	8	3	5	23
	%	11,8%	7,6%	13,8%	2,7%	10,4%	7,7%
Voldoende	Aantal	8	27	20	42	15	112
	%	47,1%	40,9%	34,5%	37,8%	31,3%	37,3%
Goed	Aantal	6	28	28	54	26	142

	%	35,3%	42,4%	48,3%	48,6%	54,2%	47,3%
Uitstekend	Aantal	0	2	2	10	2	16
	%	0,0%	3,0%	3,4%	9,0%	4,2%	5,3%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	3	0	2	0	5
	%	0,0%	4,5%	0,0%	1,8%	0,0%	1,7%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Contactvaardig/communicatief?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Matig	Aantal	0	2	1	1	2	6
	%	0,0%	7,4%	2,1%	0,6%	2,9%	1,9%
Voldoende	Aantal	0	8	15	42	14	79
	%	0,0%	29,6%	31,3%	25,9%	20,6%	25,6%
Goed	Aantal	3	15	29	105	42	194
	%	100,0%	55,6%	60,4%	64,8%	61,8%	63,0%
Uitstekend	Aantal	0	0	1	9	9	19
	%	0,0%	0,0%	2,1%	5,6%	13,2%	6,2%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	2	2	5	1	10
	%	0,0%	7,4%	4,2%	3,1%	1,5%	3,2%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Contactvaardig/communicatief?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Matig	Aantal	0	3	1	0	2	6
	%	0,0%	4,5%	1,7%	0,0%	4,2%	2,0%
Voldoende	Aantal	4	16	13	30	12	75
	%	23,5%	24,2%	22,4%	27,0%	25,0%	25,0%
Goed	Aantal	12	40	39	70	29	190
	%	70,6%	60,6%	67,2%	63,1%	60,4%	63,3%
Uitstekend	Aantal	0	3	4	8	4	19

	%	0,0%	4,5%	6,9%	7,2%	8,3%	6,3%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	1	4	1	3	1	10
	%	5,9%	6,1%	1,7%	2,7%	2,1%	3,3%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6.6 Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Regie/leiding geven?

Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Regie/leiding geven?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Matig	Aantal	0	4	3	6	3	16
	%	0,0%	14,8%	6,3%	3,7%	4,4%	5,2%
Voldoende	Aantal	1	6	22	65	20	114
	%	33,3%	22,2%	45,8%	40,1%	29,4%	37,0%
Goed	Aantal	2	14	19	82	34	151
	%	66,7%	51,9%	39,6%	50,6%	50,0%	49,0%
Uitstekend	Aantal	0	0	0	1	10	11
	%	0,0%	0,0%	0,0%	0,6%	14,7%	3,6%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	3	4	8	1	16
	%	0,0%	11,1%	8,3%	4,9%	1,5%	5,2%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Regie/leiding geven?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Matig	Aantal	0	5	2	6	2	15
	%	0,0%	7,6%	3,4%	5,4%	4,2%	5,0%
Voldoende	Aantal	5	25	26	37	18	111
	%	29,4%	37,9%	44,8%	33,3%	37,5%	37,0%
Goed	Aantal	10	28	27	59	23	147

	%	58,8%	42,4%	46,6%	53,2%	47,9%	49,0%
Uitstekend	Aantal	0	1	0	6	4	11
	%	0,0%	1,5%	0,0%	5,4%	8,3%	3,7%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	2	7	3	3	1	16
	%	11,8%	10,6%	5,2%	2,7%	2,1%	5,3%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6.7 Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Stressbestendigheid?

Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Stressbestendigheid?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Matig	Aantal	0	5	1	6	4	16
	%	0,0%	18,5%	2,1%	3,7%	5,9%	5,2%
Voldoende	Aantal	1	10	23	59	20	113
	%	33,3%	37,0%	47,9%	36,4%	29,4%	36,7%
Goed	Aantal	2	10	20	85	34	151
	%	66,7%	37,0%	41,7%	52,5%	50,0%	49,0%
Uitstekend	Aantal	0	0	1	3	7	11
	%	0,0%	0,0%	2,1%	1,9%	10,3%	3,6%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	2	3	9	3	17
	%	0,0%	7,4%	6,3%	5,6%	4,4%	5,5%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Stressbestendigheid

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Matig	Aantal	1	5	2	4	4	16

Voldoende	%	5,9%	7,6%	3,4%	3,6%	8,3%	5,3%
	Aantal	6	30	20	37	16	109
Goed	%	35,3%	45,5%	34,5%	33,3%	33,3%	36,3%
	Aantal	9	23	31	60	24	147
Uitstekend	%	52,9%	34,8%	53,4%	54,1%	50,0%	49,0%
	Aantal	0	3	1	5	2	11
Kan ik geen oordeel over geven	%	0,0%	4,5%	1,7%	4,5%	4,2%	3,7%
	Aantal	1	5	4	5	2	17
Totaal	%	5,9%	7,6%	6,9%	4,5%	4,2%	5,7%
	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6.8 Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Verantwoordelijkheidsgevoel/ rolvastheid?

Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Verantwoordelijkheidsgevoel/ rolvastheid?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan	100.000 -	50.000 -	20.000 -	Minder dan	
		400.000	400.000	100.000	50.000	20.000	
Matig	Aantal	0	3	2	2	3	10
	%	0,0%	11,1%	4,2%	1,2%	4,4%	3,2%
Voldoende	Aantal	2	7	15	42	17	83
	%	66,7%	25,9%	31,3%	25,9%	25,0%	26,9%
Goed	Aantal	1	15	22	95	33	166
	%	33,3%	55,6%	45,8%	58,6%	48,5%	53,9%
Uitstekend	Aantal	0	1	7	16	13	37
	%	0,0%	3,7%	14,6%	9,9%	19,1%	12,0%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	1	2	7	2	12
	%	0,0%	3,7%	4,2%	4,3%	2,9%	3,9%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe scoort u het functioneren van de (plaatsvervangend) voorzitters tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Verantwoordelijkheidsgevoel/ rolvastheid

Stedelijkheid van de gemeente	Totaal
-------------------------------	--------

		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Matig	Aantal	1	4	2	1	2	10
	%	5,9%	6,1%	3,4%	0,9%	4,2%	3,3%
Voldoende	Aantal	8	14	15	31	12	80
	%	47,1%	21,2%	25,9%	27,9%	25,0%	26,7%
Goed	Aantal	7	35	34	60	26	162
	%	41,2%	53,0%	58,6%	54,1%	54,2%	54,0%
Uitstekend	Aantal	1	9	5	14	7	36
	%	5,9%	13,6%	8,6%	12,6%	14,6%	12,0%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	4	2	5	1	12
	%	0,0%	6,1%	3,4%	4,5%	2,1%	4,0%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6.9 Vindt u andere competenties voor de (plaatsvervangende) voorzitters bovengemiddeld belangrijk?

Vindt u andere competenties voor de (plaatsvervangende) voorzitters bovengemiddeld belangrijk?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Ja	Aantal	1	7	16	57	24	105
	%	33,3%	25,9%	33,3%	35,2%	35,3%	34,1%
Nee	Aantal	2	20	32	105	44	203
	%	66,7%	74,1%	66,7%	64,8%	64,7%	65,9%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Vindt u andere competenties voor de (plaatsvervangende) voorzitters bovengemiddeld belangrijk?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Ja	Aantal	7	20	18	44	15	104
	%	41,2%	30,3%	31,0%	39,6%	31,3%	34,7%
Nee	Aantal	10	46	40	67	33	196
	%	58,8%	69,7%	69,0%	60,4%	68,8%	65,3%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6.10 Hoe scoort u het functioneren van de overige stembureauleden tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: In zijn algemeenheid?

Hoe scoort u het functioneren van de overige stembureauleden tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: In zijn algemeenheid?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Matig	Aantal	0	1	1	1	0	3
	%	0,0%	3,7%	2,1%	0,6%	0,0%	1,0%
Voldoende	Aantal	0	10	21	48	20	99
	%	0,0%	37,0%	43,8%	29,6%	29,4%	32,1%
Goed	Aantal	3	16	22	105	40	186
	%	100,0%	59,3%	45,8%	64,8%	58,8%	60,4%
Uitstekend	Aantal	0	0	3	5	6	14
	%	0,0%	0,0%	6,3%	3,1%	8,8%	4,5%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	0	1	3	2	6
	%	0,0%	0,0%	2,1%	1,9%	2,9%	1,9%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe scoort u het functioneren van de overige stembureauleden tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: In zijn algemeenheid?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Matig	Aantal	0	1	1	0	1	3
	%	0,0%	1,5%	1,7%	0,0%	2,1%	1,0%
Voldoende	Aantal	5	23	20	31	14	93
	%	29,4%	34,8%	34,5%	27,9%	29,2%	31,0%
Goed	Aantal	11	39	36	68	30	184
	%	64,7%	59,1%	62,1%	61,3%	62,5%	61,3%
Uitstekend	Aantal	0	3	1	8	2	14
	%	0,0%	4,5%	1,7%	7,2%	4,2%	4,7%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	1	0	0	4	1	6
	%	5,9%	0,0%	0,0%	3,6%	2,1%	2,0%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300

	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
--	---	--------	--------	--------	--------	--------	--------

6.11 Hoe scoort u het functioneren van de overige stembureauleden tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Samenwerking?

Hoe scoort u het functioneren van de overige stembureauleden tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Samenwerking?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Matig	Aantal	0	2	1	0	1	4
	%	0,0%	7,4%	2,1%	0,0%	1,5%	1,3%
Voldoende	Aantal	0	10	17	39	20	86
	%	0,0%	37,0%	35,4%	24,1%	29,4%	27,9%
Goed	Aantal	3	14	25	112	38	192
	%	100,0%	51,9%	52,1%	69,1%	55,9%	62,3%
Uitstekend	Aantal	0	0	3	5	7	15
	%	0,0%	0,0%	6,3%	3,1%	10,3%	4,9%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	1	2	6	2	11
	%	0,0%	3,7%	4,2%	3,7%	2,9%	3,6%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe scoort u het functioneren van de overige stembureauleden tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Samenwerking?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Matig	Aantal	0	2	1	0	1	4
	%	0,0%	3,0%	1,7%	0,0%	2,1%	1,3%
Voldoende	Aantal	5	20	14	28	14	81
	%	29,4%	30,3%	24,1%	25,2%	29,2%	27,0%
Goed	Aantal	11	38	40	71	29	189
	%	64,7%	57,6%	69,0%	64,0%	60,4%	63,0%
Uitstekend	Aantal	0	3	2	7	3	15
	%	0,0%	4,5%	3,4%	6,3%	6,3%	5,0%

Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	1	3	1	5	1	11
	%	5,9%	4,5%	1,7%	4,5%	2,1%	3,7%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6.12 Hoe scoort u het functioneren van de overige stembureauleden tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Nauwkeurigheid?

Hoe scoort u het functioneren van de overige stembureauleden tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Nauwkeurigheid?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Matig	Aantal	0	4	2	6	2	14
	%	0,0%	14,8%	4,2%	3,7%	2,9%	4,5%
Voldoende	Aantal	1	12	25	67	25	130
	%	33,3%	44,4%	52,1%	41,4%	36,8%	42,2%
Goed	Aantal	2	10	14	83	34	143
	%	66,7%	37,0%	29,2%	51,2%	50,0%	46,4%
Uitstekend	Aantal	0	0	3	2	5	10
	%	0,0%	0,0%	6,3%	1,2%	7,4%	3,2%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	1	4	4	2	11
	%	0,0%	3,7%	8,3%	2,5%	2,9%	3,6%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe scoort u het functioneren van de overige stembureauleden tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Nauwkeurigheid?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Matig	Aantal	2	4	2	2	4	14
	%	11,8%	6,1%	3,4%	1,8%	8,3%	4,7%
Voldoende	Aantal	8	32	21	48	16	125
	%	47,1%	48,5%	36,2%	43,2%	33,3%	41,7%
Goed	Aantal	6	24	32	52	26	140

	%	35,3%	36,4%	55,2%	46,8%	54,2%	46,7%
Uitstekend	Aantal	0	3	1	5	1	10
	%	0,0%	4,5%	1,7%	4,5%	2,1%	3,3%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	1	3	2	4	1	11
	%	5,9%	4,5%	3,4%	3,6%	2,1%	3,7%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6.13 Hoe scoort u het functioneren van de overige stembureauleden tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Contactvaardig/communicatief?

Hoe scoort u het functioneren van de overige stembureauleden tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Contactvaardig/communicatief?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Matig	Aantal	0	2	1	0	1	4
	%	0,0%	7,4%	2,1%	0,0%	1,5%	1,3%
Voldoende	Aantal	0	12	18	63	27	120
	%	0,0%	44,4%	37,5%	38,9%	39,7%	39,0%
Goed	Aantal	3	11	23	88	32	157
	%	100,0%	40,7%	47,9%	54,3%	47,1%	51,0%
Uitstekend	Aantal	0	0	1	5	5	11
	%	0,0%	0,0%	2,1%	3,1%	7,4%	3,6%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	0	2	5	6	3	16
	%	0,0%	7,4%	10,4%	3,7%	4,4%	5,2%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe scoort u het functioneren van de overige stembureauleden tijdens de verkiezingsdag gemiddeld op een schaal van slecht tot uitstekend op: Contactvaardig/communicatief?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Matig	Aantal	0	2	1	0	1	4
	%	0,0%	3,0%	1,7%	0,0%	2,1%	1,3%
Voldoende	Aantal	8	25	22	43	18	116

Goed	%	47,1%	37,9%	37,9%	38,7%	37,5%	38,7%
	Aantal	8	29	32	59	25	153
Uitstekend	%	47,1%	43,9%	55,2%	53,2%	52,1%	51,0%
	Aantal	0	4	1	4	2	11
Kan ik geen oordeel over geven	%	0,0%	6,1%	1,7%	3,6%	4,2%	3,7%
	Aantal	1	6	2	5	2	16
Totaal	%	5,9%	9,1%	3,4%	4,5%	4,2%	5,3%
	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6.14 Vindt u andere competenties voor de overige stembureauleden bovengemiddeld belangrijk?

Vindt u andere competenties voor de overige stembureauleden bovengemiddeld belangrijk?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Ja	Aantal	0	4	8	42	16	70
	%	0,0%	14,8%	16,7%	25,9%	23,5%	22,7%
Nee	Aantal	3	23	40	120	52	238
	%	100,0%	85,2%	83,3%	74,1%	76,5%	77,3%
Totaal	Aantal	3	27	48	162	68	308
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Vindt u andere competenties voor de overige stembureauleden bovengemiddeld belangrijk?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Ja	Aantal	3	14	14	26	13	70
	%	17,6%	21,2%	24,1%	23,4%	27,1%	23,3%
Nee	Aantal	14	52	44	85	35	230
	%	82,4%	78,8%	75,9%	76,6%	72,9%	76,7%
Totaal	Aantal	17	66	58	111	48	300
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6.15 Hoe scoort u het functioneren van de tellers op de verkiezingsdag op een schaal van slecht tot uitstekend op: In zijn algemeenheid?

Hoe scoort u het functioneren van de tellers op de verkiezingsdag op een schaal van slecht tot uitstekend op: In zijn algemeenheid?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan	100.000 -	50.000 -	20.000 -	Minder dan	
		400.000	400.000	100.000	50.000	20.000	
Matig	Aantal	0	0	1	1	0	2
	%	0,0%	0,0%	2,1%	0,7%	0,0%	0,7%
Voldoende	Aantal	0	8	17	29	16	70
	%	0,0%	32,0%	36,2%	20,3%	24,6%	24,7%
Goed	Aantal	2	12	23	95	39	171
	%	66,7%	48,0%	48,9%	66,4%	60,0%	60,4%
Uitstekend	Aantal	0	1	0	6	8	15
	%	0,0%	4,0%	0,0%	4,2%	12,3%	5,3%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	1	4	6	12	2	25
	%	33,3%	16,0%	12,8%	8,4%	3,1%	8,8%
Totaal	Aantal	3	25	47	143	65	283
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe scoort u het functioneren van de tellers op de verkiezingsdag op een schaal van slecht tot uitstekend op: In zijn algemeenheid?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk	Sterk	Matig	Weinig	Niet	
		stedelijk	stedelijk	stedelijk	stedelijk	stedelijk	
Matig	Aantal	0	1	1	0	0	2
	%	0,0%	1,6%	1,9%	0,0%	0,0%	0,7%
Voldoende	Aantal	6	19	10	20	10	65
	%	37,5%	30,2%	18,9%	20,2%	22,2%	23,6%
Goed	Aantal	7	32	36	67	27	169
	%	43,8%	50,8%	67,9%	67,7%	60,0%	61,2%
Uitstekend	Aantal	0	3	2	6	4	15
	%	0,0%	4,8%	3,8%	6,1%	8,9%	5,4%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	3	8	4	6	4	25
	%	18,8%	12,7%	7,5%	6,1%	8,9%	9,1%
Totaal	Aantal	16	63	53	99	45	276
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6.16 Hoe scoort u het functioneren van de tellers op de verkiezingsdag op een schaal van slecht tot uitstekend op: Samenwerking?

Hoe scoort u het functioneren van de tellers op de verkiezingsdag op een schaal van slecht tot uitstekend op:
Samenwerking?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan	100.000 -	50.000 -	20.000 -	Minder dan	
		400.000	400.000	100.000	50.000	20.000	
Matig	Aantal	0	0	2	1	1	4
	%	0,0%	0,0%	4,3%	0,7%	1,5%	1,4%
Voldoende	Aantal	0	9	18	29	14	70
	%	0,0%	36,0%	38,3%	20,3%	21,5%	24,7%
Goed	Aantal	2	10	22	92	41	167
	%	66,7%	40,0%	46,8%	64,3%	63,1%	59,0%
Uitstekend	Aantal	0	0	0	7	7	14
	%	0,0%	0,0%	0,0%	4,9%	10,8%	4,9%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	1	6	5	14	2	28
	%	33,3%	24,0%	10,6%	9,8%	3,1%	9,9%
Totaal	Aantal	3	25	47	143	65	283
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe scoort u het functioneren van de tellers op de verkiezingsdag op een schaal van slecht tot uitstekend op:

Samenwerking?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk	Sterk	Matig	Weinig	Niet	
		stedelijk	stedelijk	stedelijk	stedelijk	stedelijk	
Matig	Aantal	0	0	1	2	0	3
	%	0,0%	0,0%	1,9%	2,0%	0,0%	1,1%
Voldoende	Aantal	7	18	10	20	10	65
	%	43,8%	28,6%	18,9%	20,2%	22,2%	23,6%
Goed	Aantal	6	33	36	64	27	166
	%	37,5%	52,4%	67,9%	64,6%	60,0%	60,1%
Uitstekend	Aantal	0	2	2	6	4	14
	%	0,0%	3,2%	3,8%	6,1%	8,9%	5,1%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	3	10	4	7	4	28
	%	18,8%	15,9%	7,5%	7,1%	8,9%	10,1%
Totaal	Aantal	16	63	53	99	45	276
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6.17 Hoe scoort u het functioneren van de tellers op de verkiezingsdag op een schaal van slecht tot uitstekend op: Nauwkeurigheid?

Hoe scoort u het functioneren van de tellers op de verkiezingsdag op een schaal van slecht tot uitstekend op:
Nauwkeurigheid?

		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan	100.000 -	50.000 -	20.000 -	Minder dan	
		400.000	400.000	100.000	50.000	20.000	
Matig	Aantal	0	1	4	2	2	9
	%	0,0%	4,0%	8,5%	1,4%	3,1%	3,2%
Voldoende	Aantal	0	8	15	33	15	71
	%	0,0%	32,0%	31,9%	23,1%	23,1%	25,1%
Goed	Aantal	2	11	19	90	37	159
	%	66,7%	44,0%	40,4%	62,9%	56,9%	56,2%
Uitstekend	Aantal	0	0	3	5	8	16
	%	0,0%	0,0%	6,4%	3,5%	12,3%	5,7%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	1	5	6	13	3	28
	%	33,3%	20,0%	12,8%	9,1%	4,6%	9,9%
Totaal	Aantal	3	25	47	143	65	283
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoe scoort u het functioneren van de tellers op de verkiezingsdag op een schaal van slecht tot uitstekend op:
Nauwkeurigheid?

		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk	Sterk	Matig	Weinig	Niet	
		stedelijk	stedelijk	stedelijk	stedelijk	stedelijk	
Matig	Aantal	2	0	1	2	2	7
	%	12,5%	0,0%	1,9%	2,0%	4,4%	2,5%
Voldoende	Aantal	5	22	11	22	8	68
	%	31,3%	34,9%	20,8%	22,2%	17,8%	24,6%
Goed	Aantal	6	29	33	63	26	157
	%	37,5%	46,0%	62,3%	63,6%	57,8%	56,9%
Uitstekend	Aantal	0	2	4	6	4	16
	%	0,0%	3,2%	7,5%	6,1%	8,9%	5,8%
Kan ik geen oordeel over geven	Aantal	3	10	4	6	5	28
	%	18,8%	15,9%	7,5%	6,1%	11,1%	10,1%
Totaal	Aantal	16	63	53	99	45	276
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

6.18 Vindt u andere competenties voor de tellers bovengemiddeld belangrijk?

Vindt u andere competenties voor de tellers bovengemiddeld belangrijk?							
		Gemeentegrootte					Totaal
		Meer dan 400.000	100.000 - 400.000	50.000 - 100.000	20.000 - 50.000	Minder dan 20.000	
Ja	Aantal	0	7	7	38	15	67
	%	0,0%	28,0%	14,9%	26,6%	23,1%	23,7%
Nee	Aantal	3	18	40	105	50	216
	%	100,0%	72,0%	85,1%	73,4%	76,9%	76,3%
Totaal	Aantal	3	25	47	143	65	283
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Vindt u andere competenties voor de tellers bovengemiddeld belangrijk?							
		Stedelijkheid van de gemeente					Totaal
		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk	
Ja	Aantal	1	18	12	23	11	65
	%	6,3%	28,6%	22,6%	23,2%	24,4%	23,6%
Nee	Aantal	15	45	41	76	34	211
	%	93,8%	71,4%	77,4%	76,8%	75,6%	76,4%
Totaal	Aantal	16	63	53	99	45	276
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bijlage VI: Tabellen kwantitatief onderzoek onder stembureauleden

1	Algemeen	4
1.1	Welke functie had u op het stembureau bij de laatste verkiezingen (20 maart 2019)? In welke gemeente was u aan het stembureau verbonden?	4
1.2	Stedelijkheid gemeenten	10
1.3	Gemeentegrootten	10
1.4	Woonde u tijdens de laatste verkiezingen in dezelfde gemeente als waar u op het stembureau diende als lid, teller of voorzitter?	11
1.5	Hoe vaak bent u actief geweest als stembureau lid, teller en/of (plv.) voorzitter?	11
1.6	Welk dagdeel had u (de laatste keer) dienst?	13
1.7	Bent u zelf politiek actief?	14
2	Werving	16
2.1	Wat was/waren voor u de belangrijkste reden(en) om u aan te melden voor het stembureau?	16
2.2	Hoe hoorde u over de mogelijkheid om u aan te melden?	17
2.3	Hoe heeft u de werving en/of aanmelding ervaren?	19
3	Instructie	20
3.1	Welke instructie heeft u gekregen?	20
3.2	Wat was op hoofdlijnen de inhoud van de instructie?	22
3.3	Heeft de instructie u voldoende voorbereid op uw taak in het stembureau?	24
3.4	Heeft u in de instructie iets gemist?	24
4	Examinering	26
4.1	Heeft u een toets gemaakt?	26
4.2	Wat vond u van de moeilijkheidsgraad van de toets?	26
4.3	Heeft u de toets gehaald?	27
4.4	In hoeveel keer heeft u de toets gehaald?	28
5	Dag verloop	30
5.1	Vindt u dat de werkzaamheden van het stembureau zorgvuldig zijn verlopen?	30
5.2	Hoe heeft u de samenwerking ervaren in het team waarvan u deel uitmaakte?	30
5.3	Hoe waardeert u de verzorging/catering op het stembureau?	31
5.4	Zou u zich een volgende keer weer aanmelden?	32
6	Vaardigheden	34
6.1	Gemiddelde scores per vaardigheid	34
7	Algemeen slotvragen	35
7.1	Wat is uw geslacht?	35

7.2	Wat is uw leeftijd?	35
7.3	Wat is uw hoogst gevolgde opleiding?	36
7.4	Wat is uw functie categorie?	39
7.5	Indien werkzaam bij de overheid, werkt u bij de gemeente waar u actief was in het stembureau?	41

1 Algemeen

1.1 Welke functie had u op het stembureau bij de laatste verkiezingen (20 maart 2019)? In welke gemeente was u aan het stembureau verbonden?

	Totaal	Functie			
	Aantal	Voorzitter	Plaatsvervangend voorzitter	Stembureau lid	Teller
Aa en Hunze	9	1	1	6	1
Aalsmeer	100	13	12	26	49
Aalten	41	6	3	31	1
Achtkarspelen	66	7	10	39	10
Alblasserdam	38	7		31	
Albrandswaard	60	8	1	42	9
Alkmaar	328	49	14	119	146
Almelo	88	12	4	45	27
Almere	425	96	19	218	92
Alphen aan den Rijn	297	48	43	136	70
Ameland	17	4	4	9	
Amersfoort	323	65	56	200	2
Amstelveen	282	26	24	82	150
Amsterdam	2		1	1	
Apeldoorn	295	65	65	165	
Appingedam	23	3	1	12	7
Arnhem	191	36	27	64	64
Assen	143	28	2	79	34
Asten	44	14	4	21	5
Beek	77	10	7	31	29
Beekdaelen	64	7	4	48	5
Beemster	28	7	1	17	3
Beesel	27	6	3	10	8
Berg en Dal	92	20	1	69	2
Bergeijk	59	18		22	19
Bergen (L.)	24	3	3	9	9
Berkelland	108	34		58	16
Bernheze	14	7		7	
Best	55	8	5	30	12
De Bilt	109	19	3	48	39
Blaricum	6	5			1
Bloemendaal	88	11	14	49	14
Boekel	22	3	2	7	10

Bonaire	34	6	9	12	7
Borger-Odoorn	75	18	2	54	1
Borne	48	11	4	11	22
Boxtel	56	11	3	23	19
Brielle	18	11	1	1	5
Bronckhorst	86	16	14	52	4
Bunnik	39	14	2	23	
Bunschoten	8	7		1	
Buren	38	15	3	19	1
Capelle aan den IJssel	151	32	17	100	2
Coevorden	99	16	12	48	23
Cranendonck	38	2	1	14	21
Culemborg	21	21			
Dantumadiel	42	9	4	18	11
Delfzijl	48	11	2	35	
Deurne	86	14	5	29	38
Deventer	33	9	4	20	
Diemen	65	9	1	29	26
Doesburg	18	7		11	
Doetinchem	38	16	22		
Dongen	53	7	1	21	24
Dordrecht	198	46	4	148	
Drechterland	53		8	44	1
Drimmelen	15	13	2		
Dronten	118	14		85	19
Duiven	84	11	6	57	10
Echt-Susteren	62	14	12	35	1
Edam-Volendam	65	10	3	35	17
Ede	196	42	25	128	1
Eemnes	27	5	1	17	4
Eersel	28	10		17	1
Eijsden-Margraten	91	13	7	55	16
Eindhoven	459	79	73	307	
Elburg	57	10	2	27	18
Emmen	234	40	1	135	58
Enkhuizen	68	9	9	32	18
Epe	102	21	9	38	34
Ermelo	43	13	13	17	
De Fryske Marren	148	29	14	82	23
Geldrop-Mierlo	97	16	4	33	44
Gemert-Bakel	72	12	4	13	43
Goeree-Overflakkee	85	17	8	60	

Goes	143	17	20	44	62
Goirle	71	9	8	52	2
Gouda	140	15	13	82	30
's-Gravenhage	385	88	96	194	7
Groningen	481	101	83	296	1
Haaren	8	6		2	
Haarlem	384	51	13	204	116
Haarlemmermeer	169	43	10	114	2
Halderberge	43	8	4	20	11
Hardenberg	37	36		1	
Harderwijk	112	34	5	57	16
Harlingen	27	7	2	18	
Hattem	42	5	2	19	16
Heerde	53	13	2	27	11
Heerenveen	188	32	8	104	44
Heeze-Leende	38	10	1	16	11
Den Helder	100	26	5	38	31
Hellendoorn	97	23	5	37	32
Hellevoetsluis	98	14	6	44	34
Hendrik-Ido-Ambacht	57	6	1	50	
Hengelo	80	24	10	46	
's-Hertogenbosch	247	65	8	174	
Heumen	19	6	1	11	1
Heusden	163	18	14	49	82
Hillegom	38	7	6	20	5
Hilvarenbeek	30	7		11	12
Hilversum	201	32	24	97	48
Hoeksche Waard	159	27	8	88	36
Hoogeveen	110	21	25	34	30
Hoorn	71	13		32	26
Horst aan de Maas	107	19	3	45	40
Houten	98	31	6	58	3
Huizen	18	3	1	7	7
Hulst	50	10	2	26	12
IJsselstein	58	12	1	26	19
Kampen	122	25	7	72	18
Katwijk	125	19	16	36	54
Kerkrade	124	23	18	68	15
Koggenland	43	5	5	28	5
Krimpenerwaard	153	59	2	87	5
Laarbeek	7	7			
Landerd	36	3		18	15

Landgraaf	72	18	17	37	
Lansingerland	72	13	12	38	9
Laren	28	4	1	16	7
Leeuwarden	299	57	50	192	
Leiderdorp	19	3	2	14	
Leidschendam-Voorburg	1			1	
Leudal	135	16	17	75	27
Lisse	43	8	7	23	5
Lochem	96	16	1	54	25
Loon op Zand	46	6		18	22
Loppersum	25	6	7	12	
Maasdriel	17	13		2	2
Maasgouw	50	10	1	22	17
Maassluis	64	11	9	44	
Maastricht	202	43	35	122	2
Meerssen	54	3	6	27	18
Middelburg	114	16	3	45	50
Midden-Drenthe	81	19	4	53	5
Moerdijk	5	2		2	1
Molenlanden	15	15			
Mook en Middelaar	28	7		16	5
Neder-Betuwe	65	10	2	25	28
Nederweert	9	4	1		4
Nieuwegein	121	26	20	37	38
Nieuwkoop	52	9	5	21	17
Nijkerk	92	24	1	54	13
Nijmegen	167	39	26	51	51
Nissewaard	278	27	7	132	112
Noardeast-Fryslân	151	31	23	87	10
Noord-Beveland	11	1	1	7	2
Noordoostpolder	98	1	2	71	24
Noordwijk	97	15	16	52	14
Nuenen, Gerwen en Nederwetten	63	9		42	12
Oegstgeest	78	8	6	45	19
Oisterwijk	2	2			
Oldebroek	47	9	3	30	5
Oldenzaal	92	23	2	41	26
Olst-Wijhe	27	4	3	16	4
Ommen	7	7			
Oost Gelre	76	13	1	45	17
Oosterhout	112	17	2	53	40
Oostzaan	22	3	2	17	

Opmeer	28	8	1	19	
Opsterland	62	23	3	29	7
Oude IJsselstreek	87	20	12	46	9
Ouder-Amstel	35	3		22	10
Oudewater	26	6	2	9	9
Papendrecht	21	3	2	16	
Peel en Maas	84	17	4	59	4
Pekela	42	4	7	31	
Pijnacker-Nootdorp	92	13	1	77	1
Purmerend	167	24	22	45	76
Putten	48	9	5	33	1
Raalte	95	31	1	63	
Reimerswaal	75	18	2	54	1
Renkum	52	11	6	35	
Renswoude	17	2	1	8	6
Reusel-De Mierden	19	6	4	8	1
Rhemen	49	8	5	20	16
Rijssen-Holten	52	13	5	33	1
Rijswijk	112	39	2	71	
Roerdalen	44	9	2	22	11
De Ronde Venen	84	14	17	52	1
Roosendaal	17	12	2	3	
Rozendaal	6	2		2	2
Rucphen	31	8	1	13	9
Schagen	77	14	6	51	6
Scherpenzeel	8	2	2	3	1
Schiedam	129	1	2	121	5
Schiermonnikoog	8	1	1	4	2
Schouwen-Duiveland	109	21	1	54	33
Sint Anthonis	22	5		8	9
Sint-Michiëlsgestel	61	12	2	32	15
Sliedrecht	47	9	1	37	
Sluis	52	12	4	35	1
Smallingerland	142	29	15	48	50
Soest	41	9	6	24	2
Someren	76	10	1	61	4
Son en Breugel	47	6		30	11
Stadskanaal	75	24		43	8
Staphorst	67	12	2	28	25
Stede Broec	39	1	6	32	
Steenwijkerland	148	25	10	77	36
Stein	59	11	4	43	1

Súdwest-Fryslân	330	56	35	162	77
Terneuzen	141	22	6	54	59
Terschelling	29	4	4	11	10
Texel	40	12	3	15	10
Tholen	67	12	5	35	15
Tiel	36	10	1	25	
Tubbergen	35	3	6	25	1
Twenterand	84	14	6	39	25
Tynaarlo	126	20	18	66	22
Tytsjerksteradiel	103	12	11	66	14
Uden	83	13	2	30	38
Uitgeest	38	5	6	12	15
Urk	30	5	5	11	9
Utrecht	551	90	87	149	225
Utrechtse Heuvelrug	13	7	1	5	
Vaals	23	4	1	16	2
Veendam	97	13	12	70	2
Veenendaal	202	29	3	83	87
Veere	80	11	11	20	38
Veldhoven	99	12	13	40	34
Velsen	57	18	14	25	
Venlo	31	30		1	
Venray	117	23	19	72	3
Vijfheerenlanden	17	17			
Vlaardingen	157	20	20	69	48
Voerendaal	2	2			
Voorschoten	85	13	12	57	3
Voorst	32	14		17	1
Vught	54	8	10	17	19
Waadhoeke	145	52	3	87	3
Waalre	18	2		15	1
Waalwijk	77	9	2	59	7
Waddinxveen	60	12	2	46	
Wageningen	15	15			
Waterland	34	6	1	18	9
Weert	122	14	5	75	28
Weesp	32	8	1	14	9
West Betuwe	130	22	27	59	22
Westervoort	12	4	2	6	
Westvoorne	7	7			
Wijk bij Duurstede	36	6	7	23	
Winterswijk	86	19	5	40	22

Wormerland	52	10	2	27	13
Woudenberg	20	3		10	7
Zaanstad	361	55	9	158	139
Zaltbommel	16	7		7	2
Zandvoort	59	6	2	29	22
Zeewolde	51	10		25	16
Zevenaar	118	21	17	62	18
Zoetermeer	346	77	2	239	28
Zutphen	100	16	13	71	
Zwolle	149	50	31	7	61
Totaal	22163	4317	1994	11478	4374

1.2 Stedelijkheid gemeenten

Stedelijkheid gemeenten	Gemeenten		Respons	
	Aantal	%	Aantal	%
Zeer sterk stedelijk	12	4,7%	2861	12,9%
Sterk stedelijk	52	20,6%	7009	31,6%
Matig stedelijk	55	21,7%	4146	18,7%
Weinig stedelijk	87	34,4%	5685	25,7%
Niet stedelijk	46	18,2%	2428	11,0%
Onbekend (Bonaire)	1	0,4%	34	15,3%
Totaal	253	100,0%	22163	100,0%

1.3 Gemeentegrootte

Gemeentegrootte	Gemeenten		Respons	
	Aantal	%	Aantal	%
Meer dan 400.000 inwoners	2	0,8%	387	1,7%
100.0000-400.000 inwoners	22	8,7%	6333	28,6%
50.000-100.000 inwoners	37	14,6%	4646	21,0%
20.000-50.000 inwoners	129	51,0%	8863	40,0%
Minder dan 20.000 inwoners	62	24,5%	1900	8,6%
Onbekend (Bonaire)	1	0,4%	34	0,2%
Totaal	253	100,0%	22163	100,0%

1.4 Woonde u tijdens de laatste verkiezingen in dezelfde gemeente als waar u op het stembureau diende als lid, teller of voorzitter?

	Totaal		Functie							
	Alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja	19235	87%	3564	83%	1671	84%	10273	90%	3727	85%
Nee	2928	13%	753	17%	323	16%	1205	10%	647	15%
Totaal	22163	100%	4317	100%	1994	100%	11478	100%	4374	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	Alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja	19235	87%	2455	86%	6149	88%	3595	87%	4883	86%	2121	87%
Nee	2928	13%	406	14%	860	12%	551	13%	802	14%	307	13%
Totaal	22163	100%	2861	100%	7009	100%	4146	100%	5685	100%	2428	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	Alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja	19235	87%	318	82%	5553	88%	4202	90%	7585	86%	1545	81%
Nee	2928	13%	69	18%	780	12%	444	10%	1278	14%	355	19%
Totaal	22163	100%	387	100%	6333	100%	4646	100%	8863	100%	1900	100%

1.5 Hoe vaak bent u actief geweest als stembureau lid, teller en/of (plv.) voorzitter?

	Totaal		Functie							
	Alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
1	3247	15%	158	4%	113	6%	1662	15%	1314	31%
2	3346	15%	210	5%	207	10%	1872	16%	1057	25%
3	1849	8%	168	4%	128	6%	1061	9%	492	11%
4	1644	7%	211	5%	131	7%	988	9%	314	7%
5	1712	8%	313	7%	160	8%	934	8%	305	7%
6	1647	7%	352	8%	172	9%	906	8%	217	5%
7	710	3%	154	4%	80	4%	412	4%	64	1%
8	1283	6%	355	8%	163	8%	616	5%	149	3%
9	222	1%	62	1%	31	2%	117	1%	12	0%
10	2175	10%	670	16%	267	13%	1054	9%	184	4%
11 t/m 20	2787	13%	1016	24%	371	19%	1280	11%	120	3%
21 t/m 30	835	4%	375	9%	93	5%	332	3%	35	1%

31 t/m 40	282	1%	144	3%	33	2%	98	1%	7	0%
41 t/m 50	148	1%	75	2%	20	1%	49	0%	4	0%
50 en meer	5	0%	4	0%			1	0%		
Geen geldig antwoord gegeven	101	0%	37	1%	18	1%	38	0%	8	0%
Totaal	21993	100%	4304	100%	1987	100%	11420	100%	4282	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	Alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
1	3247	15%	538	19%	1095	16%	519	13%	800	14%	284	12%
2	3346	15%	582	21%	976	14%	657	16%	740	13%	389	16%
3	1849	8%	254	9%	619	9%	344	8%	448	8%	182	8%
4	1644	7%	195	7%	515	7%	329	8%	425	8%	179	7%
5	1712	8%	219	8%	540	8%	308	7%	459	8%	180	7%
6	1647	7%	181	6%	516	7%	340	8%	416	7%	194	8%
7	710	3%	91	3%	250	4%	127	3%	172	3%	69	3%
8	1283	6%	150	5%	408	6%	241	6%	335	6%	148	6%
9	222	1%	32	1%	76	1%	44	1%	51	1%	19	1%
10	2175	10%	207	7%	629	9%	409	10%	631	11%	296	12%
11 t/m 20	2787	13%	246	9%	859	12%	566	14%	784	14%	331	14%
21 t/m 30	835	4%	75	3%	270	4%	153	4%	244	4%	93	4%
31 t/m 40	282	1%	39	1%	102	1%	44	1%	73	1%	24	1%
41 t/m 50	148	1%	22	1%	57	1%	16	0%	39	1%	14	1%
50 en meer	5	0%	1	0%					2	0%	2	0%
Geen geldig antwoord gegeven	101	0%	7	0%	33	0%	15	0%	32	1%	12	0%
Totaal	21993	100%	2839	100%	6945	100%	4112	100%	5651	100%	2416	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	Alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
1	3247	15%	68	18%	1025	16%	634	14%	1257	14%	252	13%
2	3346	15%	88	23%	863	14%	776	17%	1322	15%	295	16%
3	1849	8%	58	15%	496	8%	417	9%	703	8%	173	9%
4	1644	7%	31	8%	433	7%	317	7%	702	8%	160	8%
5	1712	8%	21	5%	511	8%	355	8%	658	7%	161	9%
6	1647	7%	21	5%	455	7%	343	7%	686	8%	142	8%
7	710	3%	18	5%	242	4%	146	3%	252	3%	51	3%

8	1283	6%	18	5%	388	6%	244	5%	527	6%	105	6%
9	222	1%	5	1%	75	1%	47	1%	78	1%	17	1%
10	2175	10%	23	6%	595	9%	443	10%	913	10%	198	10%
11 t/m 20	2787	13%	26	7%	755	12%	626	14%	1140	13%	239	13%
21 t/m 30	835	4%	5	1%	258	4%	152	3%	360	4%	60	3%
31 t/m 40	282	1%	3	1%	95	2%	61	1%	109	1%	14	1%
41 t/m 50	148	1%	2	1%	59	1%	27	1%	53	1%	7	0%
50 en meer	5	0%			1	0%	2	0%	1	0%	1	0%
Geen geldig antwoord gegeven	101	0%			31	0%	18	0%	39	0%	11	1%
Totaal	21993	100%	387	100%	6282	100%	4608	100%	8800	100%	1886	100%

1.6 Welk dagdeel had u (de laatste keer) dienst?

	Totaal		Functie									
	Alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller			
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%		
Hele dag op het stembureau	10368	47%	2937	68%	1234	62%	6197	54%				
Alleen de eerste shift stembureau	3266	15%	793	18%	169	8%	2304	20%				
Alleen de tweede shift stembureau	4155	19%	587	14%	591	30%	2977	26%				
Telling op stembureau op de verkiezingsdag zelf	4181	19%								4181	96%	
Centrale telling op de volgende dag	193	1%									193	4%
Totaal	22163	100%	4317	100%	1994	100%	11478	100%	4374	100%		

	Totaal		Stedelijkheid									
	Alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Hele dag op het stembureau	10368	47%	1352	47%	3603	51%	1781	43%	2591	46%	1016	42%
Alleen de eerste shift stembureau	3266	15%	354	12%	894	13%	648	16%	968	17%	401	17%

Alleen de tweede shift stembureau	4155	19%	556	19%	1050	15%	849	20%	1141	20%	558	23%
Telling op stembureau op de verkiezingsdag zelf	4181	19%	594	21%	1364	19%	806	19%	980	17%	430	18%
Centrale telling op de volgende dag	193	1%	5	0%	98	1%	62	1%	5	0%	23	1%
Totaal	22163	100%	2861	100%	7009	100%	4146	100%	5685	100%	2428	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
	Alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
Hele dag op het stembureau	10368	47%	6	2%	3789	60%	2345	50%	3498	39%	705	37%
Alleen de eerste shift stembureau	3266	15%	176	45%	648	10%	464	10%	1626	18%	351	18%
Alleen de tweede shift stembureau	4155	19%	198	51%	838	13%	655	14%	2050	23%	413	22%
Telling op stembureau op de verkiezingsdag zelf	4181	19%	2	1%	964	15%	1170	25%	1616	18%	422	22%
Centrale telling op de volgende dag	193	1%	5	1%	94	1%	12	0%	73	1%	9	0%
Totaal	22163	100%	387	100%	6333	100%	4646	100%	8863	100%	1900	100%

1.7 Bent u zelf politiek actief?

	Totaal		Functie							
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Nee	18458	83%	3367	78%	1596	80%	9629	84%	3866	88%
Ik ben (vooral passief) lid van een partij	1982	9%	504	12%	219	11%	959	8%	300	7%
Ik ben actief als volksvertegenwoordiger	386	2%	133	3%	45	2%	180	2%	28	1%

Ik ben anders actief lid voor mijn partij	788	4%	256	6%	80	4%	370	3%	82	2%
Wil niet zeggen	549	2%	57	1%	54	3%	340	3%	98	2%
Totaal	22163	100%	4317	100%	1994	100%	11478	100%	4374	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	Alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Nee	18458	83%	2465	86%	6018	86%	3434	83%	4600	81%	1908	79%
Ik ben (vooral passief) lid van een partij	1982	9%	215	8%	562	8%	381	9%	553	10%	270	11%
Ik ben actief als volksvertegenwoordiger	386	2%	16	1%	73	1%	97	2%	130	2%	70	3%
Ik ben anders actief lid voor mijn partij	788	4%	72	3%	172	2%	141	3%	274	5%	129	5%
Wil niet zeggen	549	2%	93	3%	184	3%	93	2%	128	2%	51	2%
Totaal	22163	100%	2861	100%	7009	100%	4146	100%	5685	100%	2428	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	Alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Nee	18458	83%	314	81%	5468	86%	3835	83%	7269	82%	1539	81%
Ik ben (vooral passief) lid van een partij	1982	9%	36	9%	507	8%	446	10%	838	9%	154	8%
Ik ben actief als volksvertegenwoordiger	386	2%	4	1%	39	1%	63	1%	216	2%	64	3%
Ik ben anders actief lid voor mijn partij	788	4%	12	3%	151	2%	161	3%	365	4%	99	5%
Wil niet zeggen	549	2%	21	5%	168	3%	141	3%	175	2%	44	2%
Totaal	22163	100%	387	100%	6333	100%	4646	100%	8863	100%	1900	100%

2 Werving

2.1 Wat was/waren voor u de belangrijkste reden(en) om u aan te melden voor het stembureau?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Bijdrage aan onze democratie	14919	67%	3223	75%	1458	73%	7591	66%	2647	61%
Politieke interesse	5918	27%	1253	29%	559	28%	3073	27%	1033	24%
Plezier / gezelligheid	8741	39%	1689	39%	817	41%	4815	42%	1420	32%
Vergoeding	5903	27%	726	17%	481	24%	3288	29%	1408	32%
Catering (eten en drinken)	182	1%	31	1%	13	1%	113	1%	25	1%
Andere redenen	2561	12%	648	15%	233	12%	1049	9%	631	14%
Totaal	22163	100%	4317	100%	1994	100%	11478	100%	4374	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Bijdrage aan onze democratie	14919	67%	2057	72%	4795	68%	2782	67%	3692	65%	1571	65%
Politieke interesse	5918	27%	754	26%	1885	27%	1089	26%	1528	27%	660	27%
Plezier / gezelligheid	8741	39%	1188	42%	2842	41%	1664	40%	2164	38%	880	36%
Vergoeding	5903	27%	1093	38%	2125	30%	950	23%	1307	23%	424	17%
Catering (eten en drinken)	182	1%	16	1%	49	1%	39	1%	47	1%	31	1%
Andere redenen	2561	12%	216	8%	698	10%	475	11%	822	14%	342	14%
Totaal	22163	100%	2861	100%	7009	100%	4146	100%	5685	100%	2428	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%

Bijdrage aan onze democratie	14919	67%	288	74%	4476	71%	3161	68%	5761	65%	1211	64%
Politieke interesse	5918	27%	109	28%	1745	28%	1247	27%	2328	26%	487	26%
Plezier / gezelligheid	8741	39%	169	44%	2602	41%	1952	42%	3277	37%	738	39%
Vergoeding	5903	27%	102	26%	2249	36%	1342	29%	1876	21%	330	17%
Catering (eten en drinken)	182	1%	5	1%	21	0%	50	1%	83	1%	23	1%
Andere redenen	2561	12%	42	11%	514	8%	403	9%	1266	14%	328	17%
Totaal	22163	100%	387	100%	6333	100%	4646	100%	8863	100%	1900	100%

2.2 Hoe hoorde u over de mogelijkheid om u aan te melden?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ik deed al vaker mee en kreeg een verzoek per brief of email van de gemeente	11460	52%	2496	58%	1157	58%	6173	54%	1634	37%
Ik werk bij de gemeente en ben intern benaderd.	2924	13%	1010	23%	353	18%	925	8%	636	15%
Ik las een advertentie in de krant	1500	7%	126	3%	73	4%	926	8%	375	9%
Ik zag een oproep op social media	886	4%	38	1%	25	1%	399	3%	424	10%
Via mijn netwerk van actieve inwoners (zoals partij, bewonersvereniging, etc.)	849	4%	133	3%	60	3%	489	4%	167	4%
Ik hoorde dit van een bekende	3366	15%	333	8%	246	12%	1991	17%	796	18%
Anders	1178	5%	181	4%	80	4%	575	5%	342	8%
Totaal	22163	100%	4317	100%	1994	100%	11478	100%	4374	100%

	Totaal		Stedelijkheid			
	alles		Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk

	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ik deed al vaker mee en kreeg een verzoek per brief of email van de gemeente	11460	52%	1540	54%	3669	52%	2154	52%	2847	50%	1242	51%
Ik werk bij de gemeente en ben intern benaderd.	2924	13%	301	11%	753	11%	542	13%	936	16%	381	16%
Ik las een advertentie in de krant	1500	7%	154	5%	503	7%	293	7%	350	6%	200	8%
Ik zag een oproep op social media	886	4%	174	6%	335	5%	154	4%	155	3%	68	3%
Via mijn netwerk van actieve inwoners (zoals partij, bewonersvereniging, etc.)	849	4%	69	2%	210	3%	187	5%	267	5%	114	5%
Ik hoorde dit van een bekende	3366	15%	484	17%	1137	16%	648	16%	809	14%	276	11%
Anders	1178	5%	139	5%	402	6%	168	4%	321	6%	147	6%
Totaal	22163	100%	2861	100%	7009	100%	4146	100%	5685	100%	2428	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000	100.000-400.000	50.000-100.000	20.000-50.000	Minder dan 20.000					
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ik deed al vaker mee en kreeg een verzoek per brief of email van de gemeente	11460	52%	213	55%	3281	52%	2534	55%	4469	50%	955	50%
Ik werk bij de gemeente en ben intern benaderd.	2924	13%	82	21%	706	11%	353	8%	1405	16%	367	19%
Ik las een advertentie in de krant	1500	7%	9	2%	391	6%	334	7%	650	7%	116	6%
Ik zag een oproep op social media	886	4%	15	4%	280	4%	241	5%	295	3%	55	3%
Via mijn netwerk van actieve inwoners (zoals partij, bewonersvereniging, etc.)	849	4%	8	2%	184	3%	183	4%	388	4%	84	4%
Ik hoorde dit van een bekende	3366	15%	34	9%	1156	18%	781	17%	1157	13%	226	12%
Anders	1178	5%	26	7%	335	5%	220	5%	499	6%	97	5%
Totaal	22163	100%	387	100%	6333	100%	4646	100%	8863	100%	1900	100%

2.3 Hoe heeft u de werving en/of aanmelding ervaren?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Slecht	110	0%	17	0%	8	0%	55	0%	30	1%
Matig	568	3%	83	2%	54	3%	257	2%	174	4%
Voldoende	3454	16%	528	12%	320	16%	1815	16%	791	18%
Goed	17544	79%	3557	82%	1548	78%	9125	79%	3314	76%
Weet niet	487	2%	132	3%	64	3%	226	2%	65	1%
Totaal	22163	100%	4317	100%	1994	100%	11478	100%	4374	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Slecht	110	0%	17	1%	49	1%	19	0%	17	0%	7	0%
Matig	568	3%	117	4%	191	3%	83	2%	106	2%	65	3%
Voldoende	3454	16%	550	19%	1164	17%	553	13%	809	14%	366	15%
Goed	17544	79%	2122	74%	5417	77%	3409	82%	4630	81%	1952	80%
Weet niet	487	2%	55	2%	188	3%	82	2%	123	2%	38	2%
Totaal	22163	100%	2861	100%	7009	100%	4146	100%	5685	100%	2428	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Slecht	110	0%	4	1%	45	1%	8	0%	48	1%	4	0%
Matig	568	3%	19	5%	201	3%	121	3%	195	2%	26	1%
Voldoende	3454	16%	67	17%	1149	18%	734	16%	1261	14%	231	12%
Goed	17544	79%	294	76%	4781	75%	3692	79%	7162	81%	1601	84%
Weet niet	487	2%	3	1%	157	2%	91	2%	197	2%	38	2%
Totaal	22163	100%	387	100%	6333	100%	4646	100%	8863	100%	1900	100%

3 Instructie

3.1 Welke instructie heeft u gekregen?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Geen	327	1%	10	0%	8	0%	85	1%	224	5%
Ik ben actief op de online BZK Toolkit geweest?	3011	14%	967	22%	327	16%	1408	12%	309	7%
Ik heb een online instructie gevolgd	15845	71%	3117	72%	1523	76%	8587	75%	2618	60%
Ik heb voor de verkiezingsdag één instructiebijeenkomst op het gemeentehuis of een andere locatie bijgewoond	7945	36%	2841	66%	1079	54%	3447	30%	578	13%
Ik heb meer dan één instructies op het gemeentehuis of een andere locatie bijgewoond	497	2%	351	8%	146	7%	0	0%	0	0%
Ik heb op de verkiezingsdag in het stembureau een mondelinge instructie ontvangen	2321	10%	51	1%	64	3%	904	8%	1302	30%
Ik heb een schriftelijke instructie ontvangen	3632	16%	1089	25%	402	20%	1477	13%	664	15%
Andere	382	2%	78	2%	26	1%	173	2%	105	2%
Totaal	22163	100%	4317	100%	1994	100%	11478	100%	4374	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Geen	327	1%	43	2%	68	1%	70	2%	102	2%	43	2%
Ik ben actief op de online BZK Toolkit geweest?	3011	14%	264	9%	804	11%	631	15%	908	16%	403	17%
Ik heb een online instructie gevolgd	15845	71%	2397	84%	5711	81%	2686	65%	3683	65%	1365	56%

Ik heb voor de verkiezingsdag één instructiebijeenkomst op het gemeentehuis of een andere locatie bijgewoond	7945	36%	887	31%	2004	29%	1491	36%	2339	41%	1204	50%
Ik heb meer dan één instructies op het gemeentehuis of een andere locatie bijgewoond	497	2%	56	2%	145	2%	74	2%	143	3%	68	3%
Ik heb op de verkiezingsdag in het stembureau een mondelinge instructie ontvangen	2321	10%	318	11%	697	10%	485	12%	573	10%	240	10%
Ik heb een schriftelijke instructie ontvangen	3632	16%	572	20%	1001	14%	736	18%	965	17%	352	14%
Andere	382	2%	58	2%	102	1%	75	2%	108	2%	38	2%
Totaal	22163	100%	2861	100%	7009	100%	4146	100%	5685	100%	2428	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Geen	327	1%	0	0%	28	0%	127	3%	140	2%	31	2%
Ik ben actief op de online BZK Toolkit geweest?	3011	14%	7	2%	572	9%	580	12%	1510	17%	341	18%
Ik heb een online instructie gevolgd	15845	71%	354	91%	5679	90%	3012	65%	5719	65%	1078	57%
Ik heb voor de verkiezingsdag één instructiebijeenkomst op het gemeentehuis of een andere locatie bijgewoond	7945	36%	104	27%	1475	23%	1891	41%	3677	41%	778	41%
Ik heb meer dan één instructies op het gemeentehuis of een andere locatie bijgewoond	497	2%	16	4%	169	3%	64	1%	179	2%	58	3%
Ik heb op de verkiezingsdag in het stembureau een mondelinge instructie ontvangen	2321	10%	8	2%	555	9%	580	12%	988	11%	182	10%

Ik heb een schriftelijke instructie ontvangen	3632	16%	234	60%	879	14%	641	14%	1576	18%	296	16%
Andere	382	2%	10	3%	89	1%	97	2%	144	2%	41	2%
Totaal	22163	100%	387	100%	6333	100%	4646	100%	8863	100%	1900	100%

3.2 Wat was op hoofdlijnen de inhoud van de instructie?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
De regels en procedures	20274	93%	4187	97%	1919	97%	11107	97%	3061	74%
Houding en gedrag	8813	40%	2376	55%	1026	52%	5411	47%	0	0%
Omgaan met stemmers met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking	11786	54%	3019	70%	1369	69%	7398	65%	0	0%
Omgaan met moeilijke situaties	9957	46%	2544	59%	1183	60%	6230	55%	0	0%
Omgaan met volmachten	12877	59%	3123	73%	1495	75%	8259	72%	0	0%
Invullen proces verbaal	8594	39%	3068	71%	1258	63%	4268	37%	0	0%
Manier van tellen	12993	60%	2876	67%	1190	60%	5862	51%	3065	74%
Oefenen van vaardigheden	4496	21%	1253	29%	614	31%	2629	23%	0	0%
Andere	297	1%	77	2%	45	2%	123	1%	52	1%
Totaal	21836	100%	4307	100%	1986	100%	11393	100%	4150	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
De regels en procedures	20274	93%	2642	94%	6387	92%	3767	92%	5206	93%	2243	94%
Houding en gedrag	8813	40%	1194	42%	2704	39%	1597	39%	2366	42%	937	39%
Omgaan met stemmers met een lichamelijke en/of	11786	54%	1521	54%	3761	54%	2193	54%	3092	55%	1206	51%

verstandelijke beperking												
Omgaan met moeilijke situaties	9957	46%	1234	44%	3104	45%	1908	47%	2626	47%	1072	45%
Omgaan met volmachten	12877	59%	1612	57%	4075	59%	2382	58%	3396	61%	1395	58%
Invullen proces verbaal	8594	39%	1052	37%	2838	41%	1615	40%	2218	40%	862	36%
Manier van tellen	12993	60%	1653	59%	4311	62%	2449	60%	3292	59%	1276	54%
Oefenen van vaardigheden	4496	21%	708	25%	1549	22%	770	19%	1083	19%	378	16%
Andere	297	1%	59	2%	98	1%	52	1%	55	1%	32	1%
Totaal	21836	100%	2818	100%	6941	100%	4076	100%	5583	100%	2385	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	Aantal	%	Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
De regels en procedures	20274	93%	380	98%	5901	94%	4100	91%	8108	93%	1756	94%
Houding en gedrag	8813	40%	229	59%	2629	42%	1744	39%	3487	40%	709	38%
Omgaan met stemmers met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking	11786	54%	259	67%	3543	56%	2370	52%	4659	53%	942	50%
Omgaan met moeilijke situaties	9957	46%	199	51%	2899	46%	1995	44%	4030	46%	821	44%
Omgaan met volmachten	12877	59%	294	76%	3787	60%	2532	56%	5192	60%	1055	56%
Invullen proces verbaal	8594	39%	156	40%	2742	43%	1693	37%	3361	39%	633	34%
Manier van tellen	12993	60%	180	47%	4008	64%	2578	57%	5211	60%	1004	54%
Oefenen van vaardigheden	4496	21%	131	34%	1612	26%	813	18%	1654	19%	278	15%
Andere	297	1%	12	3%	105	2%	69	2%	90	1%	20	1%
Totaal	21836	100%	387	100%	6305	100%	4519	100%	8723	100%	1869	100%

3.3 Heeft de instructie u voldoende voorbereid op uw taak in het stembureau?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Niet	83	0%	12	0%	8	0%	23	0%	40	1%
Matig	494	2%	89	2%	48	2%	183	2%	174	4%
Voldoende	9065	42%	1488	35%	761	38%	4970	44%	1846	44%
Goed	12194	56%	2718	63%	1169	59%	6217	55%	2090	50%
Totaal	21836	100%	4307	100%	1986	100%	11393	100%	4150	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Niet	83	0%	13	0%	20	0%	26	1%	17	0%	6	0%
Matig	494	2%	102	4%	170	2%	90	2%	88	2%	40	2%
Voldoende	9065	42%	1202	43%	2904	42%	1698	42%	2244	40%	1001	42%
Goed	12194	56%	1501	53%	3847	55%	2262	55%	3234	58%	1338	56%
Totaal	21836	100%	2818	100%	6941	100%	4076	100%	5583	100%	2385	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Niet	83	0%	3	1%	21	0%	16	0%	29	0%	13	1%
Matig	494	2%	5	1%	172	3%	105	2%	170	2%	38	2%
Voldoende	9065	42%	143	37%	2659	42%	1901	42%	3613	41%	733	39%
Goed	12194	56%	236	61%	3453	55%	2497	55%	4911	56%	1085	58%
Totaal	21836	100%	387	100%	6305	100%	4519	100%	8723	100%	1869	100%

3.4 Heeft u in de instructie iets gemist?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja, namelijk:	1762	8%	478	11%	188	9%	787	7%	309	7%
Nee	20074	92%	3829	89%	1798	91%	10606	93%	3841	93%
Totaal	21836	100%	4307	100%	1986	100%	11393	100%	4150	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%

	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja, namelijk:	1762	8%	318	11%	582	8%	300	7%	399	7%	155	6%
Nee	20074	92%	2500	89%	6359	92%	3776	93%	5184	93%	2230	94%
Totaal	21836	100%	2818	100%	6941	100%	4076	100%	5583	100%	2385	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000		100.000- 400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja, namelijk:	1762	8%	44	11%	613	10%	375	8%	596	7%	126	7%
Nee	20074	92%	343	89%	5692	90%	4144	92%	8127	93%	1743	93%
Totaal	21836	100%	387	100%	6305	100%	4519	100%	8723	100%	1869	100%

4 Examinering

4.1 Heeft u een toets gemaakt?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja, online	15769	71%	3284	76%	1598	80%	8908	78%	1979	45%
Ja, op locatie (bijv. gemeentehuis)	324	1%	64	1%	42	2%	185	2%	33	1%
Nee	6070	27%	969	22%	354	18%	2385	21%	2362	54%
Totaal	22163	100%	4317	100%	1994	100%	11478	100%	4374	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja, online	15769	71%	2492	87%	5540	79%	2678	65%	3787	67%	1272	52%
Ja, op locatie (bijv. gemeentehuis)	324	1%	17	1%	40	1%	93	2%	97	2%	77	3%
Nee	6070	27%	352	12%	1429	20%	1375	33%	1801	32%	1079	44%
Totaal	22163	100%	2861	100%	7009	100%	4146	100%	5685	100%	2428	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja, online	15769	71%	372	96%	5767	91%	2846	61%	5748	65%	1036	55%
Ja, op locatie (bijv. gemeentehuis)	324	1%	5	1%	22	0%	71	2%	175	2%	51	3%
Nee	6070	27%	10	3%	544	9%	1729	37%	2940	33%	813	43%
Totaal	22163	100%	387	100%	6333	100%	4646	100%	8863	100%	1900	100%

4.2 Wat vond u van de moeilijkheidsgraad van de toets?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%

Erg moeilijk	88	1%	14	0%	5	0%	57	1%	12	1%
Moeilijk	942	6%	151	5%	85	5%	639	7%	67	3%
Redelijk te doen	10981	68%	2147	64%	1121	68%	6585	72%	1128	56%
Makkelijk	4082	25%	1036	31%	429	26%	1812	20%	805	40%
Totaal	16093	100%	3348	100%	1640	100%	9093	100%	2012	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Erg moeilijk	88	1%	9	0%	35	1%	14	1%	19	0%	11	1%
Moeilijk	942	6%	104	4%	401	7%	177	6%	196	5%	64	5%
Redelijk te doen	10981	68%	1561	62%	3817	68%	1990	72%	2650	68%	963	71%
Makkelijk	4082	25%	835	33%	1327	24%	590	21%	1019	26%	311	23%
Totaal	16093	100%	2509	100%	5580	100%	2771	100%	3884	100%	1349	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Erg moeilijk	88	1%	3	1%	29	1%	21	1%	32	1%	3	0%
Moeilijk	942	6%	5	1%	357	6%	179	6%	353	6%	48	4%
Redelijk te doen	10981	68%	233	62%	3776	65%	1981	68%	4206	71%	785	72%
Makkelijk	4082	25%	136	36%	1627	28%	736	25%	1332	22%	251	23%
Totaal	16093	100%	377	100%	5789	100%	2917	100%	5923	100%	1087	100%

4.3 Heeft u de toets gehaald?

	Totaal		Functie									
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller			
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%		
Ja	15948	99%	3330	99%	1628	99%	9010	99%	1980	98%		
Nee	145	1%	18	1%	12	1%	83	1%	32	2%		
Totaal	16093	100%	3348	100%	1640	100%	9093	100%	2012	100%		

	Totaal		Stedelijkheid								
	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk

	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja	15948	99%	2495	99%	5537	99%	2728	98%	3860	99%	1328	98%
Nee	145	1%	14	1%	43	1%	43	2%	24	1%	21	2%
Totaal	16093	100%	2509	100%	5580	100%	2771	100%	3884	100%	1349	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000		100.0000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja	15948	99%	377	100%	5753	99%	2887	99%	5858	99%	1073	99%
Nee	145	1%			36	1%	30	1%	65	1%	14	1%
Totaal	16093	100%	377	100%	5789	100%	2917	100%	5923	100%	1087	100%

4.4 In hoeveel keer heeft u de toets gehaald?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0	14	0%	1	0%	3	0%	6	0%	4	0%
1	13226	83%	2973	89%	1391	85%	7270	81%	1592	80%
2	2279	14%	303	9%	196	12%	1432	16%	348	18%
3	251	2%	26	1%	20	1%	183	2%	22	1%
4	66	0%	9	0%	6	0%	48	1%	3	0%
5	35	0%	5	0%	2	0%	24	0%	4	0%
Geen geldig antwoord gegeven	77	0%	13	0%	10	1%	47	1%	7	0%
Totaal	15948	100%	3330	100%	1628	100%	9010	100%	1980	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0	14	0%	4	0%	4	0%	2	0%	3	0%	1	0%
1	13226	83%	2155	86%	4569	83%	2230	82%	3174	82%	1098	83%
2	2279	14%	277	11%	845	15%	423	16%	541	14%	193	15%
3	251	2%	25	1%	60	1%	52	2%	92	2%	22	2%
4	66	0%	6	0%	18	0%	12	0%	25	1%	5	0%
5	35	0%	12	0%	8	0%	3	0%	10	0%	2	0%

Geen geldig antwoord gegeven	77	0%	16	1%	33	1%	6	0%	15	0%	7	1%
Totaal	15948	100%	2495	100%	5537	100%	2728	100%	3860	100%	1328	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0	14	0%			8	0%	4	0%	1	0%	1	0%
1	13226	83%	334	89%	4853	84%	2415	84%	4728	81%	896	84%
2	2279	14%	39	10%	764	13%	391	14%	943	16%	142	13%
3	251	2%			54	1%	46	2%	132	2%	19	2%
4	66	0%			18	0%	11	0%	31	1%	6	1%
5	35	0%			20	0%	8	0%	4	0%	3	0%
Geen geldig antwoord gegeven	77	0%	4	1%	36	1%	12	0%	19	0%	6	1%
Totaal	15948	100%	377	100%	5753	100%	2887	100%	5858	100%	1073	100%

5 Dag verloop

5.1 Vindt u dat de werkzaamheden van het stembureau zorgvuldig zijn verlopen?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja	21285	96%	4218	98%	1905	96%	11046	96%	4116	94%
Nee	878	4%	99	2%	89	4%	432	4%	258	6%
Totaal	22163	100%	4317	100%	1994	100%	11478	100%	4374	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja	21285	96%	2655	93%	6666	95%	4020	97%	5544	98%	2375	98%
Nee	878	4%	206	7%	343	5%	126	3%	141	2%	53	2%
Totaal	22163	100%	2861	100%	7009	100%	4146	100%	5685	100%	2428	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja	21285	96%	363	94%	5945	94%	4465	96%	8634	97%	1853	98%
Nee	878	4%	24	6%	388	6%	181	4%	229	3%	47	2%
Totaal	22163	100%	387	100%	6333	100%	4646	100%	8863	100%	1900	100%

5.2 Hoe heeft u de samenwerking ervaren in het team waarvan u deel uitmaakte?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Slecht	114	1%	13	0%	10	1%	51	0%	40	1%
Matig	749	3%	94	2%	74	4%	375	3%	206	5%
Voldoende	3740	17%	601	14%	331	17%	1790	16%	1018	23%
Goed	17560	79%	3609	84%	1579	79%	9262	81%	3110	71%
Totaal	22163	100%	4317	100%	1994	100%	11478	100%	4374	100%

	Totaal	Stedelijkheid
--	--------	---------------

	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Slecht	114	1%	23	1%	47	1%	18	0%	17	0%	7	0%
Matig	749	3%	162	6%	280	4%	129	3%	117	2%	55	2%
Voldoende	3740	17%	596	21%	1269	18%	686	17%	814	14%	366	15%
Goed	17560	79%	2080	73%	5413	77%	3313	80%	4737	83%	2000	82%
Totaal	22163	100%	2861	100%	7009	100%	4146	100%	5685	100%	2428	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Slecht	114	1%	4	1%	50	1%	25	1%	30	0%	3	0%
Matig	749	3%	16	4%	307	5%	176	4%	199	2%	45	2%
Voldoende	3740	17%	81	21%	1212	19%	823	18%	1366	15%	249	13%
Goed	17560	79%	286	74%	4764	75%	3622	78%	7268	82%	1603	84%
Totaal	22163	100%	387	100%	6333	100%	4646	100%	8863	100%	1900	100%

5.3 Hoe waardeert u de verzorging/catering op het stembureau?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Slecht	2383	11%	374	9%	243	12%	1069	9%	697	16%
Matig	3789	17%	641	15%	356	18%	1969	17%	823	19%
Voldoende	7373	33%	1405	33%	708	36%	3745	33%	1515	35%
Goed	8618	39%	1897	44%	687	34%	4695	41%	1339	31%
Totaal	22163	100%	4317	100%	1994	100%	11478	100%	4374	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Slecht	2383	11%	606	21%	928	13%	274	7%	418	7%	147	6%
Matig	3789	17%	688	24%	1463	21%	539	13%	798	14%	291	12%
Voldoende	7373	33%	876	31%	2546	36%	1356	33%	1870	33%	715	29%

Goed	8618	39%	691	24%	2072	30%	1977	48%	2599	46%	1275	53%
Totaal	22163	100%	2861	100%	7009	100%	4146	100%	5685	100%	2428	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Slecht	2383	11%	60	16%	1157	18%	495	11%	581	7%	80	4%
Matig	3789	17%	147	38%	1407	22%	848	18%	1161	13%	216	11%
Voldoende	7373	33%	125	32%	2182	34%	1553	33%	2923	33%	580	31%
Goed	8618	39%	55	14%	1587	25%	1750	38%	4198	47%	1024	54%
Totaal	22163	100%	387	100%	6333	100%	4646	100%	8863	100%	1900	100%

5.4 Zou u zich een volgende keer weer aanmelden?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Nee	407	2%	71	2%	49	2%	181	2%	106	2%
Misschien wel	1207	5%	198	5%	110	6%	530	5%	369	8%
Waarschijnlijk wel	2604	12%	402	9%	210	11%	1287	11%	705	16%
Ja	17945	81%	3646	84%	1625	81%	9480	83%	3194	73%
Totaal	22163	100%	4317	100%	1994	100%	11478	100%	4374	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Nee	407	2%	80	3%	157	2%	51	1%	90	2%	27	1%
Misschien wel	1207	5%	210	7%	432	6%	196	5%	249	4%	110	5%
Waarschijnlijk wel	2604	12%	381	13%	825	12%	470	11%	641	11%	281	12%
Ja	17945	81%	2190	77%	5595	80%	3429	83%	4705	83%	2010	83%
Totaal	22163	100%	2861	100%	7009	100%	4146	100%	5685	100%	2428	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%

Nee	407	2%	10	3%	158	2%	60	1%	154	2%	23	1%
Misschien wel	1207	5%	27	7%	410	6%	240	5%	427	5%	93	5%
Waarschijnlijk wel	2604	12%	45	12%	764	12%	518	11%	1046	12%	225	12%
Ja	17945	81%	305	79%	5001	79%	3828	82%	7236	82%	1559	82%
Totaal	22163	100%	387	100%	6333	100%	4646	100%	8863	100%	1900	100%

6 Vaardigheden

6.1 Gemiddelde scores per vaardigheid

Gemiddelde scores per vaardigheid	Totaal	Functie			
	alles	Voorzitter	Plaatsvervangend voorzitter	Stembureau lid	Teller
	Gemiddeld	Gemiddeld	Gemiddeld	Gemiddeld	Gemiddeld
Samenwerken	4,08	4,17	4,15	4,07	3,97
Nauwkeurigheid	3,72	3,81	3,77	3,68	3,73
Contactvaardig / communicatief	3,75	3,89	3,82	3,69	
Regie/leiding	3,94	3,96	3,89		
Stressbestendigheid	3,82	3,83	3,79		
Verantwoordelijkheidsbesef / Rolvastheid	4,25	4,25	4,24		

Gemiddelde scores per vaardigheid	Totaal	Stedelijkheid				
	alles	Zeer sterk stedelijk	Sterk stedelijk	Matig stedelijk	Weinig stedelijk	Niet stedelijk
	Gemiddeld	Gemiddeld	Gemiddeld	Gemiddeld	Gemiddeld	Gemiddeld
Samenwerken	4,08	4,08	4,08	4,09	4,07	4,08
Nauwkeurigheid	3,72	3,76	3,74	3,73	3,69	3,67
Contactvaardig / communicatief	3,75	3,75	3,78	3,78	3,73	3,72
Regie/leiding	3,94	4,02	3,96	3,93	3,88	3,91
Stressbestendigheid	3,82	3,90	3,84	3,82	3,77	3,79
Verantwoordelijkheidsbesef / Rolvastheid	4,25	4,31	4,27	4,25	4,20	4,22

Gemiddelde scores per vaardigheid	Totaal	Gemeentegrootte				
	alles	Meer dan 400.000	100.000-400.000	50.000-100.000	20.000-50.000	Minder dan 20.000
	Gemiddeld	Gemiddeld	Gemiddeld	Gemiddeld	Gemiddeld	Gemiddeld
Samenwerken	4,08	4,07	4,09	4,06	4,08	4,08
Nauwkeurigheid	3,72	3,77	3,75	3,73	3,70	3,69
Contactvaardig / communicatief	3,75	3,75	3,77	3,78	3,74	3,72
Regie/leiding	3,94	4,04	3,97	3,95	3,90	3,94
Stressbestendigheid	3,82	3,89	3,86	3,83	3,78	3,81
Verantwoordelijkheidsbesef / Rolvastheid	4,25	4,32	4,28	4,24	4,22	4,25

7 Algemeen slotvragen

7.1 Wat is uw geslacht?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Man	11391	51%	2949	68%	1173	59%	5408	47%	1861	43%
Vrouw	10736	48%	1364	32%	815	41%	6061	53%	2496	57%
Anders	36	0%	4	0%	6	0%	9	0%	17	0%
Totaal	22163	100%	4317	100%	1994	100%	11478	100%	4374	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Man	11391	51%	1409	49%	3577	51%	2150	52%	2979	52%	1270	52%
Vrouw	10736	48%	1445	51%	3416	49%	1991	48%	2702	48%	1154	48%
Anders	36	0%	7	0%	16	0%	5	0%	4	0%	4	0%
Totaal	22163	100%	2861	100%	7009	100%	4146	100%	5685	100%	2428	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Man	11391	51%	221	57%	3261	51%	2300	50%	4665	53%	938	49%
Vrouw	10736	48%	165	43%	3064	48%	2337	50%	4181	47%	961	51%
Anders	36	0%	1	0%	8	0%	9	0%	17	0%	1	0%
Totaal	22163	100%	387	100%	6333	100%	4646	100%	8863	100%	1900	100%

7.2 Wat is uw leeftijd?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
jonger dan 18	32	0%			1	0%			31	1%
18-34	2635	12%	286	7%	201	10%	1151	10%	997	23%
35-50	3213	14%	703	16%	297	15%	1304	11%	909	21%
51-65	7381	33%	1680	39%	666	33%	3675	32%	1360	31%

65 of ouder	8902	40%	1648	38%	829	42%	5348	47%	1077	25%
Totaal	22163	100%	4317	100%	1994	100%	11478	100%	4374	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
jonger dan 18	32	0%	1	0%	9	0%	2	0%	6	0%	14	1%
18-34	2635	12%	543	19%	851	12%	415	10%	619	11%	197	8%
35-50	3213	14%	409	14%	1064	15%	537	13%	874	15%	323	13%
51-65	7381	33%	866	30%	2430	35%	1306	32%	1924	34%	840	35%
65 of ouder	8902	40%	1042	36%	2655	38%	1886	45%	2262	40%	1054	43%
Totaal	22163	100%	2861	100%	7009	100%	4146	100%	5685	100%	2428	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
jonger dan 18	32	0%			2	0%	4	0%	26	0%		
18-34	2635	12%	61	16%	976	15%	579	12%	837	9%	172	9%
35-50	3213	14%	72	19%	909	14%	637	14%	1266	14%	323	17%
51-65	7381	33%	130	34%	2053	32%	1543	33%	3011	34%	629	33%
65 of ouder	8902	40%	124	32%	2393	38%	1883	41%	3723	42%	776	41%
Totaal	22163	100%	387	100%	6333	100%	4646	100%	8863	100%	1900	100%

7.3 Wat is uw hoogst gevolgde opleiding?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Geen onderwijs / basisonderwijs / cursus inburgering / cursus Nederlandse taal	50	0%	6	0%	2	0%	29	0%	13	0%
lbo / vbo / vmbo (kader- of beroepsgerichte leerweg) / mbo 1 (assistentenopleiding)	1049	5%	83	2%	59	3%	679	6%	228	5%

mavo / havo of vwo (eerste drie jaar) / ulo / mulo / vmbo (theoretische of gemengde leerweg) / voortgezet speciaal onder	3424	15%	452	10%	273	14%	2178	19%	521	12%
mbo 2, 3, 4 (basis beroeps-, vak-, middenkader- of specialistenopleiding) of mbo oude structuur (vóór 1998)	4251	19%	699	16%	369	19%	2299	20%	884	20%
havo of vwo (overgegaan naar de 4e klas) / hbs / mms/ hbo-propedeuse of wo-propedeuse	2532	11%	464	11%	231	12%	1336	12%	501	11%
hbo (behalve hbo-master) / wo-kandidaats- of wo- bachelor	7357	33%	1722	40%	674	34%	3479	30%	1482	34%
wo-doctoraal of wo-master of hbo-master / postdoctoraal onderwijs	3167	14%	843	20%	362	18%	1279	11%	683	16%
Weet niet / wil niet zeggen	333	2%	48	1%	24	1%	199	2%	62	1%
Totaal	22163	100%	4317	100%	1994	100%	11478	100%	4374	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Geen onderwijs / basisonderwijs / cursus inburgering / cursus Nederlandse taal	50	0%	6	0%	10	0%	17	0%	15	0%	2	0%
lbo / vbo / vmbo (kader- of beroepsgerichte leerweg) / mbo 1 (assistentenopleiding)	1049	5%	102	4%	275	4%	196	5%	322	6%	152	6%
mavo /havo of vwo (eerste drie jaar) / ulo / mulo / vmbo (theoretische of gemengde leerweg) / voortgezet speciaal onder	3424	15%	375	13%	1068	15%	693	17%	850	15%	431	18%
mbo 2, 3, 4 (basis beroeps-, vak-, middenkader- of specialistenopleiding)	4251	19%	395	14%	1337	19%	835	20%	1170	21%	501	21%

of mbo oude structuur
(vóór 1998)

havo of vwo (overgegaan naar de 4e klas) / hbs / mms / hbo-propedeuse of wo-propedeuse	2532	11%	304	11%	855	12%	494	12%	587	10%	289	12%
hbo (behalve hbo-master) / wo-kandidaats- of wo-bachelor	7357	33%	958	33%	2313	33%	1369	33%	1959	34%	751	31%
wo-doctoraal of wo-master of hbo-master / postdoctoraal onderwijs	3167	14%	685	24%	1031	15%	484	12%	697	12%	268	11%
Weet niet / wil niet zeggen	333	2%	36	1%	120	2%	58	1%	85	1%	34	1%
Totaal	22163	100%	2861	100%	7009	100%	4146	100%	5685	100%	2428	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Geen onderwijs / basisonderwijs / cursus inburgering / cursus Nederlandse taal	50	0%	1	0%	8	0%	17	0%	20	0%	4	0%
lbo / vbo / vmbo (kader- of beroepsgerichte leerweg) / mbo 1 (assistentenopleiding)	1049	5%	4	1%	232	4%	255	5%	441	5%	115	6%
mavo / havo of vwo (eerste drie jaar) / ulo / mulo / vmbo (theoretische of gemengde leerweg) / voortgezet speciaal onder	3424	15%	34	9%	905	14%	769	17%	1409	16%	300	16%
mbo 2, 3, 4 (basis beroeps-, vak-, middenkader- of specialistenopleiding) of mbo oude structuur (vóór 1998)	4251	19%	38	10%	1028	16%	953	21%	1847	21%	372	20%
havo of vwo (overgegaan naar de 4e klas) / hbs / mms / hbo-	2532	11%	45	12%	723	11%	515	11%	1015	11%	231	12%

propedeuse of wo-propedeuse												
hbo (behalve hbo-master) /wo-kandidaats- of wo-bachelor	7357	33%	138	36%	2146	34%	1489	32%	2964	33%	613	32%
wo-doctoraal of wo-master of hbo-master / postdoctoraal onderwijs	3167	14%	119	31%	1203	19%	574	12%	1036	12%	233	12%
Weet niet / wil niet zeggen	333	2%	8	2%	88	1%	74	2%	131	1%	32	2%
Totaal	22163	100%	387	100%	6333	100%	4646	100%	8863	100%	1900	100%

7.4 Wat is uw functie categorie?

	Totaal		Functie							
	alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ondernemer met personeel	247	1%	63	1%	20	1%	114	1%	50	1%
ZZP'er/freelancer	942	4%	190	4%	79	4%	496	4%	177	4%
Werkzaam in loondienst (bedrijfsleven)	2737	12%	399	9%	213	11%	1291	11%	834	19%
Werkzaam bij de overheid	4628	21%	1614	37%	573	29%	1532	13%	909	21%
Werkzaam bij de semi-overheid (onderwijs, zorg, politie, etc.)	1591	7%	239	6%	141	7%	847	7%	364	8%
Arbeidsongeschikt	335	2%	32	1%	20	1%	215	2%	68	2%
Werkloos / werkzoekend / bijstand	446	2%	46	1%	19	1%	261	2%	120	3%
Gepensioneerd of VUT	8603	39%	1534	36%	782	39%	5238	46%	1049	24%
Studerend / schoolgaand	1099	5%	46	1%	55	3%	493	4%	505	12%
Huisvrouw / huisman	876	4%	67	2%	44	2%	598	5%	167	4%
Anders	471	2%	68	2%	36	2%	276	2%	91	2%
Weet niet/wil niet zeggen	188	1%	19	0%	12	1%	117	1%	40	1%
Totaal	22163	100%	4317	100%	1994	100%	11478	100%	4374	100%

Totaal Stedelijkheid

	alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ondernemer met personeel	247	1%	13	0%	46	1%	40	1%	96	2%	52	2%
ZZP'er/freelancer	942	4%	180	6%	303	4%	161	4%	200	4%	98	4%
Werkzaam in loondienst (bedrijfsleven)	2737	12%	385	13%	970	14%	494	12%	642	11%	240	10%
Werkzaam bij de overheid	4628	21%	511	18%	1414	20%	797	19%	1370	24%	523	22%
Werkzaam bij de semi-overheid (onderwijs, zorg, politie, etc.)	1591	7%	221	8%	528	8%	276	7%	399	7%	157	6%
Arbeidsongeschikt	335	2%	46	2%	115	2%	50	1%	83	1%	41	2%
Werkloos / werkzoekend / bijstand	446	2%	62	2%	175	2%	84	2%	88	2%	37	2%
Gepensioneerd of VUT	8603	39%	1007	35%	2607	37%	1803	43%	2158	38%	1025	42%
Studerend / schoolgaand	1099	5%	265	9%	346	5%	160	4%	251	4%	75	3%
Huisvrouw / huisman	876	4%	79	3%	282	4%	174	4%	235	4%	106	4%
Anders	471	2%	68	2%	155	2%	76	2%	116	2%	56	2%
Weet niet/wil niet zeggen	188	1%	24	1%	68	1%	31	1%	47	1%	18	1%
Totaal	22163	100%	2861	100%	7009	100%	4146	100%	5685	100%	2428	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ondernemer met personeel	247	1%	1	0%	41	1%	52	1%	119	1%	34	2%
ZZP'er/freelancer	942	4%	23	6%	331	5%	192	4%	321	4%	75	4%
Werkzaam in loondienst (bedrijfsleven)	2737	12%	39	10%	801	13%	682	15%	985	11%	224	12%
Werkzaam bij de overheid	4628	21%	120	31%	1282	20%	718	15%	2035	23%	460	24%
Werkzaam bij de semi-overheid (onderwijs, zorg, politie, etc.)	1591	7%	27	7%	489	8%	360	8%	574	6%	131	7%
Arbeidsongeschikt	335	2%	7	2%	111	2%	61	1%	124	1%	32	2%

Werkloos / werkzoekend / bijstand	446	2%	9	2%	145	2%	107	2%	154	2%	31	2%
Gepensioneerd of VUT	8603	39%	119	31%	2303	36%	1846	40%	3582	40%	750	39%
Studerend / schoolgaand	1099	5%	18	5%	435	7%	248	5%	346	4%	50	3%
Huisvrouw / huisman	876	4%	6	2%	220	3%	217	5%	365	4%	68	4%
Anders	471	2%	15	4%	127	2%	112	2%	185	2%	32	2%
Weet niet/wil niet zeggen	188	1%	3	1%	48	1%	51	1%	73	1%	13	1%
Totaal	22163	100%	387	100%	6333	100%	4646	100%	8863	100%	1900	100%

7.5 Indien werkzaam bij de overheid, werkt u bij de gemeente waar u actief was in het stembureau?

	Totaal		Functie							
	Alles		Voorzitter		Plaatsvervangend voorzitter		Stembureau lid		Teller	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja	3665	79,2%	1309	81,1%	455	79,4%	1135	74,1%	766	84,3%
Nee	963	20,8%	305	18,9%	118	20,6%	397	25,9%	143	15,7%
Totaal	4628	100%	1614	100%	573	100%	1532	100%	909	100%

	Totaal		Stedelijkheid									
	Alles		Zeer sterk stedelijk		Sterk stedelijk		Matig stedelijk		Weinig stedelijk		Niet stedelijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja	3653	79,2%	363	71%	1075	76%	639	80,2%	1155	84,3%	421	80,5%
Nee	962	20,8%	148	29%	339	24%	158	19,8%	215	15,7%	102	19,5%
Totaal	4615	100%	511	100%	1414	100%	797	100%	1370	100%	523	100%

	Totaal		Gemeentegrootte									
	Alles		Meer dan 400.000		100.000-400.000		50.000-100.000		20.000-50.000		Minder dan 20.000	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Ja	3653	79,2%	82	68,3%	993	77,5%	495	68,9%	1692	83,1%	391	85%
Nee	962	20,8%	38	31,7%	289	22,5%	223	31,1%	343	16,9%	69	15%
Totaal	4615	100%	120	100%	1282	100%	718	100%	2035	100%	460	100%